

خدا آفرین

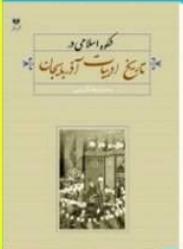
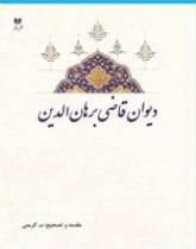
تورکجه - فارسی فرہنگی، اجتماعی، علمی

بہمن ۱۴۰۴ - شمارگان مسلسل ۲۴۵ - سال ۲۲ - قیمت ۴۵۰۰۰۰ تومن

یازار، ادبیات شوناس، آرشدیراجی عالیم دوکتور محمد رضا باغبان کری می نین ۷۰ ایلمکیه حصراندیش

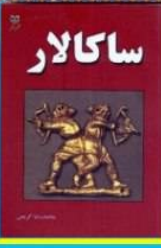

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr

ncnessiner and chief Editr: Dr. HOSSEIN

SHARGHIDAREHJAK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

Say 245 – il 23- ocaq-şubat 2025, Tehran

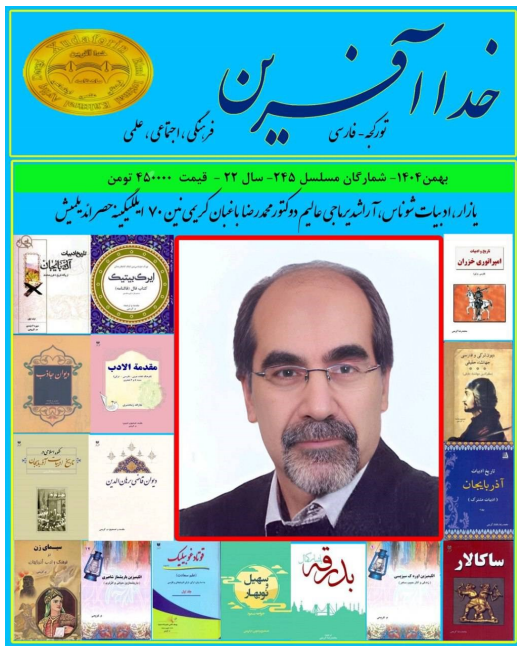
tiraj: 1000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudaferindergisi>

khudafarin@yahoo.com

خداآفرین 245

ایچینده کیلر:

کولتوروموزون سولمماسی اوجون ایلریمیزی قارالتدیقجا؛ ساچلاریمیزی آغارتدیق. - ۲

ادبی چلنگ(۸) (ادبی - مدنی شخصیتلریمیز) - ۳

تورکجه میز دنیا دیلیری ایچره - ۲۲

تاریخچی عالیمین ادبیات باخیشی - ۳۵

زیباترین چشم روشنی در بهاران - ۳۷

اسمتخانیم ممدووانین «نظامی گنجوینین یارادیجی لیغی اوزره فیلولوژی

تدقیقلر» مونوقرافییاسی - ۴۲

متخصصان مغز و اعصاب ۶ غذایی را که برای سلامت مغز از آنها اجتناب

می کنند، فاش می کنند - ۴۶

موبدان برده دار!! - ۴۸

تبریزده کور اوغلو تاماشاسی - ۵۳

عاشق گشی - ۵۶

قیصاص قیامته قالماز - ۶۱

پیشهوری و اتحاد جماهیر شوروی - ۶۵

شهرها و روستاهای تورک چهارمحال - ۶۷

اوشاق فولکلورو - ۶۹

شعیرمیز - شاعیریمیز - ۷۲

آتالار سؤزو - ۸۴

کولتوروموزون سولماماسی اوچون ایللریمیزی قارالتدیقا ؛

ساچلاریمیزی آغار تدیق.

KÜLTÜRÜMÜZÜN SOLMAMASI UÇÜN İLLƏRİMİZİ QARALTDIQA ; SAÇLARIMIZI AĞARTDIQ.

چوخ گوز ياشلاری توکدوم. گئجه می گوندوزومه قاتاراق چوخ زامان تک باشینا بو یوکو داشیدیم. عایله یه اوزو کولگه لی قالدیم. اونلارین حاققلارینی منیم ساندیغیم مدنیتته خرجه دیم. بعضا دوشونورم من نه قدر ظالمجه سیننه اوز حاققلاریمایا ضربه لر ائندیرمیشیم. یاشادیغیم توپلومدا یابانجی سانیلدیم. اوزوموزونکولرین گوزونده ایسه دوشمن کیمی آنیلدیم. آنجاق باشیمی دیک توتاراق ایچیم دکی غرورو هیچ واخت کیرلتمه دیم. بعضا حاققیمدا چوخ یانلیش قرارلار وئریلدی. حال بو کی او قرارلاری وئرلرین مدنیت و اونون قورونماسینین نه اولدوغوندان آنلاشی بئله یوخدور. اونلارین آلدیغی معاشا قوللوق ائدیله. من ایسه آلمادیغیم معاش ایله میلی وارلیق و کیملیمیزی قوروماغا چالیشدیم.

نیه آذربایجان انسانی اونو سئونی اوزور گورسن؟ حال بو کی سئوگی اینسانین یگانه امید دیره یی دیر.

بو گونلر اولکه داخلیلی چاخناسمالار و یوزلرله جانلارین آرامیزدان گئتمه سی بیر داها منی وجدان آجیسی ایله اوزلشدیردی. دنیا ترقیه یونلیدی دورده بیز ازیمه یه و داغیلماغا گئدیریک. بالالاریمیزا گوزل گلجک نامینا هله ده اوزگورلویه اینانیرام. بیگینیز بول و یولونوز آچیق اولسون....

SORUMLU MÜDÜR :

Dr. Hüseyn Şərqidərək (SOYTÜRK)

مدیر مسئول دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

۳۰ ایلدیر دیلیمیز و مدنیتیمیزین آیاقدا قالماسی اوچون مجادله ائدیرم. ۲۲ ایلدیر خدافرین ژونالی بو آمال اوغروندا نشر اولونور. باشیم چوخ دردلر چکدی. ایستر دوستلاردان یادا دوست اولمویان دیگرلریندن. هر داشین آلتینا الیمی قویدوم بیر ایلان یوواسی ایله قارشیلادیم. چوخ سرت اوزلرله قارشیلادیم. حقیقت دن اوزاق اولان سورغولارا ایچیم قان آغلایاراق جواب وئردیم.

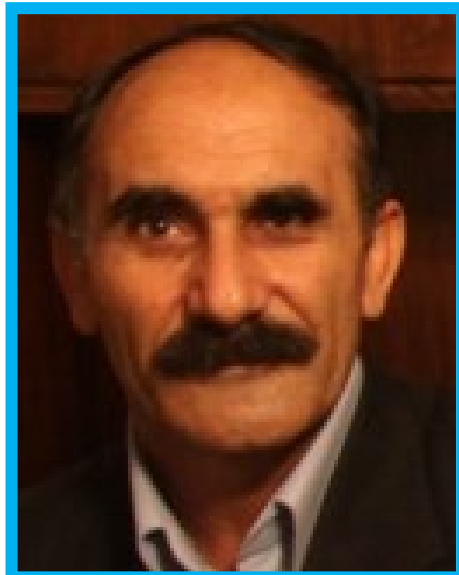
یالنیز قالدیم. الیمی هر کیمه دوستجاسین اوزاتدیم آرخادان وورولدوم. گوزو گوتورمه یین چوخ اولدو. گوزومو اویماق ایسته ینلر صبیرسیزلیکله فرصت قوللادیلار. غریبجه سیننه چاره سیزلیکلی یاشادیم و میللتیمین احوالینا

ادبی چلنگ (٨)

(ادبی - مدنی شخصیتلریمیز)

صدیار وظیفه ائل اوغلو

دوکتور محمدضا باغبان کریمی

اونودولماز ایللرین اونودولماز کیشیلری اولماسایدی ، یقین کی، او ایللر ده اونودولاردی، یاددا- یادداشدا قالمزدی، اوزه رینه زامان توزو قوناردی او قانلی قالدالی ایللرین.

آیلار، ایللر، عصیرلر، ائله جه ده عؤمورلر معنا وئرن و تاریخلری یادداشتلاردا یاشادانلاردا ائله همن او اونودولماز او کیشیلر اولموشلار.

اونوتمایاق کی، یوز ایلدن بری تدریس دایره سیندن قیراغا چیخاریلان آنا دیلیمیزی و آنا دیلیمیزده یازیلان کیتابلار و نشریه لر آرخادا قالان یوز یلین ایچینده دیل و ادبیاتیمیزا، فولکلور و مدنیتمیزه آرخا چیخان قلم عسکرلریمیز سؤزون اصل معناسیندا بیزیم قلم عسکرلریمیز اولوبدورلار. او قلم عسکرلرینین یاراتدیغی مدنی دیره نیش سنگرلرینین اؤن سیراسیندا دایانیب دوران و توکنمز اراده ایله ایره

لیله ینلرین بیر ده، اللی ایلدن بری یازیب - یارادان عالیمیمیز دوکتور محمدرضا باغبان کریمی (م.کریمی) دیر. او، ۱۳۵۳ گونش ایلیندن بری قدم قویموش و ادبیات عالمینه ۱۱۲ جیلد کیتاب یازمیش و تدوین ائتمیشدیر. بو ، بیر برکتلی عؤورون اوغورلو یولونون داوامی دئمکدیر.

یاخش بیلیریک کی، بو ادبی -اجتماعی اوغورلار بیر عؤمورون عوضسیر باهاسینا الده ائدیله بیلینره . یاشادیغیمیز گونش ایلینین دی آیی نین ایکسیسینده عالیم دوکتور «محمدرضا باغبان کریمی» (م.کریمی) برکتلی عؤمرونون ۷۰-نجی ایلینی آرخادا قویور. بری باشدان سایین عالیمیمیزی، ادبیات عالمینی ، دوستلار و سایغیلی عایله عضولرینی بو موناسیبتیله تبریک ائدیرم. اینشالله کی عؤمورو اوزون، یولو همیشه اوغورلو اولسون.

ایستردیم یثری گلیمشکن ۱۵ ایل اؤنجه تهرانین بهمن مدنیت ساراییندا دوکتور «محمدرضا باغبان کریمی» (م.کریمی) نین ۵۵ ایللیک یوبلئینه یارانان شنلیک مراسیمینه یازیب او زامان مطبوعاتدا نشر ائتدیردیگیم "قلم عسگری" باشلیقلی مقاله مین بیر پاراقرافینی بیر داها بورادا دا اوخویاق و بیر داها دا دئییم کی، اوزون ایللر بویو یازیب یاراتدیغینی همیشه مارقلا اوخودوغوم بو گؤرکملی عالیمی حقیقتا همیشه ائلیمیزین، دیلیمیزین، تاریخ و مدنیتمیزین اوغروندا سوسمادان، دایانمادان و یورولمادان دایما چالیشماقدا اولان بیر قلم عسگری کیمی گؤرموشم. ائله ایندینین ایندیسی ده ، منیم اورک سؤزوم اولان او پاراگرافدا، او زامان بئله یازمیشدیم: ".... قلم لیاقتلی بیرسینین الینده اولاندا، اولدوقجا دیرلی، اولدوقجا مقدس اولور. ائله ده یرلی، ائله مقدس اولور کی، چوخ حاللاردا تانری عوضینه اونا آند ایچیرلر. اودور کی، اونون قوللوغوندا اولانلار ایسه ، همیشه بؤیوک آماللی اینسانلار اولموشلار. البتده، اینانیریق کی، اونون کشیگیگنده دایانماق و اونون قوللوغوندا اولماق سون درجه ده سئوگییه بیه لئلردن باشقا بیر

سوره سینده اونون ۱۱۲ جیلد چاپ اولموش کیتابینین اوخوجوسو اولای بیلیریک. او بیر قلم عسگری، قلم فداایسی دیر دئسه ک یانلمیریق. اونون بارلی - برکتلی حیاتی داهادا چئوره لی اؤیرنمک اوچون، ایسته گیمزه گوره زحمت چکیب بو اؤزه ل نشریمیز اوچون یازدیب گؤنردیگی یازیسینی بیرلیکده اوخویاق:

دوکتور محمدرضا باغبان کریمی:

یاشایشیم

من ۱۳۳۴ جو ایلین دی آیی نین ایکسینده - بیر ساختالی چیلله گئجه سینده تبریزین قره آغاج خیوانی گونئیلی دربندینده اورتا دوروملو بیر عائله ده دونیا یا گلدیم. آتام بؤیوک آقا و آنام راضیه، پاک دویغولو و سنتی-مذهبی اولاراق چوخ پاک بیر یاشامی کئچیریدیلر. من هئچ زامان آتا-آنام آراسیندا حتا گیلئلنمه ده گؤرمه دیم. همیشه احتراملا بیر-بیرله یاشایردیلار. آتام گنجلیکده بالاجا کارگاهی اولموش و اورادا نچه کارگرله برابر حوله توخویوردو، آما سونرالار بیر تصادوف اثرینده اوزون مودت بیمارستاندا یاتماغا مجبور اولدو. همان زاماندا کارگاهدان ال اوزوب اؤزو تک ایشله مهیه باشلامیشدیر و تام زحمتلره قاتیلاراق ۶ اوغلان و ایکی قیزین خرجینی

کیمسه لرین ایشی دئییلدیر. قلم عسگرلری، همیشه آزار اولموشلار. اونلار قلملریندن آنجاق مقدس آماللار یولوندا یارارلانمیشلار. قلم اوندا گؤزل اولموش کی سن اونونلا عدالتین کئشیگینده، سعادتین یولوندا اولاسان. قلم اوندا مقدسله شیرکی، سن اونونلا ظالیملرین اؤنونده دایانیب حاقسزلیقلارین قارشیسینی آماقلا، اوندان بیر قلینج یئرینه یارارلاناسان. قلم ائل ایچینده حقیقت آدلانان هر نه یین کئشیگینده اولماسا، مقدس اولمور.

قلم بیزیم، دوشونجه میز و شرفیمیز اولموش. دونیا یا بلیک و دوشونجه پایلایان بابالاریمیزین قلم اثرلری، بوگون بیزیم شرف نشانیمیز اولای بیلیمشیدیر. «تبریزی خطیب» یمیز، «تبریزی قطران» یمیز «گنجه لی نظامی» یمیز، بؤیوک «مؤولانا» میز، «تبریزی شمس» یمیز، «تبریزی عمادالدین نسیمی» یمیز، اولو فیضولی «یمیز «صمد بهرنگی» یمیز «بهزاد بهزادی» یمیز، «دوکتور محمدرضا صدیق»، «دوکتور جواد هئیت» یمیز کیمی قلم سرکرده لریمیزده او شرف نیشانلارینی کؤکسوموزه تاخان دوشونجه لی اینسانلار اولموشلار. چاغداش گونلریمیزده ایسه، قلم عسگرلریمیزین داهادا اؤن سیرالاردا ایره لیلینلریندن و قاباقجیلاریندان بیر ده دوکتور محمد رضا کریمی «م. کریمی» دیر. او عؤمرونو قلم له بیرگه یاشایانلاردان اولموش و قلم له یاشاماقدادیر. خوشبختلیک بوراسیندادیرکی، او، قلم ین مقدس لیگینی لاپ گنجلیک ایللریندن بو گونه قدر قورویانلاردان اولدو. بو، بیر یازار اوچون داهادا ده یرلی بیر وارلیق دیرکی، الی قلم توتان گوندن مقدس یوللار و آماجلار اوغروندا ایشلمه گی باجارسین..."

دیرلی عالیمین چاپ ائتدیگی ایلک کیتابینین نشریندن بو گونلر ۵۰ ایل اؤتدو. بو یاریم عصیر

چالیشمیشام. تکجه اوچ آی یای آیلاری یوخ، بلکه هر گون آخشاملار دا مدرسه دن گله رک ایشله میشم.

فارس دیلینی زورلا اؤیرندیم.

من دبیرستان دا داخل اولدوقدا فارسیجا دانیشماغی زورلا باجاریردیم. اونا گۆره چتین لیکلرله اوز-اوزه گلیردیم. یادیمدا دیر یئددینجی کلاسی اوخویاندا - دبیرستانین بیرینجی کلاسی - من فارسیجا دانیشا بیلیردیم. ادبیات دبیری میز آقای جعفری کلاسا دهمامیدان ایسته میشدی کنفرانس وئرسینلر. هر بیر کس بیر بیلگین، شاعیر، یا تانیمنیش بیر شخصیت حاققیندا ۱۰-۱۵ دقیقه دانیشمالی ایدی. من ابن سینانی سئچمیشدیم. اما فارسیجا دانیشماقدا زورلوق چکیردیم. اونا گۆره بیر کتاب الیمه آلیب ۲۵ صفحه لیک مقاله نی باشدان باشا ازبرله دیم. منیم دانیشیغیم ۲۰ دقیقه دن ده آرتیق اولدو. آنجاق کتابی عینی صورتده ازبرله میشدیم و عینی کیمی ده دانیشدیم. دانیشیق دان سونرا گورلو آلقیشلارلا اوز-اوزه گلدیم. آنجاق فارسیجانی بئله لیکله اؤیرندیم.

یادیمدا دیر آقای جعفری - معلمی میز همان کلاسا مشاعره یاریشماسی قویموشدو. من او یاریشما دا بیرینجی اولدوم. چونکی چوخلو شعرلر ازبرله میشدیم. من آقای جعفری دن درین حؤرمتله یاد ائده رم؛ چونکی منیم دیلیمی او آچدی. همان ایله ده اوستاد شهریارین گؤروشونه ده او آپاردی (بیر کلاسین شاگیردلرینی)؛ و گؤزل خاطیره یاراتدی. البته ایکینجی دؤنه اوستاد شهریارین گؤروشونه گئتمک سعادت ۱۳۵۷ جی ایله چاتدی. انقلاب گونلری ایدی، دؤرد یولداش بیرلشیب وقت آلدیق. بیر قوطی شیرینی آلیب آخشام چاغی تعیین اولونموش زامان اوستادین قاپیسیندا دایانددیق. اوستاد بیزی قبول ائتدی و یاریم ساعتان دا آز بیر زاماندا اوستادلا گؤرشدوک. اوستادین گؤزل قارشیلاماسی و بیزه بیر تورکی شعر ی اوخوماسی نین شیرینلیگینی هله ده کی وار داماغیمدا حس ائدیرم.

باشی اوجالیقلا قازانیردی. آنجاق حلال-حرام بیلن بیر عائیلده بوی آتیب یاشا چاتدیم.

تحصیل ایللریم

مدرسه نین ابتدایی دؤورونو قره آغاج خیوانیندا گولزار و سلیمی مدرسه لرینده کئچیرتدیم. گولزار مدرسه سی تکجه دؤرد کلاسا قدر ایدی، سونرا ۵ و ۶ جی ابتدایی کلاس لاری سلیمی مدرسه سینده اوخودوم. مدرسه ده همیشه بیرینجی شاگیرد اولموشام. تکجه ابتدایی نین ۳ جو کلاسیندا بیرینجی شاگیرد اولمادیم. اونون ده جریانی نی خاطرلر صفحه سینده وئره جه ایم.

دبیرستان دؤورونه چاتدیقدا فردوسی مدرسه سینده اوخودوم. بیلیرسینیز فردوسی مدرسه سی تام بیرینجی شاگیردلری و یا داها دوزگون معدل لری یوخاری اولان اوشاقلاری سئچیردی و او زامان تبریزین ان گؤزل مدرسه لری نین باشیندا ایدی. سونرا دبیرستانین ایکینجی بؤلومونو هنرستان دا اوخودوم.

من دیپلم آلا نا قدر ۱۲ ایل مدرسه ده ۱۱ ایلینی بیرینجی شاگیرد اولموشام. مومکوندو سورو قاباغا گل سین کی نییه فردوسی مدرسه سیندن چیخیب هنرستانا گئتدیم. حقیقت بودور کی من حکیم اولماغا داها ماراقلی ایدیم. اما فردوسی مدرسه سینده طبیعی رشته سی اوخوماغا ۲۰۰ تومن شهریه ایستیردی. بیر حالدا کی هنرستان تکجه ۴۱ تومن ایله تماملانیردی. همان ایل منیم آتام بیر تصادوفده یارالاندی و ۸ آی مریضخاندا یاتماغا مجبور قالدی. عائیله نین اقتصادی دورومو پوزولوردو. البته قارداشلاریم واریدی؛ او جومله دن منیم فرخ قارداشیم درسی بوشلاییب ارتشه داخل اولدو؛ چونکی ایستیردی ائوین خرجینه یاردیمچی اولسون. همین قارداشیم ارتشه ایشله ییب و سونرالار ۱۳۵۹ جو ایله مهر آییندا ایران-عراق ساواشیندا شهید اولدو. من ده اوشاقلیق دان زحمت لره قورشانیب مدرسه خرجلریمی اؤزوم چیخارماغا

آنادیلینه عشق

تورک دیلینه علاقه ایلک گونلردن اوره ییمده واریدی. اوشاق کن، هله ۱۰-۱۱ یاشیمدا اولارکن تورکجه کتابلاری آلیب اوخویاردیم. او زامان رحمتلیک ماراغاللی کریمی نین کتابلاری و اونون یانیندا نوحه کتابلارینی بازاردان آلماق اولوردو. من اونلاری آلیب اوخویاردیم. مخصوصاً قیش گئجه لرینده عمی لر، خالالار و باشقا فامیل عائیله لر ی بیر ائوه توپلانیدیدا مندن ایستردیلر کریمی نین طنز شعرلریندن اوخویام و هامی کئف ائدردی. آنجاق بئله لیکله تورکجه اوخوماقدا مهارت تاپدیم.

منی تورک ادبیاتینا ماراقلی ائدن ایک ی بؤیوک اینسانین اثرلری اولدو: بیر ی صمد بهرنگی نین کتابلاری و بیر ی ده عمادالدین نسیمی نین غزللری. صمد بهرنگی منیم بؤیوک قارداشیملا دوستلوغو واریدی. من ده قارداشیم طریق ی ایله اونون کتابلارینی اوخویوردوم و چوخ سئوردیم، اونلاری تورکجه یه ده چئویریردیم. بو فیکیر ایلک باشدان منده یارانمیشدی؛ ایندی او چئویردیکلریمی ساخلامیشام. آنجاق چوخ آخساقلیقلارلا دولودور؛ نه دنی ده بللیدیر. اما عمادالدین نسیمی ایله اؤیرنجیلیک دؤورونده تانیش اولدوم. رحمتلیک مجید ایروانی - تبریزده شمس کتاب ماغازاسینین مودورو اوچ جیلدلیک عمادالدین نسیمی نین دیوانینی (۱۹۷۳ / ۱۳۵۱ جی ایله باکیدا چاپ اولموشدو) منه وئردی. من گئجه - گوندوزمو بیر - بیرینه دیونله ییب اوخودوم. اینانین کی نئچه گئجه یاتمادیم. همان آییلاردا فارسی دیوانینی آقای ایروانی نین قارداشی تهراندا - بؤیوک آقا دنیا انتشاراتی نین صاحبی منه وئردی. همان گئجه سنگلج پارکیندا اوتوروب اوخویوب قورتاردیم و سحره آز قالاراق یاتماق اوچون هتله گئتدیم.

ایدمان دونیاسیندا

بیر عائله ده یاشامیشام کی قارداشلاری هر بیر ی بیر رشته ده ایدماندا چالیشیردی. بیر گولشمه ده،

بیری هالتر وورمادا چالیشیر و تبریزده عنوان دا گتیرمیشدیلر. فردوسی مدرسه سینده بوکس رینگ ی واریدی، من باشقا بیر مدرسه تانیمیرام کی بئله بیر امکاناتی اولسون . ورزش ساعتیندا رینگه گیریب اویناردیق. بوکس، دبیرستانین ایکینجی دؤورونده ورزش حساب اولوردو و بیرینجی دؤور اوچون قدغن ایدی. اما بیر گون من رینگ ایچینده اوینایاراق ورزش معلمیمیز رحمتلیک آقا شاطریان گلیب منی رینگده گؤرور. منیم بوکس اویناماغیمی بگه نیر. منه توصیه ائتدی بوکسی داوام وئرم. اؤزو منی تبریزین بوکسی تیمینه تانیئتدیردی. آخشاملار تمرین اوچون ورزشگاه - ششگیلان خیوانیندا - چاغیردی. بیر گون آخشام من اورایا گئتدیم. هم آقای شاطریان و هم آذربایجان بوکس تیمی نین مربی سی آقای آلوش عباسی اوردایدیلار. منی آقای عباسی ایله تانیش ائتدی و استعدادیمدان دانیشدی. عباسی جنابلاری دا تیمده تمرین ائتمه ییمه راضی اولدو. من او گوندن بوکسور ساییلیردیم. آذربایجان طلبه لر (دانش آموزی) مسابقه لرینده (مشهدده) بیرینجی روتبه نی گتیردیم. سونرا کارگران مسابقه لرینده - اشتراک ائتدیم (انزلی) و یئنه بیرینجی روتبه نی گتیردیم. سونرا آزاد بوکس مسابقه سینده - شیرازدا - (۲۵۰۰) ایللیک شاهلیق جشنلری اوچون شیرازدا قورولموشدو) من ده شرکت ائده رک مقام گتیردیم.

۱۳۵۱ جی ایله بوکس میللی تیمین اوردوسونا چاغیریلدیم. نورو بایرامی بیر آیلیق اوردو باشلاندی. آنجاق من میللی تیمه سئچیلمه دیم بلکه آقای داوود بلانش - دؤرد دؤوره ده آسیادا قهرمان اولان - سئچیلدی. اوردودان قایتیدیقدا آموزش - پرورش ده چتین لیکله اوز - اوزه گلدیم . اوچ هفته غایب اولدوغوم اوچون منی سورون آلتینا آلدیلار، داها الیم ورزشده سوپودو. البته آقای شاطریان میدانا گیریب و مندن مودافیعه لر ائتدی. آنجاق همین حرکت الیمی قهرمانلیقدان سوپوتدو. ایدمان میدانیندان قیراغا چکیلدیم. آنجاق بو، تکجه عامل سایلمیردی. بلکه

زامندان آذربایجان مجله‌سی، و باشقا تورک کتابلاری
الده ائتمه‌یه چالیشیردیم.

اؤیرنجیلیک دؤورو

کنکورددا بابل شهری نین دانشکده فنی‌سینده
قبول اولدوم. آنجاق اورادا دا تورک ادبیاتی و سیاسی
فیکرلریم گئیشیلندی. بیلیم یوردونون اؤیرنجی‌لری
طرفیندن فرهنگی مسئول کیمی سئچیلیمیشدیم. بو
رابطه‌ده نئچه فیلم گتیریب و شهرین سینمالاریندا
تاماشایا قویدوق. باشقا بیلیم یوردلارلا دا ایلگی‌یه
گیردیم و یاخشی دوستلار تاپدیم. آنجاق بیر دؤنه ده
آشیکلار مراسیمی قورا بیلدیک. بیلیم یوردونا آشیق
دسته‌سی آپاردیم. آنجاق منه باها باشا گلدی و بیر
تئرم درسدن محروم اولاراق دوستاغین دادینی دا
داددیم. خاطیره لر بؤلومونده اوخویاجاق‌سینیز.

ایلیک یازی‌لاریم

بیلیم یوردوندا اولارکن تورک ادبیاتی و کولتورو
یولوندا چالیشیردیم. یازماغا دا باشلامیشدیم. ایلیک
مقاله‌لریم چاپ اولوردو: بیرینجی مقاله «سرافکن‌گی
فرهنگی» عنوانی آلتیندا «نگین» درگیسینده چاپ
اولدو. ایکینجی مقاله «ادبیات و مبارزه طبقاتی»
عنوانلی یئنه نگین درگیسینده اولدو. بیرینجی کتابیم
۱۳۵۴ ایلینده «منظومه‌های آذری»؛ آدیندا تهراندا
چاپ اولدو. بو کتابین معلوماتینی پروفیسور افندی‌یو
«آذربایجان شفاهی خالق ادبیاتی» نین بیر بؤلومونون
آزاد ترجمه‌سی ایدی. آقای صدیق جناب‌لاری دا همین
کتابین باشقا بیر بؤلومونو «عاشیق‌لار» آدیندا
یاییدی (۱۳۵۵ ایلینده). ایکینجی کتابیم «تهضت
حروفیه» ۱۳۵۷ جی ایلین مرداد آییندا تبریزده چاپ
اولدو. بو بالاجا کیتاب، آقای صدیق‌دن بیر مقاله و
منیم ده ایکی مقاله‌می احتوا ائدیردی. بو کتاب بیر
آیدا ۵۰۰۰ نسخه‌سی ساتیلیب قورتارمیشدی. کتابین
یاییملاماسیندان بیر آی کئچمه‌میشدی کی من
تهران‌دان تبریزه دؤنوب ناشرین یانیندا گئتدیم. تلاش

دانشگاه‌ها گئتمه‌ییم و دنیاگؤروشوم گئیشیلندیکده
داها گلا‌دیاتور اولماق ایسته‌میردیم. ایدمان
دونیاسیندان – قهرمانلیق آرزوسوندا آیریلدیم.
دبیرستانین سون ایلینده اجتماعی کتابلار اوخوماغا
چکیلیمیشدیم. بوکس ایدمانیندان آجیغیم گلیردی.
منه بئله گلیردی کی نییه بیر گلا‌دیاتور کیمی رینگه
ایکی نفر بیر-بیرینی وورماقلا باشقالاری لذت آپاریر؟
بو فیکر سیاسی باخیمدان منی بوکس میدانلاریندان
ائشیگه چیخارتدی، داها تمرینه ده گئتمه‌دیم.
شاطریان و عباسی جناب‌لاریندان دا قاچیردیم. آنجاق
اونلار دا آجیغیم گلدیینی ایضاحلادیم. داها بوکس
میدانیندا قیراغا چکیلدیم.

منیم اجتماعی-سیاسی دوشونجه‌یه چکیلمه‌مه بلکه
ده صمد بهرنگی نین کتابلاری سبب اولدو. هم میلی
کیملیکن عذاب چکیردیم و هم توپلومدا
عدالت‌سزلیک منی سیاسی حرکت‌لره یاخینلاشدیردی.
کتاب اوخویان اولموشدوم. ایلیک کتابلاریم صمد
بهرنگی و غلامحسین ساعدی نین کتابلاری ايله
باشلانندی. فیکریم دییشیلدی. کتاب اوخوماغا اوز
گتیریمیشدیم. هله دبیرستاندا اوخویوردوم. بونون
یانیندا آذربایجان ادبیاتیندان معلومات الده ائتمک
اوچون چالیشیردیم.

تورک دیلی نین آلفابئسینی اؤیرنمک

من کیریل و لاتین الیفباسینی اؤزوم اؤیرندیم.
تکجه بیلیردیم کی آذربایجان آدیندا بیر مجله واردیر.
باکی دا چاپ اولور و تهراندا «ساکو» کتاب ساتاندا
واریدی. ساکو تهراندا نادری خیوانیندا شوروی‌نین
سفارتخانسای خیوانی – بوگون سردار جنگل آدلانی-
باشیندا اولوردو. بیر گون اورایا گئتدیم و مجله‌نی
آلدم. اؤز باشیما آذربایجان یازیسینی اوخویا-اوخویا
اؤیرندیم. چتین‌لیکله اؤیرندیم؛ چونکی اونون
الیفباسینی هئچ کیم منه اؤیرتمه‌میشدیر. آنجاق بیر
زمان کئچمه‌ده چوخ راحتلیقلا اوخویوردوم. همان

انقلاب گونلری

بیلیم یوردونو بیتیردیکده، ایشه باشلاماق اوچون قاباقدا سربازلیق واریدی. بیر امکان یارانمیشدی اگر ۵ ایل آموزش و پرورشده تدریس ائتمهیه راضی اولسایدیم تکجه ۳ آیلیق آموزشی دورهنی ارتشده کئچیریب سونرا کلاس درس لرینده تدریسه مشغول اولایلردیم. من ده بو یولو سئچدیم و زنجانا گئدرک انیستیتو تئکنولوژیدا و هنرستاندا تدریسه باشلادیم.

نییه تبریزه گئتمه دیم؟ بو سورویا جواب اولاراق تبریزده تانیندیغیم و توتولما قورخوسو اولدوغو ایله ایضاح ائده بیلهرم. ۱۳۵۷جی ایلین تیر آییندا سربازخانایا گئدیپ تهراندا آموزش دؤوره سینی کئچیرده رک ۱۷ شهر یورین صاباحیسی گون اوچ یولداشلا برابر پادگاندا قاجدیق. چکیجی نوکته بو اولدو کی پادگاندا قاجماغیم بیر چتینلیک یاراتمادی. آنجاق مهر آیی نین ۴دن زنگاندا ایشه باشلادیم. انقلاب حرکت لرینده یاخیندان اشتراکیم اولدو.

انقلاب گونلرینده تبریزده ایدیم، نئچه دوستلارلا برابر «ایشیق» آدیندا انتشاراتی یاراتدیق و بیر سیرا کتابلار چاپ ائدیپ یاییملا دیق. باجاردیغیم قدر انقلاب حرکت لرینده حضوروم اولدو.

ایش دؤورانی

بئش ایل تدریس ائتدیم. آنجاق اونون آردیجا نئچه ۶ ایل جامعه دن اوزاق دوشدوم. سونرا جامعهیه قاییداراق کارخانالاردا ایشله مهیه باشلادیم. ایراندا ان بؤیوک کارخانالاردا تئنیکیال مودورو، کارخانا مودورو عنوانلاری آلتیندا ایشله دیم. سونرالار بؤیوک شرکتلرده گنل مودور عنوانیلا ایشیمه داوام ائتدیم. بیر طراح و پروژه مودورو کیمی ایشله دیم. ان آزی ۷۰-۵۰ کارخانانین تاسارلاماسی، تجهیزاتی دوزلتمه و مونتاژ ائتمه دن توتوب تا یولا سالینجایا قدر ایشله دیم. سونرا اؤز کارخانامی دا یولا سالدیم. روی

انتشاراتی طرفیندن یایلمیشدی. آقای تقی کاغذچی - ناشر - کتابین قورتولدوغونو بیلدیردی و اؤزو مختلف کتاب ساتانلاری گزیب ۳-۴ جلد منه توپلاییب منه وئردی. اوچونجو کتابیم «مقاله های پیرامون زندگی و خلاقیت عمادالدین نسیمی» ایدی کی تبریزده «نوبل» انتشاراتی ۱۳۵۷ده یایمیشدی. او دا ۳۰۰۰ تیراژدا بیتیمیشدی و منه تکجه ایکی جیلدی قالمیشدی. البته بو کتابی سونرا باشقالاری طرفیندن جیلدی دییشیله رک چاپ اولدو. من ده داها تیراژیندا خبرسیزم. آنجاق نه ناشری بیلیندی و نه ده منه چاتدی. آدی اولموشدو: «سرگذشت شگفت انگیز نسیمی». بو ایشلر بیر سیرا آذربایجانین بؤیوک انسانلاریلا تانیس اولماغیم سبب اولدو؛ او جمله دن دؤکتور صدیق له یاخیندان دوستلوغوم باشلاندی. آقای دؤکتور علی اکبر ترابی ایله تانیس اولماق منده چوخ اثر قویدو. منجه بو بؤیوک لاییقینجه تانینماییب. جامعه شناسی ساحه سینده ایرانین آدلیم آراشدیرماجیسی و حلاج اوغلو تخلصو ایله «اثنالی داغینا» یازدیغی منظومه چاغداش آذربایجان ادبیاتیندا قالارغی اثرلردن دیر.

بیلیم یوردوندا آشیق مراسیمی قورماق اوچون، بیر تئرم گئری قالدیم؛ لیسانسیمی ۱۳۵۶جی ایلین خرداد آیی یئرینه بهمن آییندا بیتیردیم. انقلاب باشلامیشدی. من هله بابلده ایدیم کی تبریزین ۲۹ بهمنی یاراندی. اوندان سونرا تبریزه دؤندوم. تبریزین حالینی گؤردوکده یئنه بابیله قاییتدیم. بابیله قاییتدیغیمین بیر دلیلی واریدی. بیرینجی روتبه قازاندیغیم اوچون بیلیم یوردو طرفیندن آلمان یا آمریکا گؤنده ریلیردیم؛ دؤکتورا آلیب همان بیلیم یوردونا دؤنوب بیر اوستاد کیمی تدریس ائده بیلردیم. اما من قبول ائتمه دیم؛ چونکی منجه انقلاب باشلامیشدی، من ده انقلابا دایاق دورماغی افضل ساییردیم. ایکینجی دلیلیم ده تئزلیکله ایشه داخل اولوب عائله مه دایاق اولماق ایدی.

درگی لرله ایش بیرلیگیم

نئچه درگی ایله یاخیندان ایش بیرلیگیم اولموش. من جامعیه قاییتدیقا زنجاندا «پیام زجان» آدیندا بیرینجی نومره چیخمیشدی. درگی نین دفترینه گئدیپ اونلارلا گۆرۆشدوم و هر نومره ده بیر صفحه نین یازیلارینی تدارک گۆرمک مسؤلیتینی بونوما آلدیم (۱۳۶۸ جی ایل). بورادا زنجانین فولکلورونو، قدیم شاعیرلر و بیلگینلرینی، هابئله تاریخینی تانیتدیرماق، معاصر شاعیرلرین اثرلرینی یایماق و آراشدیرماقی قبول ائتدیم و ۷۵ نومره ایشبیرلیگیم داوام ائتدی. آنجاق ۱۳۷۲ ده اومید زجان هفته لیگی یاییملاماغا باشلادیقا درگی نین ایلک شماره سیندن سون نومره سینه قدر تورکجه یازیلان اوچ صفحه نین مسؤلیتینی قبول ائتدیم.

بو زامانلار ایرانین هر شهرینده تورک دیلینده اولان درگی لر مقاله گۆنده ریدیم. «م. کریمی - زجان» عنوانی ایله مقاله لریم تانیندی. انقلابین ایلک گونوندن توتوب بوگونه قدر آذربایجان تورک درگی لرله ایشبیرلیگیم اولموش، مقاله لریم یولداش، وارلیق، انقلاب یولوندا، دده قورقور، کوراوغلو، یئنی یول، دیلماج، و اونلارچا تعطیل اولموش درگی لرده چاپ اولوب یایلیبدیر. همان چاغلاردان مقاله لریم نئچه دیله ده ترجمه اولاراق ایراندان ائشیکده ده چاپ اولوبدور.

منجه اومید زجان، ایراندا آذربایجان کیملیک مسئله سینین اورتایا قویان ایلک درگیدیر. بو درگی نین ایلک نومره لریندن آذربایجانین هر یئریندن بیزه سس وئردیلر. بؤیوک اوستادلار او جومله دن: دؤکتور زهتابی، دؤکتور صدیق، دؤکتور هیئت و باشقا اوستادلار مقاله لرینی یوللاییب و یول گۆستریدیلر. اؤزلیکله دؤکتور زهتابی هر دؤنه تبریزدن تهرانا و یا ترسینه سفره چیخدیقا زنگاندا دایانیب و منه یول گۆستمه دن اسیرگه مه ییردی. گاهدان بیر گنجه ده قوناق اولوردور. ان گۆزل خاطیره لریمی او بؤیوک اوستاددان اونوتمارام. دؤکتور هیئت گۆزل

کارخانلاریندا ایشله دیگیم اوچون ایراندا ۷ تاسارچی دان بیر کیملی تطفیف اولوندوم.

عۆمرومده آچاق-اوجالقلارلا دوچار اولموشام، اوچ دؤنه هر بیر زادیمی الدن وئریپ، یئنه باشدان باشلامیشام. آنجاق هامیسیندا اۆز آیاغیم اوسته دایانیب باشقاسینا بویون اگمه میشم. بوگون ده امکلیلکده اولاراق چوخلو واختیمی یازیپ-اوخوماقدا چالیشیرام.

اؤلنمه

من انیستیتودا تدریس ائتدیگیم زامان، خانیم رحیمه عباسی دا اورادا انگلیسجه تدریس ائدیردی. باهم تانیش اولدوق و بو تانیشلیق اؤلنمه ییمیزله (۱۳۵۹ جی ایلین بایرامیندا) نتیجه لندی. او زامان من بیر لیسانس اولاراق، رحیمه لندن دانشگاهیندان یوکسک لیسانس آلمیشدیر؛ دوکتورا دؤوره سینین بیتیرمه دن - انقلاب اولدوغو اوچون ایرانا دؤنموشدور. بیز سئوگی ایله ازدیواج ائتدیک و بوگونه قدر ش بیز حیات کئچیرمیشیک. ایکی گۆزل قیزیمیز وار: «اولدوز» و «سئویل» آدلاریندا. هر ایکسی دانشگاهی بیتیریپ؛ اولدوز، کانادادا SFU دا اونیورسیتته پروفیسورودور، سئویل قیزیم دا کانادادا بیر بیلگی سایار کومپانیاسیندا مودور عنوانیندا چالیشیر. هر ایکسی ده باشاریلار قازانمیش، من اونلاردان فخریله دانیشا بیلیرم.

حیات یولداشیم -رحیمه خانیم دا مختلف بیلیم یوردلاریندا تدریسه مشغول اولموش، عینی حالدا الینه قلم آلیپ، ادبیات ساحه سینده ده چالیشیر. اوستاد شهریارین حاققیندا بیر اوزمان کیمیدیر. ایکی کتابی دا یایملانیبدیر. دانشگاه درگی لرینده مقاله لر یایلیپ. خارجه ناظیرلیگی نین درگی سینین مسؤللاریندان سایلیپ. اورادا انگلیسجه مقاله لر یازیر، چئویریر. همین دانشگاهین اوستادی کیملی ده چالیشمیشدیر.

موفق اولدوق. بو درگی نین طریقی ایله ۱۳۸۲ جی ایلدە حکیم هیدجی نین ایکی گونلوق سراسری قورولتایینی قوردوق؛ نئجه دئیرلر، دوستلارین سۆزو ایله: بابک قالاسی زنجانا کۆچموشدو. آذربایجانین تام میللی فعاللاری، یازارلاری، شاعیرلری زنجانا توپلانمیشدی. البته مشکلر ده یارانندی. آنجاق دال اوتورمادیق. البته بو درگی نین ده قاباغی آلیندی.

بیر سیرا مقاله لریم ایران سراسری درگیلرده چاپ اولموش، او جومله دن کیهان، اطلاعات، رسالت، همشهری گونده لیکلرینده مقاله لریم چاپ اولموش، اؤزلیکله اطلاعات گونده لیگینده هفته ده بیر گون زنگان اؤزل ساییلاری یاییلدی و اونون بیر صفحه تورکجه-فارسیجا متن لرینی توپلاماق منیم بونومدایدی. ایراندان ائشیکده آکادئمیک درگیلرله: تورک ادبیاتی، تورک تاریخی، دده قورقود، فولکلور... مقاله لریم چاپ اولموش.

دؤکتور صدیق زنجان آزاد بیلیم یوردوندا بیر ایلیک تدریس امکانی الده ائدیپ، هفته ده ایکی گون زنجاندا قالیردی. او زامانلار دؤکتورون وجودو بؤیوک بیر نعمتایدی. اوستادین یاردیمی ایله زنگان آزاد بیلیم یوردوندا اوستاد شهریار اوچون بیر قورولتای قوردوق و ایرانین باشا-باشیندان اوستادلار توپلانیدیلار. بو قورولتایدا گۆزه چارپان گۆزل اولایلارلا اوز-وزه گلدیک. اوچ نهنک اوستادیمیز؛ دؤکتور زهتابی، دؤکتور حمید محمدزاده و دؤکتور صدیق ال-اله وئریب اوستاد شهریار تانیتدیرماغا نه گۆزل دانیشیقلا آپاردیلار. فارس ادیبلی ده هر یانلیشا گیریدیلر، اوستادلاریمیز اونلاری جوابسیز قویما ییردی.لار.

عالیملرله گۆروشم

سفرلیمده ادیبلر و عالیملرله گۆروشم اولموش و نئچه گۆروشلریمدن شکیللرله گۆسته ریم. بو آزادا پروفیسور طلعت تگین، پروفیسور محرم قاسیملی، پروفیسور علی کافکاسیالی، پروفیسور رمضان غافارلی، احمد کاباکلی، فیکرت قوجا، دؤکتور سعادت شیخاوا،

مکتوبلاریلا و گۆندردیگی مقاله لرله اومید زنجان تورکجه صفحه لرینی بزه ییردی. دؤکتور صدیق همیشه لیک منیم یانیمدا اولموش و هئچ یاردیمینی اسیرگه مەمیشدیر.

چالیشیردیم امید زنجان درگیسیله زنجانلی گنجلریمیزه میدان آچیلسین. بئله ده اولدو. تورکجه صفحه لرده زنجان شاعیرلری و یازارلارینا میدان وئریلدی و بیر سیرا یازیچی و شاعیرلریمیز ده اورتایا چیخیدیلار او جومله دن: هوشنگ جعفری، عباس آقابابایی (سؤیلر)، عبدالله مرادی، رضا قاسم پور، علی محمد بیانی و باشقالاری نین شعرلری و مقاله لری یاییلاراق، گۆزل تورکجه یازان شاعیرلر و یازیچیلار میدانا چیخیب بسلندی. بونون آردیندان «ایشیق» آدلی بیر درنک ده میدانا گلدی. ایلیک آددیمی رضا قاسمپور جنابلاری گۆتوردولر؛ تبلیغات اسلامی نین ادبی حوزه سی نین مسئولو ایله دانیشمیشدی. اونلاری قانه ائتمه یه من ده چاغریلدیم و قاتیلدیم. خوشحالیقلا اونلاری راضی سالدیق هر هفته جومعه گونو گون اورتادان قاباق ایکی ساعاتلیق توپلانیب و تورک ادبیاتی و دیلی حاققیندا دانیشاق. ایشیق یولا دوشدو و آز بیر زاماندا بو درنکده توپلانانلارین سایسی ۳۰-۴۰ کیشیدن یوخاری قالخدی. بیرینجی ایل دؤنومونده «ایشیق» آدلی شعر مجموعه سی ایشیق درنه یینده اشتراک ائدن شاعیرلرین شعرلری توپلانیب یایملاندی. من اورادا دیلیمیز و ادبیات - شعر حاققیندا دانیشیردیم. بو درنک اون ایلدن ده آرتیق داوام ائتدی. نئچه-نئچه شعر آخشاملاری دا قورولدو.

۱۳۷۹ جی ایلدن «پیک آذر» آدلی درگیده یئنه تورکجه صفحه لرین مسئولییتینی داشیماغا باشلادیم. ایلیق مجله کیمی اؤز طرفدارلارینی توپلادی. آنجاق بیر ایلدن سونرا هفته لیک اولدوقدا من قیراغا چکیلدیم. آز بیر زامان کئچمه دن درگی دایاندی.

آردیجا «بهار زنجان» درگیسینده هر نومره ده ایکی صفحه تورکجه اولاراق علمی-ادبی مقاله لر یایماغا

مختلف هوجالارلا گۆرۆشدوم، مختلف بيلير گه لره (فاكولته) اشتراك ائديب دانيشديم. بۇيوك اوغورلار قازانديم. رداكتورلا دوكتورا دؤوره سيني اوخوماغا دانيشديق. آنجاق اونلار فخرى دوكتورا وئرمكله راضى اولدوقلارى حالدا من علمى دوكتورا اوچون چاليشيرديم. نهايت ۱۳۸۷ / ۲۰۰۹ جو ايلده دوكتورا پيتيكيىنى الده ائتديم. يازديغيم تئز «تورك دونياسى ادبياتى نين اؤزلىكلرى» عنوانىنى داشيير.

تورك كلاسلىرى

زنگاندا اولدوغوم ايللرده ايشيق آدى درنك قوراراق، تورك دىلى و ادبياتى حاققىندا ملاسلار قوردوم. سونرا بونون داواميندا زنگان بيلم يوردوندا تورك كلاسلىرىنى قورلاراق و ۸ ايل (۱۳۸۴-۱۳۷۶) اورادا بير زحمت-يانا گؤزله مەدن تدریس ائتديم. آنجاق ۱۳۸۰ جى ايلدن سينان داش بيلم يوردوندا (سندج- كوردوستان) رسمى قراردادلا تدریس ائتديم. اورادا ۴ ايل تدریس داوام ائتدى.

بو زامانلار من زنگاندا تك ياشاييرديم. قيزيمين تهراندا بيلم يوردوندا اوخودوغو اوچون عائيله م تهران كؤچدورلر و من هفته نين آخيري عائيله مين يانيندا اولوردوم. بو دوروم بۇيوك بير فورست اولموشدو هم ايشليرىمى گئيشلنديرم و هم يازى-پوزومو چوخالديرديم. آنجاق ۱۳۸۶ دن من ده تهران كؤچمه يه مجبور اولدوم. تهراندا يئنه بۇيوك شركت لره كارخانا مودورو و گنل مودور كيمي ايشلهديم و چوخلو شهرلره كارخانلار تاسارلاييب مونتاژ و يولا سالماسيندا اشتراك ائتديم.

كونفرانسلا و بين الخالق سمينارلاردا اشتراك: ايراندا مختلف شهرلره و چئشيدلى عنوانلارلا قورولان سيمينارلاردا اشتراك ائديپ، محاضره لره دانيشميشام، مقاله لريم عنوان قازانيب و تلطيفلر اولموشام او جومله دن: ايرانين شمال غربيينده يازچيلار ايچينده بيرينجى عنوانى قازانميشام، مقاله م بير نئچه فراخواندا دا مختلف اياتلرده ايلك مقامى قازانميشدير.

دؤكتور سيف الله آلتايلى، پروفيسور فريدون آغاسى اوغلو ... آد چكمه ييم گرە كير. بو عالمىلره گؤرۆشليم، ادبى آل-وئر و علمى-ادبى ايش بيرليگيم ده اولموشدور.

آتاتورك اونيوئرسيته سينده كونفرانسيم

تورك ادبياتيندا تحصيليم

۱۳۷۰ دن توركيه بيلم يوردلاريلا ايلگيده اولدوم بلكه تحصيلىمى داوام ائتديرم. ايلك اؤنجه هوجام «احمد كاكالى» دان ياد ائتمه لييم. بو بۇيوك انسانلا مکتوبلاشديم و اوندان توركيه بيلم يوردلاريندا تحصيل آلماق اوچون يارديم ايسته ديم. احمد كاكالى توركيه ده «تورك ادبياتى» آدى آيلىق بير درگى نين مودورو ايدى. بو درگى بوگون ده يايىلمادادير. احمد كاكالى جنابلارى نين سفارشى ايله ائگه بيلم يوردو ايله ايلگيلنديم. اورادا اوزاقدان اوخوما مكانى الده ائتديم. ايسته ديكلى پيتيكلر حاضيرلاديم. نئچه ايل چكدى تئزىمى ده حاضيرلاديم. تئزيمين عنوانى «يراندا توركيه مؤلفلىرى نين تانيتيمى» اولموشدور. ايراندا هانسى تورك يازارلارين اثرلى فارسىچايا چئوريليپ و يا تورك ادبياتى نه قدر تانينير.

۱۳۷۵ جى ايلينده بير شركت طرفيندن - ايشلريمه گؤره تشويق اولاراق توركيه يه گؤنده ريلديم. بير آيلىق سفردە يوكسك ليسانسين پيتيگينى الده ائديب دوكتورا دؤوره اوچون استانبول بيلم يوردونا حواله اولوندوم. آنجاق ان آزي اوچ ايل اورادا دائمى قالماغيم لازيم ايدى؛ من بئله بير فرصتيم اولماديغى اوچون واز كئچيب، ايرانا قايتتيم.

ايراندان ائشيكده ايلك كونفرانسيم آتاتورك اونيوئرسيته سينده اولدو. قاباجدان پروگرام قورولوب چوخلو بيلمگه لره يايىلميشدى. چوخلو اؤيرنجى لر و هوجالار باشقا اونيوئرسيته لرinden ده اشتراك ائتميشديلر. دانيشيغيم گور آلقيشلارلا استقبال اولدو. نئچه گون منى مسافير كيمي ساخلاديلار (توركيه لى لر قوناغا موسافير دئيرلر). بو نئچه گونده

قوتادغو بىلىك سىمیناریندا اشتراک ائدن عالیملرله

بیر نئچه دۇنه ایراندان ائشیکده بىلىم یوردلاریندا کونفرانس وئرمک فخرى منه قسمت اولموشدور. نئچه-نئچه سیمینارلاردا دانیشیق آپارمیشام. بین الخالق مراسیملرده اشتراک ائدهرک اوغورلار دا قازانمیشام. نئچه دۇنه آشیققلار شؤله نینده (آذربایجان، تورکیه، قزاقستان)، قوتادغو بىلىک، گنجه لی نظامی، عمادالدین نسیمی، و... آنیملاریندا اشتراک ائدیپ، چیخیشلاریم اولموش.

ایندی ده ایراندان ائشیکده اولاراق بىلىم یوردو ایله ایشله ییرم؛ تورک دیلی و آذربایجان ادبیاتیمیزی تدریس ائتمه ده چالیشیرام، کونفرانسلا دا کئچیریرم. عینی حالدا ایراندا و ائشیکده اولان درگیلرله ایلگیمی قیرمامیشام.

آذربایجان میلی علملر آکادئمیاسی بیر باياتی، مین خاطره!

باياتیلار، خالقیمیزین توکنمز ادبیاتی نین بیر بوجاغیدیر؛ مین ایللرین اؤته سیندن سینهدن - سینیه، آغیزدان - آغیزا گزیب، انسانلارین آرزو - دیلک لیرینی اؤزوندە ساخلايیدیر. هر باياتی، مین انسانین دیلینده دولانیب، اوره یینی اریدیپ، سؤزلرایله قاریشیب، باياتی اولوب و بوگون بیزه چاتییدیر. باياتیلاردا مینلر انسانین غمی - کدری، شادلیغی - شنلیگی سؤیله نییدیر. بونا گؤره دیر کی باياتینی ائشیدنده مین حالا قالیریق.

هر باياتیدا بیر دویغو یوخ، مین دویغو؛ مین آرزو، مین دیلک یاتییدیر. هر باياتیدا بیر خاطره یوخ، مین خاطره وار:

قالالار، آی قالالار،

لاچین اوردا بالالار؛

آنا بالاسین وئرمز،

مگر گوجلە آلالار.

بو باياتینی آنامین دیلیندن ائشیتیمیشم. او گوندن ۳۰ ایلدن ده چوخ کئچیر، آنجاق سانکی دونن ایدی. ۱۳۵۵ جی ایلی خاطیرلاییرام. اؤیره نجی ایدییم. باشیم همیشه یازیب - اوخوماقدا - کتابدایدی. یازیردیم، پوزوردوم. کتاب دلیسی ایدییم. آنجاق بو ایش شاهین خوشونا گلmezدی. ساواکین گؤزوندە من بیر دوشمن - تیکان ایدییم. بونا گؤره ده ائویمیز ساواکین گؤزله مه سی آلتیندایدی. او گونلر، شهر یور آیی، شاه تبریزه گله جک ایدی. شهر ی دوشمندن! آریتلاماق لازیم ایدی؟! اؤیرنجی لر خرابکار اولماسالار دا، اونلارین طرفداریدیرلار! شعبان آیی ین ۱۵ ی یاخینلاشیردی. شهر ی بزه ییردیله. آنجاق ساواک خالقین شنلیگینی یاسا قاتماسایدی نه ائیدردی او جانی؟ محله به محله دولانیردیله، بیر محله نین برقی نی بوتون سؤندوروب کوچیه سوخولوردولار؛ قاباقجادران نظر آلتیندا اولان ائولری تالاییب آختاریردیلار. اولسا اسلحه تاپیردیله، اولماسا کتاب! بو، ایکینجی اسلحه دن ده خطرلی ساییلیر! او گون برقلر گئتدی، هر یانی طولومات باسدى. ساواک بیزیم دربندە تۆکولدو. بیزیم ائوه سوخولدولار. هر بوجاغی آختاردیلار. اسلحه اولماسا دا کتاب آختاریردیلار.

بو آختاریشلاردا آتام و آنام مامورلاری ایزله ییردیله. آنامی گؤردوم بیر پوتدوق نفت گتیریب، قاپی نین یانینا قویدو. اؤزو ده اونون یانیندا دایاندى. ساواکی لارین باشی داشا دگمیشدی. کتابلار اونلاردان اؤنجه ائودن چیخاریلمیشدیر. الی بوش ائشیکه چیخماغا مجبور قالدیلار. هئج زاد تاپا بیلمه ییب، ائشیکه باسماغا مجبور اولدولار!!

ساواک آددیمین ائشیکه قویونجا، آنامین گؤزلی پاریلدادی، ایشیلدادی، منی باغیرنا باسیب گؤزلی نیندین موروراری لاری تۆکدو. آخی آنام کتابلاریمی باسدیرمیشدی!

آنامدان نفت پوتدوغونون فلسفه سینى سوردوم؛ آنام منه باخاراق، تکجه بو باياتینی اوخودو:
قالالار، آی قالالار،

۱۳۲۴ منظر و موزدایدی، ۱۳۲۵ جی ایلین ۲۱ آذری یوخ. آنجاق او ایل ۲۱ آذر محرم آیینین بیرینجی گونونه دوشوردو. بس تۆره‌نی بیر نئچه گون قاباغا سالمالی ایدیک. اونا گۆره مراسیم ۱۴ آذرده توتولدو. ایشلر یاخشی ایره لی گئدیردی. وئریشی من اجرا ائدیردیم و تبریزی آشیق حسین و ایکی یانچیسى: بالابان و قوال چالان شاه دؤرونده اونون ساز چالماسی قدغن ایدی، آنجاق بیز، اونون تبریزدن اوزاغا آپارمیشدیق - چالیب - اوخویوردو و من اوندان اؤنجه همان اوخونان شئعری دیکلمه ائدیپ و فارسجا ترجمه سینی ده وئیردیم. بیلیم یوردو ایله بئله قرارا گلمیشدیک. من شئعرا اوخویوب، آشیق حسین تبریزی ده ساز چالیب، خوش آوازلا اوخویوردو. هاوالار دؤیوش و شنلیک هاوالاری ایدی. اوخونان شئعرا چاغداش آذربایجان هاواسیندا: بابک، کوراوغلو، صمد، آراز و بئله - بئله شئعرا اوخونوردو. اؤیره نجی لر ده ائشیمه دیگی و گۆرمه دیگی هاوالاردا یاشاییردیلا. وئریش سونا چاتیردی، هیجان دا گئت گئده چوخالیردی. آنجاق بیلیم یوردونون رئیسینه نه دئمیشلر کی او، بئله دوشونور بو مراسیم شاه قارشی گئدیشده دیر و تبریزین اعتراض سسی دیر!

تۆره ن سون دقیقه لره یاخینلاشیردی. من سن اوستونده اولراق بیرى گلیب قولاغیما دئدی: دوکتور اصغری سنی تنزلیکله اوتاغینا چاغیریر. دوکتور اصغری بیلیم یوردوموزون رئیسیدیدی. آشیغا تاپشیردیم: من تنز گلیرم، آنجاق گئچیکسم سه، سن اوخودوغون ماهنیلاری بیر آز اوزالت و قوی من گلیم چاتیم.

تلهسیک رئیسین اوتاغینا گیردیم. رئیس آجیقلی - آجیقلی منه باخیب دئدی: ایندی ساواک مامورلاری بیلیم یوردونون هر بوجاغینی آلمیشلار. سن بیزی آذریمیشسان. آنجاق بونو بیل، بیر شعار وئریلسه، بیر جام سیندیریلسا، من تکجه سنی تانیییرام! والسلام!

لاچین اوردا بالالار؛

آنا بالاسین وئرمز،

مگر گوجلہ آلالار!

داها ایضاح لازیم دئییل ایدی. آنام نفتی گتیرمیشدی - منی توتوب ائودن آپارماق ایسته سئیدیلر، نفتی هم اؤز اوستونه، هم ده ساواکی لارین اوستونه تۆکوب، بیر کبریت ووراجاقمیش!

گۆزلی یاشاردی، من اؤزومه گلینجه، اؤزومه آنامین قوجاغیندا گۆردوم آنا محبتی نی یئنه بیر دؤنه ده دویدم.

بو بایاتی مین ایلدن سونرا دا آنامین عطیرینی وئره جکدیر!

بیلیم یوردوندا آشیق مراسیمی قورماق

۱۳۵۴ جو ایله آذربایجان عشقیله بیلیم یوردوندا بیر آشیق تۆره نی قورموشدوق. دیلیمیزی، موسیقیمیزی و اونون یانیندا ادبیاتیمیزی تانیتدیرماغا چالیشما یولوندا، آشیق کونسرتی تاسارلامیشدیک.

من بو تۆرندن سونرا توتوقلان دیم و اوچ آی یاریم دوستاقدان قالدیم. آذر آیی نین ۱۴ دن اسفند آیی نین ۲۹ نا قدر. آنجاق تبریزده یاشایان آتا - آنام، عائله م بو حادثه دن خبرسیز، تکجه بایرام گله رک منیم گلمه دیگمدن نیگاران قالیرلار. بایرامین ایلک گونو تبریزی یولداشلاریم، صنیف یولداشلاریم عائله مه خبر وئرمک قرارینا گلمیشلر. آنجاق اونلار گلمه دن نئچه ساعات اؤنجه من ده آزاد اولوب ائوه گلمیشدیم. دوستلارین گلمه سیله، آتام منیم نییه تبریزه گئچ دؤندویومون سببینی بیلدی. آنجاق باشینی اوجا توتوب، دؤشونو قاباغا وئردی و بیر بالاجا غرورلا دا اولراق اوزونو منه چئویردی و اوخودو:

«انسان آزا یاشاسا، قوجالماز هئچ! اوجالار!»

آنجاق بو تۆره ن نئجه قورولدو؟ ۲۱ آذری خاطیرلاماق اوچون بیلیم یوردونا «آذربایجان نجاتی گونو» (!؟) عنوانیلا (دوستلار طرفیندن سئچلمیشدیم) مجوز آلمیشدیم. آنجاق ۲۱ آذر

کتابلاریندان - ایکی ایل ده زندان کسمیشدیلر. او دا بیر بانک کارمندیدی. او دئییردی یاخشی کی ماکسیم گورگی نین «آنا» کتابینی ائویمیزده گورمه دیلر، یوخسا اونون ۱۰ ایل زندانی وار!

۱۳۵۵ جی ایله ساری، گنجه ساعات ایکی یاریمدا ایل تحویل اولاجاقایدی. آخشام ساعات ۳ ده منی چاغیردیلار. همان افسرین اوتاغینا آپاردیلار. بو دونه صندل اوسته راحت اوتورمودو. اوزونو منه چئویریب بیر بالاجا دا نصیحت کیمی دانیشاراق (البته فارسیجا) دئدی:

باخ گوروم، بو دلی لرله قالماغین یاخشی دی یا گندیب بیر اداره ده رئیس اولماغین؟ سن صباح مملکتیمیزده بیر مهندس اولاجاقسان، یوخسا ایستیرسن دوستقلاردا قالب بئله احمقلرله عمروو تلف ائده سن؟

من باشیمی یئره تیکمیشدیم و دانیشمیردیم.

افسر دئدی: هاراليسان؟

-تبریزی.

-ایندی یولا دوشوب گئتسن هاچان چاتارسان؟

-چاتماغیم مهم دئییل. آنجاق گندیب چاتارام.

-پولون وار؟

-بعلی. (آنجاق یوخوم ایدی. تکجه ۷ تومن پولوم واریدی. اونولا دا گندیب چاتا بیلمزدیم. ولی دونیا بؤیوکدو)

افسر بیر اللی تومنلیک اسکناس ماسانین اوستونه قویدو: گؤتور، گئت؛ اما گلهجه یوین فیکرینده اول.

من اوتاغا قاییتدیم. اثاثیمی بالاجا بیر کیفیمه ییغیدیم. آياق قابلاریم تاپیلمادی. آياق آلتی (دم پایي) ایله گئتمک ایسته دیم. یولداشیم - همان بانک کارمندى کتان باشماقلارینی منه وئردی. اؤپوشدوق، چیخدیم.

آزادلیق هاواسی نه گؤزل ایدی؟! یئرده یوخ، گؤیلرده اوچوردوم. آنجاق نئچه ساعات سونرا، ایل تحویل اولوردو کی من تهراندان تبریزه یولا دوشدوم.

من ده قاییدیب، وئریشین سون دقیقه سینده میکروفون آرخاسیندا دایاندیم و دئدیم: عزیز یولداشلار! توره نیمیز قورتارمادایر، بونو بیلین کی بو مراسیم گؤز آلتیندادیر. لطفا، لطفا انقلابی متانتینیزی حفظ ائدین! اللرینیزی باتیرمایین. شعار دا وئرمه یین. بیلیم یوردونو ساکیتجه ترک ائدین. یورولمایین، گنجهنیز خئیرده قالسین! شاد قالین!

گورولتولو آلقیشلارلا سالونو ترک ائتدیک. یولداشلار دا متانت لرینی گؤسته ره رک، شعار وئره ن ده اولمادی، هئچ بیر خلاف ایش ده گورونمه دی بیر شوشه ده سینمادی. هامی بیلیم یوردونو ترک ائتدی. من ده آشیقلاری گؤتوروب هتله آپاریب ائوه دؤندوکده ساواکین گیرینه دوشدوم. ماشینا میندیریب، باشیما بیر ایپلیک بؤرک کئچیریب یولا دوشدوک.

بیر اوتاغا آپاریب، بؤرکو باشیمدان گؤتوردولر. بالاجا بیر اوتاق، افسر بیر صندل اوستونده اوتوروب، منی بیر صندله اوتورتدولار. آریق و اوجا بویلو بیر افسر-ایدی. آياغا دویورب دینمه دن بیر سیگارئت اودلایب قدم وورماغا باشلادی. هئچ بیر سؤز ده دئمیردی. سیگارینان مشغول اولوب، قدم ووردو تا سیگارئت سونا چاتدی. سیگاری سؤندوروب منه دؤندو و بیر سیلله ایله قارشیمدا دایاندی:

"متانت انقلابی را به من نشون بده! به بهانه ی روز نجات آذربایجان، مراسم ۱۶ آذر را اجرا می کنی؟ فکر کردی فقط تو می فهمی؟ بقیه احمقند؟"

دوغرودان دا بو من ایدیم کی اصلا ۱۶ آذر فیکرینده دئییل ایدیم.

هر حالدا اوگوندن اوچ آی یاریم دوستاقتا قالدیم. دوستاق دئدیگده بیر اوتاق ایدی، ۱۲ کیشینی توپلامیشدیلار. ایچیمیزده هر جور آدام واریدی. بیرى قهوه خانادا فرحه - شاهین آروادینا سؤیوش وئرمیشدی. بیرى شاهین عکسینی جیرمیشدی. او بیرى رئیسى ایله ساواشیب دولته یامان دئمیشدی. تکجه بیر کیشیدن کتاب توتوب - صمد بهرنگی نین

- ۴- ادبیات باستان آذربایجان، تبریز، انتشارات ایشیق، ۱۳۵۸.
- ۵- شاه ختایی، تبریز، انتشارات مجله دده قورقود، ۱۳۵۹.
- ۶- سهندیه شهریار، زنجان، ۱۳۶۸.
- ۷- قاجاق نبی، زنجان، ۱۳۶۸.
- ۸- دلور اوغوز، زنجان، ۱۳۶۸.
- ۹- ایشیق، زنجان، ۱۳۷۴.
- ۱۰- زبان ترکی در بوته ی زبانشناسی تطبیقی، زنگان، ۱۳۷۶.
- ۱۱- مقدمه ای بر تاریخ تحولات زبان ترکی آذری، زنگان، ۱۳۷۶.
- ۱۲- کتاب دده قورقود، زنگان، ۱۳۸۰.
- ۱۳- هویت ایرانی و زبان ترکی، امید زنجان، زنجان، ۱۳۷۷.
- ۱۴- مولانا فضولی، غزلی، امید زنجان، زنجان، ۱۳۷۷.
- ۱۵- سیمای زن در فرهنگ و ادب آذربایجان، تهران، ۱۳۸۲.
- ۱۶- ادیب احمد، عتبه الحقایق، به همت :م. کریمی، اردبیل، ۱۳۷۷.
- ۱۷- علی خوارزمی، یوسف و زلیخا، خواجه زنگان، ۱۳۷۶.
- ۱۸- عاشق پاشا، غریب نامه، زنگان، انتشارات زنگان؛ ۱۳۷۶.
- ۱۹- دیوان عمادالدین نسیمی، زنجان، انتشارات زنگان، ۱۳۷۶.
- ۲۰- دیوان قاضی احمد برهان الدین، زنگان، انتشارات زنگان، ۱۳۷۷.
- ۲۱- دیوان تورکی خاقانی شروانی، زنگان، انتشارات زنگان، ۱۳۷۷.
- ۲۲- نظامی گنجوی، تهران، انتشارات اندیشه نو، ۱۳۸۲.
- ۲۳- قره باغ - شاعیرلر مسکنی، زنگان، ۱۳۸۳.
- ۲۴- کوراوغلو، کؤچورمه / تهران، انتشارات اندیشه نو، ۱۳۸۲.

ایل تحویلی گئجه ساعات ۲ حدودوندا اولموشدو. من ساعات ۶دا تبریزده قاپیمیزین زنگینی چالديم. بللی دیر آتا-آنام و قارداش-باجیلاریم دا گئجه یاریسینا قدر اویاق قالیب ایل تحویلینی کئچیرمیشدیلر. آتام قاپینی آچدی. اؤپوشوب-گؤروشدوم. آنام دا دورموشدو. آنجاق منی دال اوتاغا آپاریب یئریمی سالیب یاتدیم.

بونو آرتیریم کی اؤیرنجی لر نئچه گون بایراما قالمیش اؤز شهرینه دؤنردیلر. تبریزی یولداشلاریم دا قایتمیشدیلار. آتام اونلاری گؤروب منیم گلمه دیگیمین دلیلینی سورموشدو؛ آنجاق اونلار - نئچه گون سونرا گله جک - دئییه باش قاقیرمیشلار. اوندان سونراکی گونلر ده آتامی اوزاقدان گؤردوکده یولوندان دؤنوب اوزاقلاشیردیلار، بلکی آتاملا اوز-اوزه گلمه سینلر. ولی من ائوه گیردیکده آتام سانکی هر زادی دوشونموشدو. باشیمین توکلری ده تهن قیسادیلمیشدی.

ساعات گون اورتایا یاخین اولاراق، یولداشلاریم بیرله شیب بایرام گؤروشو موناسیبتی دییه رک بیزیم ائوه گلمک ایسته ییرلر بلکه دوزگون خبری - منیم توتوقلانماغیمی آتا-آناما خبر وئرسینلر. گلیب ائوین قاپیسین چالیرلار. آتام قاپینی آچیر و گولر اوزون دئییر: گلین ایچهری اوشاقلار. رضا دا تازا یئتیشیب. دوستلاریم مات قالیرلار. ایرچهری گلیب اوتورورلار. اللرینده بیر قوطو شیرینی ده گتیرمیشدیلر. هر حالدا آتام من یاتان اوتاغا گلیب منی اویاتدی. من ده گلیب دوستلاریملا خوشانلاشدیم. دوستلاریم داها باشلارینی یوخاری توتوب منیم توتولماغیمی نئجه دئمکلری نین چتین لیکلریندن قورتایرلار. چاپ اولونموش اثرلریم:

- ۱- منظومه های آذری، تهران، ۱۳۵۴.
- ۲- نهضت حروفیه، تبریز، انتشارات تلاش، ۱۳۵۷.
- ۳- مقالاتی پیرامون زندگی و خلاقیت عمادالدین نسیمی، تبریز، انتشارات نوبل، ۱۳۵۷.

- ۲۵- کوراوغلو حماسه سی، تهران، انتشارات اندیشه نو، ۱۳۸۲
- ۲۶- دیوان تورکی حکیم هیدجی، تهران، انتشارات اندیشه نو، ۱۳۸۲.
- ۲۷- نظامی گنجوی، تهران، انتشارات اندیشه نو، ۱۳۸۲.
- ۲۸- تاریخ ادبیات آذربایجان، ۲ جلد، زنجان، یکتا رصد، ۱۳۸۴.
- ۲۹- روشنفکران آذربایجان، زنجان، ناشر: مؤلف، ۱۳۸۶.
- ۳۰- دوزگون و قاراقوش، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۸.
- ۳۱- دیوان تورکی مولانا همتی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۸.
- ۳۲- ادبیات شفاهی آذربایجان، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۸.
- ۳۳- ائلیمیزین اورک سیزیسی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۹.
- ۳۴- ائلیمیزین آتشین دلی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۹.
- ۳۵- ائلیمیزین دؤزوملو اوزانی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۹.
- ۳۶- ائلیمیزین مهربان معلمی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۹.
- ۳۷- ائلیمیزین مبارز بیلگینی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۹.
- ۳۸- ائلیمیزین آجیان یاراسی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۹.
- ۳۹- صمد و ورغون و شفاهی خلق ادبیاتی، (رداکتور)، کرج، انتشارات پینار، ۱۳۸۹.
- ۴۰- بولغازی بهادرخان، شجره التراکمه، ترجمه: کرج، انتشارات پینار، ۱۳۸۹.
- ۴۱- تورکجه فارس ادبیاتی، کرج، انتشارات پینار، ۱۳۸۹.
- ۴۲- بولقاسم زنگانی، بهزادنامه، کرج، انتشارات پینار، ۱۳۸۹.
- ۴۳- تاریخ ادبیات آذربایجان - ۸ جلدی، انتشارات ندای شمس، تبریز.
- ۴۴- تاریخ ادبیات آذربایجان، ۱۲ جلدی، انتشارات نظری، ۱۳۹۱.
- ۴۵- زبان ترکی در بوته زبانشناسی تطبیقی، زنگان، انتشارات زنگان، ۱۳۷۸.
- ۴۶- زبان ترکی در بوته زبانشناسی تطبیقی، ویرایش دوم، نشر اختر، ۱۳۸۸.
- ۴۷- تورک دونیاسی ادبیاتی، ناشر: مؤلف، ۱۴۰۰.
- ۴۸- مقدمه ای بر تاریخ تحولات زبان ترکی آذری، زنگان، انتشارات زنگان، ۱۳۷۶.
- ۴۹- زبان ترکی و هویت ایرانی، زنجان، ویژه نامه امید زنجان، ۱۳۷۶.
- ۵۰- کوراوغلو حماسه سی، انتشارات اندیشه نو، ۱۳۸۲.
- ۵۱- لغت ابن مهنا، جمال الدین ابن مهنا تبریزی، (ترجمه به فارسی و تورکی)، قم انتشارات بخشایش، ۱۳۹۹.
- ۵۲- مطفی ضریر، یوسف و زلیخا، نشر اختر، ۱۳۹۸.
- ۵۳- تاریخ ادبیات ترکی در زنجان، نشر اختر، ۱۳۸۹.
- ۵۴- شیاط حمزه، یوسف و زلیخا، نشر اختر، ۱۳۹۸.
- ۵۵- عصار تبریزی، مهر و مشتری به دو زبان ترکی و فارسی، نشر اختر، ۱۳۹۷.
- ۵۶- علامه جارالله زمخشری، مقدمه الادب، نشر اختر، ۱۳۹۶.
- ۵۷- علامه جارالله زمخشری، مقدمه الادب (مختصر)، انتشارات نباتی، ۱۳۹۹.
- ۵۸- مروری بر تاریخ ادبیات آذربایجان در ایران، زنجان، انتشارات نیکان کتاب، چاپ اول، ۱۳۹۲.
- ۵۹- مروری بر تاریخ ادبیات آذربایجان، ویرایش دوم، نشر اختر، ۱۳۹۵.
- ۶۰- فرهنگ شفاهی آذربایجان، چاپ دوم، تبریز، انتشارات نباتی، ۱۳۹۹.
- ۶۱- امثال ترکانه، عباسقلی مراغه ای انتشارات نباتی، ۱۳۹۸.

- ۶۲-خواجه احمد مسعود، سهیل و نوبهار، نشر اختر، ۱۳۹۶.
- ۶۳-دیوان قاضی برهان الدین، نشر اختر، ۱۳۹۵.
- ۶۴-تاریخ و ادبیات امپراتوری خزران، تبریز، نشر اختر، ۱۳۹۶.
- ۶۵-ساکالار، نشر اختر، ۱۳۹۷.
- ۷۰-مقتل الحسین، یوسف مداح، نشر اختر، ۱۳۹۶.
- ۷۱-ایرک بیتیک، نشر اختر، ۱۳۹۸.
- ۷۲-محبت نامه، رشیدالدین خوارزمی، انتشارات نباتی، ۱۳۹۹.
- ۷۳-عتبه الحقایق، ادیب احمد یوقناق، نشر اختر، ۱۳۹۷.
- ۷۴-آذربایجان معاصر ادبیاتی (شعری)، انتشارات نباتی، ۱۳۹۸.
- ۷۵-ولدوزلار الهنیر، جلد اول - (زنگان شاعیری نین تانیتمی)، زنجان، انتشارات نیکان کتاب، ۱۳۹۲.
- ۷۶-ولدوزلار اله نیر - جلد دوم، نشر اختر، ۱۳۹۷.
- ۷۷-رئالیزم در تاریخ ادبیات آذربایجان، نشر اختر، ۱۳۹۵.
- ۷۸-رئالیزم انتقادی در تاریخ ادبیات آذربایجان، نشر اختر، ۱۳۹۵.
- ۷۹-مروری بر تاریخ ادبیات آذربایجان در ایران، انتشارات نیکان کتاب، ۱۳۹۲.
- ۸۰-ادبیات شفاهی آذربایجان، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۸.
- ۸۱-دیوان مولانا همتی انگورانی، تهران، انتشارات تکدرخت، ۱۳۸۸.
- ۸۲-دیوان مولانا همتی انگورانی، دیوان کامل، انتشارات تکدرخت، ۱۳۹۰.
- ۸۳-قره‌باغ شاعیرلر مسکنی، زنگان، یکتارصد، ۱۳۸۴.
- ۸۴-قره‌باغ شاعیرلر مسکنی، ویراستاری دوم، انتشارات نباتی، ۱۳۹۷.
- ۸۵-گزیده اشعار ترکی از شاعران کشورهای مختلف (تورک دونیاسی ادبیاتی)، ناشر: مؤلف، ۱۴۰۰.
- ۸۶-یوسف مداح، مقتل الحسین، نشر اختر، ۱۳۹۶.
- ۸۷-دیوان حکیم هیدجی، نشر اختر، ۱۳۹۵.
- ۸۸-دیوان حکیم هیدجی، انتشارات نباتی، ۱۴۰۲.
- ۸۹-شکوه اسلامی در تاریخ ادبیات، نشر اختر، ۱۳۹۵.
- ۹۰-رئالیزم انتقادی در تاریخ ادبیات آذربایجان، نشر اختر، ۱۳۹۵.
- ۹۱-دیوان حکیم شیخی، نشر اختر، ۱۳۹۸.
- ۹۲-مهر و مشتری، عصار تبریزی (تورکجه و فارسجا)، نشر اختر، ۱۳۹۸.
- ۹۳-سیمای زن در فرهنگ و ادب آذربایجان، ویرایش دوم، نشر اختر، ۱۳۹۹.
- ۹۴-غلامحسین ساعدی، لال اویونلاری، تورکجه‌یه ترجمه، نشر اختر، ۱۳۹۹.
- ۹۵-قره‌باغ شاعیرلر مسکنی، ویرایش دوم، انتشارات نباتی، ۱۳۹۹.
- ۹۶-عاشق پاشا، غریب نامه، انتشارات نباتی، ۱۳۹۹.
- ۹۷-اسکندرنامه، نظامی گنجوی، (گوچورمه)، تبریز، انتشارات نباتی، ۱۴۰۰.
- ۹۸-سرلر خزینه‌سی، نظامی گنجوی، (گوچورمه)، تبریز، انتشارات نباتی، ۱۴۰۰.
- ۹۹-خسرو و شیرین، نظامی گنجوی، (گوچورمه)، تبریز، انتشارات نباتی، ۱۴۰۰.
- ۱۰۰-یئددی گؤزل، نظامی گنجوی، (گوچورمه)، تبریز، انتشارات نباتی، ۱۴۰۰.
- ۱۰۱-لیلی و مجنون، نظامی گنجوی، (گوچورمه)، تبریز، انتشارات نباتی، ۱۴۰۰.
- ۱۰۲-کورواوغلو چگونه هرکول شد، نوشته فریدون آغاسی‌اوغلو، ترجمه، انتشارات نباتی، ۱۴۰۳.
- ۱۰۳-برگهایی از تاریخ آذربایجان، انتشارات نباتی، ۱۴۰۲.
- ۱۰۴-لئو گرومیلوو، قدیم تورک تاریخی، (گوچورمه)، (رداکتور)، انتشارات نباتی، ۱۴۰۰.
- ۱۰۵-ادبیات و موسیقی عاشیقی در میان ملت‌های آسیایی، انتشارات قالان یورد، ۱۴۰۱.
- ۱۰۶-نگاهی به تاریخ ادبیات آذربایجان، انتشارات قالان یورد، ۱۴۰۲.

ژرفای دهه ها و سده ها ی گذشته بر زبان خود جاری می ساخت. از خود می پرسید : "چگونه می توان به روز گفت شب است و دروغ و جعلیات را چون حقایق علمی همه گیر ساخت؟"

گرچه تحصیلات فنی و مهندسی داشت و سر و کارش با اعداد و ارقام و وسایل هندسی بود، اما دروغ پردازی هایی که در انکار گذشته پر بار فرهنگ دیار و سرزمین بومی اش جاری بود، او را به سوی علوم انسانی و ادبیات و زبانشناسی سوق داد. ناگهان می دید زبانی را که از بطن مادر در شیارهای پنهان مغزش شکل گرفته است، انکار می کنند و بعد از ر بیست و اندی سال به او می گویند : "تو ترک نیستی و آذری هستی!" خیلی راحت پی برد که یکی از انتگلو فیل های واضحی که زمانی هوس دین سازی کرده بود و رساله و تئوری جدید آذری را ارائه کرده بود، در سرتاسر گستره ی ایران چون متفکری اجتماعی و اندیشمندی زبانشناس ستوده می شود. حتی اقرار و اشتباه کسروی به سیاسی بودن و در نتیجه اشتباه بودن این فرضیه، و اقرار به جعلی بودن آن ۱ ، کافی نبود و تبعات آن دامنگیر مردم ساده و پاکباز سرزمینش شده بود. مبلغین این تئوری افرادی مثل پرنس ارفع بودند که هم او و هم کسروی اتفاقاً هر دو زاده ی تبریزند!

کریمی با امواج انقلاب همسو و همصدا فریاد برمی آورد که "یلان آلاق توتار، یئریمز!" و با عشق زاید الوصفی به انقلابی که بساط دو هزار و پانصد ساله ی شاهنشاهی را درهم پیچید، کتابهایی با عناوین نهضت حروفیه (۱۳۵۷)، عمادالدین نسیمی (۱۳۵۷)، ادبیات باستان آذربایجان (۱۳۵۸) و شاه ختایی (۱۳۵۹) را نوشت و چاپ کرد و انتشار داد.

من در همان سالهای پیش از انقلاب- حدود سالهای ۱۳۵۳ و ۵۴- ۳۵ سال و بیشتر است که با آقای کریمی آشنا هستم- تلاش شبانه روزی او را در پیشبرد اهداف انقلاب و رویه های انقلابی آذربایجان در آن سالها با این جوان سراپا شور و شوق و صداقت

۱۰۷-دوققوز بیتیک جلد ۱، فریدون آغاسی اوغلو، (کؤچورمه)، انتشارات آذر توران، ۱۴۰۳.

۱۰۸-دوققوز بیتیک جلد ۲، فریدون آغاسی اوغلو، (کؤچورمه)، انتشارات آذر توران، ۱۴۰۳.

۱۰۹-آذربایجان تورک دیلی نین تشکلو، غیاث الدین غیب الله یئو، (کؤچورمه)، انتشارات آذر توران، ۱۴۰۳.

۱۱۰-آذربایجان از پگاه تاریخ تا امروز، دو جلدی، کانادا، ونکوور، انتشارات پان به، ۲۰۲۵.

۱۱۱-داستان شان قیزی، کانادا، ونکوور، انتشارات پان به، ۲۰۲۵.

۱۱۲-خمسه نظامی (تورکجه)، کانادا، ونکوور، انتشارات پان به، ۲۰۲۵.

شاعیر فیکرت قوجا ایله

پروفور محرم قاسیملی ایله

عالیمین ۱۵ ایل قاباقکی توره نینه قوشولوب علمی فیکیرلرینی یازان ادیلریمیزین یازدیقلاری شعر ، مقاله و اوره ک سؤزلرینه بیر داها قاییدیرام.

دوکتور حسین محمدزاده صدیق:

ذره جه عشق اولانین دریا قده ر تابی گره ک!

عالم با آموختن علم شاد می شود. ما و شما در اینجا گرد آمده ایم تا از آفرینش یک عالم آذربایجانی تقدیر نماییم. دشمنان انقلاب و علم و جامعه ی اسلامی ما برصدد آمده اند تا عالمان ما را شهید کنند. در این شرایط ما هم از عالمان خود تقدیر می کنیم. افتخار می کنیم که در ۳۰ سال پس از انقلاب بالغ بر ۳۰ هزار کتاب ترکی در کشور اسلامی ما منتشر شده است.

هنگامی که انقلاب شکوهمند اسلامی رخ داد، آقای محمد رضا کریمی بیست و اندی سال داشت. جوانی بود که با گوشت و استخوان مظالم ستمشاهی را که بر مردمش و ملتش می رفت، احساس می کرد. جوانی پر شور و انقلابی که پا به پای توده های وسیع مردم مسلمان، علیه بساط پر جور شاهنشاهی بر می خاست و فریاد مردم ستمدیده ی آذربایجان را از

با غیرت و تعصب عاشقانه ای می نویسد و در این راه
تهمت ها و بهتان ها نیز می شنود. هم از این روست
که شاعر می گوید :

ذره جه عشق اولانین دریا قده ر تابی گره ک!
من هم در پایان عرایضم از شمایی که برای تحسین
دکتر کریمی اینجا گرد آمده اید تشکر خود را اعلام
می دارم.

من به این یار دیرین خود موفقیت های بیش از این
آرزو می کنم و می گویم که این بزرگداشت حداقل
قدردانی جوانان فرهیخته ی ما از این پژوهشگر
خستگی ناپذیر و آرمانگراست. سالهای زندگی آرمانی
به کامش باد!

دکتر ح.م. صدیق ۸۹/۱۲/۶

دوکتور حسن ریاضی (حسن ایلدیریم)

قد انار العشق منهاج الهدا

سالک راه حقیقت عشقه ائیلر اقتدا. (فضولی)

من بو گۆزه ل و علمی تۆره نی آذربایجان ادبیاتی و
مدنیتینه تبریک دئییرم و دوکتور - من همیشه رضا
سسلرم و صمیمی اولاراق یئنه رضا دئییه جگم - بو
عزیزلمه نی آلقیشلا ییرام.

سیزین گۆزوزون قارشیندا دوکتور کریمی نین نشر
ائتدیگی اثرلر، کتابلاری گۆرورسونوز. بونلارین
آراسیندا مختلف موضوعلار، مختلف کتابلار و یازیلار
واردی. آنجاق من ائله اؤته ری باخشدا بونلاری دؤرد
بؤلومه بۆله بیلیرم :

بیرینجی بؤلوم کلاسیک ادبیاتی حاققیندا دانیشماق
اولار. دوکتور کریمی نین ایلک یازیلاری، کلاسیک
ادبیاتدا اولموش. دوکتور مجدفر و من دوکتور صدیقین
علمی رداکته سی آلتیندا نشر ائتدیگیمیز درگی ده
رضانین عاجز سرابی و بئله - بئله مقاله لرله تانیس
اولدوق. سونرا ختایی، فضولی، نسیمی، خاقانی و باشقا
مقاله لرینی گۆردوک. من دییه بیللم کی کریمی
مطبوعات عالمینه ده کلاسیک ادبیاتلا باشلادی. ایلک
یازیلاری بو ساحه لرده اولموش و من دوکتور
مجدفرله برابر اونون حرکت لرینی گۆروب ذوق

آشنا شدم . من ده سال از او به سن بزرگتر بودم. اما
در مقابل جدیت و شور و شوقش سپر می انداختم. از
آن سال ها تا کنون در همه ی فعالیت فرهنگی خود
او را همسو و همراه خود دیده ام. از او الهام گرفته ام،
و در آرمانهای مردمی خود با او زندگی کرده ام.
محمد رضا کریمی عضوی از وجود فرهنگی من است،
عضوی که مرکز ثقل هستی من را تشکیل می دهد.

فعالیت های ادبی و آثار قلمی آن جوان پرشور و حال
سال های ۱۳۵۵ تا ۱۳۵۸ در زمینه های حساس
ترین بحث های علوم انسانی، امروزه لایق و شایسته
ی اخذ درجات علمی و افتخاری شده است. من خودم
در سال ۱۳۸۱ با اتکاء به تجربه های علمی و آموزشی
و پژوهشی خود، یکی از آثار او را تحت نام "تاریخ
ادبیات آذربایجان" که بعدها در ۸ جلد انتشار یافت
در حد یک رساله ی دکترا تشخیص دادم و در
همایش بزرگداشت حکیم هیدجی آن را به صورت
رسمی و علنی اعلام نمودم.

در باره ی آثار آقای کریمی بسیار می توان سخن
گفت. بعد از من نیز آنانکه می آیند در این باره سخن
خواهند راند. در میان آثار دکتر مهندس کریمی،
توجهی به آثار عرفانی وجود دارد. در بین این همه
کتاب، دو دیوان عرفانی بیش از همه جلب توجه می
کند. ایشان نخستین بار دیوان ترکی حکیم هیدجی
را از آثار چاپ شده و مخلوط این حکیم وارسته
بیرون کشیدند و دیوان کاملی از آثار ترکی او را تدوین
نمودند. دومین کتاب عرفانی که آقای کریمی روی آن
کار کردند دیوان مولانا همتی انگورانی بود که از میان
دهها کتاب قدیم و جدید، اشعار وی را بیرون آورده و
در یک دیوان زیبا و ادبی گرد آوردند. اگر ایشان و
همت والایشان نبود نه دیوان همتی منتشر می شد و
نه دیوان های دیگری که انجام رسیده و برخی هنوز
در راهند. از جمله بهزادنامه نیز که اخیرا چاپ شده
است از چنین ماهیتی برخوردار است.

همه ی ابن ها به کنار، آقای کریمی عاشق است،
عشقی وصف ناپذیر به فرهنگ ملت و تبار خود دارد.

حالتده آکادمیکده پابلیسیستیک. علتی بودور کی مختلف موضوعلاردا اوزون مدت یارادیجیلیغی مطبوعات عالمینده کئچمیش. او، مطبوعه لرده چالیشیب، مختلف چیخیشلار ائدیپ، مختلف موضوعلاردا مقاله لر یازیپ، سونرالار بو چیخیشلار، یازیلار و مقاله لری توپلادیقجا کتابیلار عرصه یه گلمیشدیر. تاریخ ادبیات آذربایجان بئله بیر کاراکترله یارانیب، سیمای زن در فرهنگ و ادب آذربایجان دا بئله اولموش و هابئله باشقا اثرلری...

بیر گؤزه ایش ده گؤروب. بیر گنج یازارین کؤچورمه سین - اجیرلو آدیندا بیر گنجین، پاشا افندیف ون چوخ سانباللی و ادبیات شوناسلیقدا - یانی شفاهی ادبیاتین یازیلی ادبیاتا تاثیر و یازیلی ادبیاتین نئجه شفاهی ادبیاتدان یارالانماسی، بونون ان زیروه سی صمد وورغون دور و صمد وورغونو پاشا افندیف آنالیز ائدیپ. من بو کتابی اولجه اوخوموشدوم و ایندی دوکتور کریمی نین رداکته سی ایله نشر اولونان کتابلار آراسیندا دا گؤدوم. بو دا گنج شاعیرلریمیزه، منیم کیمی ایلک جیزما - قارالاما یازان شاعیرلر ان بؤیوک اؤنک دیر کی نئجه سؤیکن، نئجه خالق ادبیاتینا کئچ، و... تنها داغیوین، داشیوین آدینی شعرلرینده یازماغینان شفاهی ادبیاتی ییه لنمک دئییل. خالقین روحون، معنوی روحون منیمسه مه ییسن، اونون دیلی نین اینجه لیک لرینی منیمسه مه ییسن، اونون دیلی نین گؤزه للیک لرینی، مؤسیقی سی نی، میتولوژسکدن باشلائیپ بوگونکو تاریخه کیمی منیمسه مه ییسن، هله خالق ایله ارتباط باغلانمایاجاقسان. هامی صمدین "بالاجا جیران" ی گؤرور هامی فیکر ائدیر کی شفاهی خالق ادبیاتی شعر دئییب، عاشیق شعر دی بوردان دوغدوبو دا بؤیوک حادیثه دیر، سنه تبریک دئییرم رضا! من هامیسینی دیندن سونرا عزیز دوستوم مطبوعات عالمینده رضا ایله سیخ علاقه ده و سیخ امکدشلسغیم اولموشدور. بؤیوک عالیمیمیز، واختسیز گنده ن اوستادیمیز دوکتور بهزاد بهزادی

آلیردیق. من بو کیشی نین باشینا گلم و باشیندان کئچن ادبی ماجرالارین جانلی شاهیدی اولموشام. اونون کلاسیک ادبیاتی حاققیندا اوزون مدت دانیشماق اولار.

اثرلری ایچینده بؤیوک بیر ایشه اشاره ائتمک اولار. ایستیرم اونون چاپ ائتدیگی ایشلری آراسیندا آذربایجان کوراوغلوشناسلیقدا زیروه سایلان پروفیسور محمد حسن تهماسیب ین کوراوغلوسونو بو تای، بیز اوخوجولارا، بیز آذربایجانلی لارا ییه لندیردی. کریمی تکجه بو ایشی گؤرسئیدی ده بؤیوک آدام ایدی. اونون حاققیندا تحقیقلر ایره لی سوروب کوراوغلو حماسه سینی ده یازاراق، بو حماسه نی تمام زاویه لردن آراشدیریر.

داوامیندا سونرالار "ادبیات شفاهی آذربایجان" کتابیندا - یازارین ان سانباللی و علمی اثری اولاراق - کوراوغلو بؤلومونده علمی - متودولوژیک و نظری جهتینده ایندییه قده ر فولکلور شوناسلیقیمیزین قازاندیغی نائلیت لری نتیجه سینده و گؤسته ریشی ایله شفاهی ادبیاتی چاپ ائدیپ. من فقط اونو بئله وارقلاياندا گؤردوم کی بوتون ساحه لری، بؤلمه لری، قوللاری احاطه ائدیر. اونا گؤره اونون حاققیندا بئله عمومی مجلسلرده دانیشماق اولماز. بو باره ده سؤزلریمین سونوندا بیر اؤنه ریم ده اولاجاق.

اوجونجو بؤلومه اشاره ائتمک معاصر عالیم لریمیز، بیلگین لریمیز، اؤزو ده "اٹلیمیزین..." ایله باشلامیش و ایلک نؤبه دن موعلیم دوکتور صدیق ایله باشلایاراق "اٹلیمیزین آجیان یاراسی"، سونرا "اٹلیمیزین سیزیسی"، اٹلیمیزین آتشین دیلی"، اٹلیمیزین دؤزوملو اوزانی"، اٹلیمیزین مهربان موعلیمی" و "اٹلیمیزین مبارز بیلگینی" و... کتابلاری یازیپ. بیلیرم کی بو "اٹلیمیزین..." چوخالاجاقدیر و بئله ده اولمالایدیر.

رضانین، دوکتور کریمی نین یازیلاری نین عمومی کاراکتری - دوکتور صدیقین حضوروندا دا دئسم، اونون پابلیسیست کاراکتری آدلاندیرا بیللم. عمومی

میرزه لر یازدیقجا دردین وار سنین.

(اصلی - کرم داستانیندان)

اوستاد محمد رضا باغبان کریمی، ۱۳۳۴ جو گونش ایلینده، قوجا شرقین قوجاغیندا، اودلار یوردو آذربایجان اوجاغیندا یئرله شن شرقین اسکس سل قوجامان وقهرمان باش کندی "نبریز" شهرینده گوزون دونیا آچدی. او، اوزونون اؤنوم - ابتدایی تحصیلینی اوخولدا بیتیرندن سونرا تبریزین فردوسی اورتا مکتبینه درس اوخویوب دیپلم بلگه سینی الده ائندی. او، اؤلکه نین باشندان - باشا گیریش سیناوندان اشتراک اندیب قبوا لولاندان سونرا، بیلیم یوردو دا اؤز تحصیلینه داوام وئریب، دؤرد ایلدن سونرا - بیر ترم ده دالی ساخلانیلیب، بیلیم یوردونا آشیق آپارماق اوچون - میکانیک مهندسیلیگی کورسوندا فنی فاکولته دن ليسانس بلگه سینی الده ائتدی.

مهندس محمدرضا باغبان کریمی، بیلیم یورد تحصیلینی بیتیرندن سونرا، عسگرلیک ائتمک اوچون اوردو گئدیپ، ۱۳۵۷ جی ایلده - انقلاب باشلارکن - ساخلووی ترک اندیب خالقا قووشدو. آنجاق انقلاب غلبه چالاندان سونرا، عسگرلیک بیتگی نی الده اندیب "زنگان" شهرینده اؤیره تیم - ائیتیم (آموزش و پرورش) اداره سینده ایشه گؤتورولوب، صنعتی انیستیتوسوندا بیر اؤیرتمن کیمی فنی درس لر وئرمگه باشلادی. او، ائله بیر نچه ایلدن سونرا همان شهرده ائوله نیب، ایککی قیزی و حیات یولداسی ایلده موتلو، قوتلو، خوشبخت حیات سورور. ایندیهسه تهراندا یاشایارکن، "البرز" (آلپ اوروز) بؤلگه سینده بیر مجتمهین - اوچ فابریکادان عبارت - گئتل مودیریدیر. بونولا بئله، مهندسلک له برابر تهران، البرز، زنگان و سایر بؤلگه لرده چئشیدلی کارخانالارین اساس و تمیلینی قویوب - تکیب یولا سالماقدا اوزمان، ایش بیلن و مودریک بیر شخصیت کیمی رول اویناییر. او، ایندییه کیمی نچه کارخانانین تاسارین چکیب یاخود فنی مودورو اولموشدور. مهندس محمدرضا کریمی نه تکجه "قالای" (قورغوشوم)

نین بنا قویدوغو فولکلور آراشدیرماسی، علمی تدقیقی آراشدیرمالار و فولکلور توپلابلارینا ایره لی سورنه رک بیر چوخ عالیملریمیزی بیر یئره توپلاییب، او جمله دن مهندس صرافی، ائل اوغلو، هادی بیگ، دربندی جنابلاری، دوکتور صدیقین مشاورتی آلتیندا و دوکتور کریمی ده بیزیمله بئله بو "ئل دیلی و ادبیاتی" و سونرالار اونو مستقل بیر بؤلوم کیمی "آذری" درگیسینده داوام ائتدیردیک. بورادا دا کریمی ایلده سیخ امکداشلیقدا اولموشام و اونون فعالیتی ایلده ده شریک.

آخر سؤزوم، بیر پیشنهاد کیمی : آقای دوکتور مجدفر، دئدیگیم کیمی "آذربایجان ادبیاتی تاریخی" و شفاهی ادبیات کتابلاری ائله بیر کتاب دئییلدیر کی بئله عمومی جلسه لرده اونون آراشدیرماغا امکان اولسون. بلکه لازیمدير دایره وی ماسا قوروب، متخصص لر و ادیب لر و عالیم لریمیز توپلانیب اونون بیر - بیر موضوعلارینی بحثه ق.ی.ب نتیجه لر آلینا. بیلیرسینیز بیز بو ایشی سؤزلوکلر حاققیندا آذری دفترینده ایره لی آپاردیق و گؤزه ل نتیجه لر آلدیق. ایندی بئله دایره وی لاری دوزوب و بو ایککی کتاب حاققیندا دیرلی ایشلری گؤرمک لازیمدی. خواهیش ائدیرم آذربایجان ادبیاتی تاریخی حاققیندا دا بیر دایره وی ماسالار قورولسون و آذربایجان ادبیاتی لاریندا خواهیش اولونسون بیر حرکت قاتیلینلار.

رضا، من سنی باغریما باسیرام، بئله تیتول لار، علمی عنوانلار سنه لایق دی. من بو مجلسی اؤز مجلسیم بیلیرم و رضانی باغریما باسراق، هامیزا جان ساغلیغی و شادلیق دیله بیرم.

حسین مسعودی:

ائلیمیزین چاغداش دیل اوزمانی

(اوستاد محمد رضا باغبان کریمی نین یاشام و یاپیتلاری)

اؤن سؤز

سنه قوربان اولوم ای دردلی کرم،

دریالار مرکب اولامئشه لر قلم،

یایینمایاراق، فخری تورکی دیل و ادبیات دوکتورلوقو
بلگه سینی الدهه ائتمیشدیر.

تورکجه میز دنیا دیلری ایچره

بلی، پهلوی سولاله سی نین قارا – ظولمت ایللرینه،
محروم و ظولم گورموش آذربایجان خالقن نین دیلی
میللی و مدنی وارلیغی تاپدالاندی، ایتداد مامورلاری
رحمسیزجه سیننه آذربایجانن تالان ائتدیلر. آذربایجان،
اشتتیماری گوجلرین زوراکیلیغی نتیجه سینده
ازیلدی، شیرین تورکی دیلیمیز ایسه شووینیزمین
ایاقلاری آلتیندا تاپدالاندی.

سایین و سایغیلی دیلداش اوخوجولار، دیلیمیزین اؤزه
للیک، گؤزه للیک، اینجه لیک، درینلیک، دولغونلوق و
قدرتی ایله باغلی، ائده بیلرلر بیلگین ادیب لر، عالیملر،
تورکولوقلار، دیلچیلر و اوزمانلاریمیز، اؤزه للیکله
پرفسور دوکتور محمد تقی زهتابی، دوکتور محمد
علی فرزانه، پرفسور محمدزاده، دوکتور جواد هئیت،
دوکتور صدیق، صمد بهرنگی، دوکتور حمید نطقی و
دیگرلرین اثرلرین اوخوسونلار.

یوخاریدا سؤزلری قید ائتمکدن مقصدیم بودور کی
ایسته بیردیم اوستاد محمدرضا کریمی نین ادبی
سیماسی، درین – دولغون و زنگین اثرلرینه و
یاپیتلارینا اشاره ائده م. ائلیمیز، دیلیمیز، کولتوروموز،
فولکلوروموز، مدنیتیمیز، ایلائی و تاریخیمیز، اوستاد
محمد رضا کریمی اوچون تدقیق، آراشدیرما، یازیب
یاراتماق ساحه سینده اوجسوز – بوجاقسیز ایلهام
قایناغی دیر. اوستاد محمدرضا کریمی نین دیل و
ادبیاتیمیزین آلان و ساحه ادبی یارادیجیلیغی،
آذربایجان خالقن نین اوجسوز – بوجاقسیز اوکیانلارا
بنزه ر دیل، کولتور و مدنیتیندن بیر داملادیر. اونون
هر بیر یاراتدیغی کتابلا باغلی کتابلار، ماتریاللار و
مقاله لر یازیلما لیدیر.

منجه اوستاد محمد رضا کریمی نین بوتون ادبی
یارادیجیلیغی، بؤیو عالیمیمیز دوکتور صدیق اثرلری و
یاپیتلاری ایله سیخ ایلیشگی و علاقه ده دیر. اونلارین

کارخاناسی تاسارچی و دیزاینری دیر، بلکه من دییه
ردیم کی او، ایران قالای صنعتی نین آتاسی دیر. او،
بو صنعتیله باغلی، بیر مودت ایسه تورکیه یه گئدیپ،
اورادان زنگین و دیرلی اؤیرنیش و دئنه مه (تجربه)
ایله وطنه قاییتیمیشدیر.

مهندسی کریمی ۱۳۶۱ جی ایلهده بیر زمان جامعه
میزدن اوزاق دوشه رک دوستقلانیپ. نهایت ۱۳۶۷
جی ایلهده الی دولو – چوخلو کتابلاری الینده
گؤتوروب، توپل.ما قایدیر. آنجاق دوستاق،
سورگونلوق چکن کریمی، صنعتله برابر، ادبی رولونو
بؤیوک بیر ادیب کیمی ایره لی سورموش، او جومله
دن نئچه – نئچه قورولتایلار، سئمینارلا، شعر
آخشاملاری و باشقا ادبی حادیثه لرله اؤز ادبی
بورجونو آذربایجان ادبیاتینا اؤده میشدیسر. او، بیر ایل
دندی و یا انگورانا سورگون اولان واختلاردا، بؤیوک
شاعر و عارف و عالیم – "مولانا همتی انگورانی" نین
یئنن دن تاپیلیمیش مزاری نین سینلاق (مقبره) آبیده
سین تیکمکده و اونون شعر دیوانی نی چاپا
یئتیرمکده اکتیو رول اوینادی.

مهندس محمدرضا کریمی دیلچیلیک ساحه سینده ،
آذربایجان تورکجه سی دیل و ادبیات ساحه سینده
تدقیقات، آراشدیرمالار و یازیب – اوخوماغا اوز گتیره
رکن، بؤیوم، زنگین و ده یرلی آددیملار آتیب و
تورکجه میزین دیل و ادبیاتی ایلا باغلی، اؤنملی،
دولغون و زنگین اثرلر – کتابلار، مقاله لر یازیب
یارادیپ، ایشیق اوزونه چیخاریبدیر. ائلیمیزین
چاغداش دیل اوزمانی، سایین ، سایغیلی اوستاد
محمدرضا بئی کریمی جنابلاری، سونرا ایسه یازیب
یاراتدیغی اؤنملی، ده رین، ده یرلی و زنگین آلتی
جیلدلیک "آذربایجان ادبیاتی تاریخی" اثری ایله
باغلی، قاتلانیدیغی آغریلاری و چکدیگی زحمتلره
گؤره، بو باره ده دیل، ادبیات، کولتور و مدنیتیمیزین
پارلاق گونشی اولو، داهی، نهنگ چاغداش تورکولوق،
ادیب، دیلچی، عالیم ، سایین و سایغیلی پروفسور
دوکتور حسین محمدزاده صدیق ین نظیرینده

باشا دوشموشدولر کی مسلمان یعنی تورک؛ تورک ایسه یعنی مسلمان. دوغرو دور تورکلره "سیف الاسلام" (اسلام قیاینجی) دئییلیردی. بونا گۆره ایسه، اسلام دوشمنلری، دینی دؤیوشلردن چکیلرک، اونون بایراقچی سی اولان تورک ملتی ایله دؤیوشمگه اوز گتیردیلر. اولار صلیبی موحاریبه لر زامانیندان بو ائیلیم و ایشی باشلامیشدیلا. ۲۰ جی عصرین اوللریندن بو دؤیوش سیاسی بویاق آلاق، توتالیتیر پهلوی رژیمی نین اساس مقصدی کیمی دیکته اولوندو. اینگیلیس سومورقانی (استعمارذی) بو سیاست ده قولدور پالانی رضا شاه، سونرا ایسه آمتریکا امپریالیزی اونون اوغلو محمد رضانی قودورغان قودوز کیمی ایران ملتینه حاکیم ائتدیلر. بو دده - بالا وار گوجلریله اسلام مدنیتی نی، هابئله تورکی دیلینی باسیب آرادان قالدیرماغا، اسلامی - تورکی اثرلری محو ائتمگه باشلادیلا. بئله لیکله آنا دیلیمیز یاساق اولدو. تورکجه کیتابلار ائولردن ، کیتابخانالاردان ائشیکه چیخاریلیپ اودا چکیلدی. آذربایجان خالق نین اوخوللاردا، اؤز آنا دیلیرینده درس اوخومالاری یاساق اولدو. اداره لرده، اوخوللاردا، بیلیم یوردلاردا تورکجه یازیب - اوخویوب دانیشماق یاساق اولدو. ۱۳۲۴ جو ایله، آذربایجاندا ملی حکومت یاراندیقدا، شاه رژیمی داها دا قورخویا دوشدو. او، تورکون دیلینی وار گوجویله آرادان آپارماغا باشلادی. ۱۳۲۵ جی ایله شاهین غدار اوردوسو، آمریکانین یاردیم و یول گؤسترمه سیله، تبریزه باسقین ائدیپ ملی حکومتی آرادان قالدیردی. مینلر نفر شهید اولوب، دوستاقلانیب زیندانلارا دوشدولر، یاخود دیدرگین دوشوب جلاي وطن اولدولار. توتالیتیر آریامهری رژیم، اینگیلیس و آمریکایا آرخالانیب تورکجه کیتابلارین یازیب - یایلماسی نین یاساق ائده رکن قاباغین آلدی. تبریزین، او گونکو ان اؤنملی نئیدانیندا خالقین گؤزونون اؤنونده تورکجه کیتابلار توپلانیب قالاق اولوب وحشیجه سینه یاندریلدی. صمد

هر ایکسی نین یازیب - یاراتدیقلار یاترلر و یاپیتلار آذربایجانین خالق کوتله لری نین، درین - درین، گئنیش و اوجسوز - بوجاقسیز دیل، ادبیات، کولتور، فولکلور، مدنیت و تاریخیندن قیدالانیب، فایدالانمیشلار. انلارین هر ایکسی، ائل بالاسی، ائل اوغلودولار، ائلیمیزه دایانیلار. ائلیمیزین دیلین، وارلیغین و مدنیتین قورویورلار و بو مقدس یولدا اوغور و ظفر قازاناجقلار. مینلر آذربایجانلی آیدین اؤیرنجی اولارین آیقلاری نین ایزین و یولون دوتوب آزادلیق، اؤزگۆرلۆک، سووه رینلیک، کیملیک و قورتولوشا دوغرو یوللاناچقلار. بلی، آنا - بابالاریمیز دئمیشکن : "ئل گوجو، سئل گوجودور". دوز، او سباق کی توفارقانلی آشیق عابباس سؤیله بیر :

عابباس دئییه ر بندی باغلا سریندن،

آرخ ایشله سویو گل سین دریندن،

ئل بیر اولسا داغ قاوزایار یئریندن،

سؤز بیر اولسا هئج قالالار آلینماز.

چاغداش تاریخیمیز و ائلیمیزین آجیان یاراسی

اسلام - تورک ادبیاتی نین کؤک لری ایراندا و اؤزه للیک له آذربایجاندا مین ایله بری بوداق آتمیشدیر و بشریت عالمینه بؤیوک ادبی اثرلر یا خود دادلی - تاملی کولتورول - مدنی میوه لر وئرمیشدیر. توتالیتیر، دیمتاتور، پان فارسیت و شوونیست آریامهری شاه رژیم نین اؤلکه ادره ائتمه اصل لر و تمل لر و اونون امپریالیست اربابلاری وئره ن امرلر، دستورلار و یول گؤسترمه لر بئله ایجاب ائدیردی کی ایراندا فارس دیلیندن سوای، دیگر دیللر آرادان قالدیریل سین. یاخشی بیلیریک کی تورکی دیلی، عرب دیلیندن سوای، اسلام دونیاسی نین ان گوجل و قدرتلی دیلی دیر. بو دیله یازیلیب - یارانان درین، زنگین و دیرلی ادبیات اسلام دونیاسی نین فخری دیر. اسلام دونیاسی، تورکلر ایله گئنیشله شیب و اؤتن عصرلرده اسلام بایراغی تورکلرین الینده اولموشدور. آوروپادا "مسلمان" ایله "تورک" سؤزلری سینونیم کیمی بیر - بیر ی نین یئرینه ایشله نیردیلر. آوروپالی لار بئله

بو ایللرده قوجامان تبریز انقلابین - دئوریمین اوره یی
 کیمی چیرپینمادادیر. اورادا آیدینلیق، ضیالیلیق و
 روشنفکرلیک حرکتلری دالغا - دالغا دالغالانیردی.
 تبریزده غلامحسین ساعدی، علیرضا نابدل - اوختای،
 درین - دولغون فکری بهروز دهقانی، خالق شاعری
 دالغالار قیزی اوسکولو مرضیه احمدی و انلارجا
 انقلابچی، اؤزلری نین انقلابی حرکتلرینده ادبی سویه
 وئرمیش، ایرانین آیدین فیکیرلی نظرلرینی اؤزلرینه
 چکمیشدیلر. اوستاد محمد رضا کریمی بو یازارلارین
 اثرلرینده ائتکیلنمیشدیر. "اثلیمیزین آجیان یاراسی"
 عنوانلی کتابی نین ۱۲ جی صحیفه سیده بئله یازیر:
 "بو بالاجا قروپ تکجه تبریزده یوخ، بلکه بوتون ایراندا
 حرکت یارادیردی. تهراندا نشر اولان "خوشه"، "امید
 ایران"، "وحید"، "ارمغان"، "راهنمای کتاب" و
 باشقا مجله لرده آذربایجان دیلی و ادبیاتی حاققیندا
 مقاله لر یازیب گؤنده ریرلر. تبریزده نئچه - نئچه
 کتابلار چاپ اولور. بو حرکتلرین اثرینده "حیدربابایا
 سلام" یاییلیر و آلقیشلانیر. کوتله لر ایچینده آنا
 دیلرینه مارق یارانیر. "سهند"ین "سازیمین سؤزو"
 گئیش صورتده یاییلیر. مختلف کتابلار ترجمه
 اولونور و آذربایجان دیلی و ادبیاتی موباریز یازیچیلار
 ایچره اؤزونه یئر آچیر. "قئید ائتمک ایسته ییرم کی
 سایین - سایغیلی اوستاد محمد رضا کریمی او دؤنه
 مین یازارلاری نین، شاعیرلری نین و ضیالی لاری نین
 اثرلریندن و یاپیتلاریندا اؤزه للیکله صمد بهرنگی نین
 یاشامیندان و یارادیجیلیغیندان فیدالانیب، قیدالانیب
 و ایلهام آمیشدیر.

ایندی ایسه، اثلیمیزین بو چاغداش دیل اوزمانی،
 اوستاد محمد رضا کریمی نین یاشاییب، یازیب -
 یارانیدیغی درین و زنگین اثرلریله باغلی، اثلیمیزین،
 دیلیمیزین و مدنیتیمیزین چاغداش ایلائی و تاریخینه
 و توپلومسال - سیاسی اولایلارینا نظر سالاق کی
 سایین اوستاد محمد رضا بئی جنابلاری اونلاردان
 ائتکی لنمیشدیر:

وورغون بو قونویلا باغلی "یاندیریلان کیتابلار"
 عنوانلی شعرینده سؤیله دی:

جلاد! سنین قالاق - قالاق یاندیردیغین کیتابلار،
 مین کمالین آرزوسی دیر، مین اوره گین دوغوسو،
 دئی اونلاری هئچ دویدمو سنین او داش اوره یین؟!...
 بو اولای، بو اوچوروم، بو اورتام، بو دوروم، بو قارا قادا،
 آذربایجان خالق کوتله لری نین اؤزه للیک له ساوادلی
 آیدین و ضیالی شخصیت لریمیزین، شاعرلریمیزین و
 یازارلاریمیزین قلب لرینده، جانلاریندا و روحلاریندا
 بیر آغری توره دن، گؤینه دن آجی یارا اولدو. آنا
 دیلیمیزله باغلی کؤنوللرده، اؤزلم، حسرت و نیسگیل
 قالاق اولدو!

آما، پارلاق گونشین ایشیغین پالچقلا - جهالتین
 ظولمت قارانلیغی ایلا دوتماق اولماز. گونش، گئج -
 تئز بولود آلتیندان چیخار. آذربایجان خالق نین
 مدنیتی ائله جه ده جانسیز دئییلدی کی اونون دیل،
 کولتور، فولکلور و ادبیاتی بیر تام قودوز - قودورغان
 عیرقچی پان فارسیست لومپن شاهین واسیطه سی
 ایله آرادان قالدیریلیب محو اولسون. دولایسی ایله
 بوغونتولو و قارانلیق ایللرده، ادبیاتیمیز چیچکلنمه گه
 داوام وئرمیش و کولون آلتیندان کؤزه ن اودلار نهایت
 آلاو چکدی. گؤردوک کی سؤز مولکونون سلطانلی
 شیرین سؤزلو شهریارین "حیدربابایا سلام" شاه اثری
 ایشیق اوزو گؤردو. سس بایراغیمیزا چئوریلیب
 دونیانی بورودو. آذربایجان خالق نین اوره کلرین
 شادلاندریب گؤزلرین ایشیقلا ندیردی.

سونرا ایسه آذربایجان خالق اوکیانی ایچره یئنی بیر
 دالغا توره ندی. بو ایللرده بؤیوک، اولو و داهی نهنگ
 موعلیم و یازار صمد بهرنگی تبریز بیلیم یوردوندا
 ادبیات فوکولته سینده اینگیلیس دیل و ادبیاتی
 کوسوندا درس اوخویارکن، معلیم و اؤیرنجی
 یولداشلارایلا بیرلیکده بیر زنگین دالغالی توپلومسال -
 کولتورل - ادبی - مدبی دئوریم و رونسانس
 یاراتدیلار.

ایسه، هامیسی دوکتور صدیق - دوزگون سؤیله نین
کیمی، ائلمیزین آجیان یاراسی، اونون سیرر، سیمگه
و سیمبولو دیرلار :

ائلمیزین آجیان یاراسیام،

ال قوی نبضیمه گؤر هاراسیام،

پارچالانمیش قلبین پاراسیام،

هر دونا گیرسم ده یئنه دوزگونم،

بو آدیلا حقیم واردیر اویونم.

بلی، محمد رضا کریمی ائلمیزین آجیان یاراسی نین
اؤرنک، سیمگه و سیمبولو - دوکتور محمدزاده
صدیق ین بیوقرافی، یاشام و بارلی - برکتلی حیات،
درین و زنگین اثرلری و کتابلاری، یازیب - یارتدیغی
یوزلر مقاله و ماتریاللاری ایله باغلی، "ائلمیزین
آجیان یاراسی" آدلی کتابینی یازمیشدیر. اونون الی -
قولو وار اولسون. بوگون محمود کاشغرلی نین قوشچو
اوغلونون و امیر علیشیرنوی نین آردیجا - اورتا
عصرلرده آنا دیالیمیزدن مدافعه ائده رک، بو گو و
چاغداش زمانه میزده ایسه صمد بهرنگی، دوکتور
محمد تقی زهتابی، دوکتور صدیق، دوکتور هئیت،
اوستاد شهریار، اوستاد بهزاد بهزادی، دوکتور حمید
نطقی، دوکتور فرزانه، گنجعلی صباحی، علی داشقین،
جواد دربندی، جوانشیر موغانلو، محمد رضا کریمی و
یوزلر دیگر آذربایجانلی الی قلملی آیدین و ضیالی
لاریمیز، آذربایجان تورکجه سی نین دیل و ادبیاتی
نین قوتسال و مقدس یئنی رونئسانس بایراغینی
چیینلرینه آلاق اؤز قلم لرین کسگین قیلینجه
چئویره رکن آغیر آددیملار، وار گوجلریله بو
دئوریمده شوونیزمله دؤیوشرکن، شیرین
آذربایجان تورکجه میزین ائوریم زیروه سینه
دوغرو یوللانیلار.

سون سؤز

ائلمیزین چاغداش دیل اوزمانی، ساین - سایغیلی
دوکتور محمد رضا کریمی نین یازیب - یارتدیغی

منجه، صمد بهرنگی بیر پارلاق گونش ایدی کی
آذربایجان، ایران و دنیا سویه سینده قارا - ظولمت
گئجه نین باغریندان چیخیب ایشیغی دونیانی بورودو.
صمد اؤز قلمین کسگین بیر قیلینچ ائده رکن ظالیم،
توتالیت و شوونیست، عینی حالدا دیکتاتور رژیم ایله
موباریزه یه باشلادی.

محمد رضا کریمی جنابلاری تکجه صمد دن یوخ،
بلکه اونلارجا داهی آذربایجان ضیالیلاریندان اؤیره
نیردی. آذربایجان تورکجه سی نین یئنی رونئسانس
یارادان اؤنده ر و یول گؤسته رنی پروفیسور دوکتور
محمد تقی زهتابی، فلسفی گؤروشلو موباریز و ملی
شاعریمیز بولود قاراچورلو - سهندین، چاغداش شعر
و نثریمیزین تمل داشین قویان علامه حبیب
ساهیرین، سؤز مولکونون سلطانی شیرین سؤزلو
شهریارین و دیگر بؤیوک ادبی شخصیت لریمیزین قلم
لریندن و یازیب - یارتدیقلاری اثرلرینده ایسه درین
ائتکی لنمیشدی.

محمد رضا کریمی اؤزونون "ائلمیزین آجیان
یاراسی" آدلی کتابیندا بئله قئید ائدیر :

" ۱۳۶۸ - جی ایلهده "آذربایجان معاصر ادبیاتی"
یازماغا باشلادیمو ۱۳۷۵ ده سونا چاتدیردیم. بو ایکی
جیلدلیک کتابدا مشروطیت انقلابیندان اسلامی انقلابا
ده ک، ایراندا تورکجه یازیلان کتابلاری، شعرلری
آراشدیردیم. شاعرلری، یازیچیلاری تانیتدیرماغا
سندلر توپلادیم. بو یولدا چالیشانلار آز دئییل ایدی.
مرحوم سهند، گنجعلی صباحی، حبیب ساهر، دوکتور
زهتابی، صمد بهرنگی، اوستاد شهریار و باشقالاری بو
یولدا زحمت لر چکیب، ائل قایغی سی نی
چکمیشلر."

بلی، صمد بهرنگی، محمد غلی فرزانه، زهتابی، هئیت،
حمید نطقی، اوستاد بهزاد بهزادی، علامه حبیب
ساهر، بولود قاراچورلو سهند، علیرضا نابدل - اوختای،
اوسکولو مرضیه احمدی - دالغا، دوکتور غلامحسین
ساعدی، بهروز دهقانی، اوستاد محمد حسین شهریار
و س... و اونلارین یولون گنده ن محمد رضا کریمی

مدنیت و وارلیغینی دنیا اهلینه چاتدیرماقدا اؤنملی رول اوینایاجاقدیر.

سون سؤزومو قید ائتمک اوچون، اینام و دوشونجم سایین - سایغیلی اوستاد کریمی حاققیندا بودور کی اونون بارلی - برکتلی یاشام و یاپیتلاری بیز آذربایجان کوتله لری نین اوخوجولارینا سؤیله ییر :

ایلک آندییم وطنیسم دیر،

من گاه اودام، گاه سویام،

بو تورپاقدان یارانیدییم،

بو تورپاغا بوشلویام.

قوتسال قلم، اولو تانری اللاهین امانتی دیر یازارین الینده. بیز ایسه سایین - سایغیلی م.کریمی یه دئییریک :

همیشه، هر آن عؤمرونوز گونشلی، الینیز قلملی، قلمبیز نورلو، یولونوز اوغورلو و حیاتیئیز قوتلو و موتلو اولسون.

اثل اوغلو:

قلم عسگری

قلم لیاقتلی بیریسینین الینده اولاندا، اولدوقجا دیرلی، اولدوقجا مقدس اولور. ائله ده یرلی، ائله مقدس اولورکی، تانری عوضینه اونا آند ایچیرلر. اودورکی، اونون قوللوغوندا اولانلار ایسه ، همیشه بؤیوک آماللی اینسانلار اولموشلار. البتده، اینانیریق کی، اونون کشیگینده دایانماق و اونون قوللوغوندا اولماق سون درجه ده سئوگییه ییه لنلردن باشقا بیر کیمسه لرین ایشی دئییلدیر. قلم عسگرلری، همیشه آز اولموشلار. اونلار قلملریندن آنجاق مقدس آماللار یولوندا یارارلانمیشلار. قلم اوندان گؤزل اولموش کی سن اونونلا عدالتین کشیگینده، سعادتین یولوندا اولاسان. قلم اوندان مقدسله شیرکی، سن اونونلا ظالیملرین اؤنونده دایانیب حاقسزلیقلارین قارشیسینی آماقلا، اوندان بیر قلینج یئرینه یارارلاناسان. قلم اثل ایچینده حقیقت آدلانان هر نه بین کشیگینده اولماسا ، مقدس اولمور.

اوجسوز - بوجاقسوز ، گئنیش و درین اوکیانلار بار بنزه ر آلتی جیالدهک "تاریخ ادبیات آذربایجان" آدلی شاه اثری، آدین آپاردیغیم دیگر کتابلاری ، اونون باشقا چاپ اولونمامیش ، یاخود چاپ سوره جینده اولان دنیزلره اوخشار دولغون، ده یرلی و زنگین اثرلری و یاپیتلاری آذربایجان تورکجه میزین دیل، ادبیات، دیلچیلیک، کولتور، فولکلور، مدنیت و وارلیغیمیزین اوزای و سماسیندا اولان پارلاق گونشی دیر. من، اونون یاشام و ادبی سیماسشین نظرده آلا رکن، دولغون، درین، دیرلی و زنگین اثرلرین اوخویارکن، ائله دولوب باشا دوشورم کی "قاراقوشلار دسته سی" نین بیر اؤیه سی کیمی دیر. او، ایسه دیل و ادبیاتیمیزین بیر پارلاق اولدوزودور. او، اؤزو ایسه دیگر بیر چاغداش "صمد" دیر.اونون کسگین قلمی بیر قیلینج کیمی دیر؛ آزادلیق، آیدینلیق، ایشیقلیق، سوورینلیک، کیملیک، کولتور، فولکلور، دیل، ادبیات، مدنیت و وارلیغیمیزین اوغروندا، جهاتن، ظولم، قارانیق، شوونیزم و توتالیتیریزم له دؤیوش و مبارزه ده دیر. آنا دیلیمیز آذربایجان تورکجه سی ایسه اونون سس بایراغی دیر. البت امینم کی بو بیلیمسل - کولتورول مبارزه ده قلم، قمه یه اوستون گله جکدیر. من امینم کی دوکتور محمد رضا باغبان کریمی نین بوتون یازیب - یاراتدیغی دولغون، درین، زنگین، گؤزه ل و دیرلی اثرلری و یاپیتلاری اؤزه للیکله اونون آلتی جیلدهک "آذربایجان ادبیاتی تاریخی" آدلی شاه اثری، ائله چاغداش زمانه میزده، ۲۱ جی عصرده سینیرلاری آشیب، سیندیریب، قوزئی آذربایجان، تورکیه و بوتون تورک دونیاسینا یول تاپاجاقدور. اونون ادبی یارادیجیلیغی نین ایشیغی پارلاق گونش کیمی گونئی آذربایجانا، بوتون ایرانا ایشیق سالاجاقدیر. اونون ایشینلاری و شوعالاری نه تکجه تورک دونیاسین بورویه جکدیر، بلکه اونون ایشیغی بو قیلوبیلاشمیش دنیا کندینده اولوسلار آراسی ملت لر تشکیلاتی نین "یونسکو" قورومونا قده ر چاتیب، ائلیمیزین تاریخ، دیل و ادبیات؛ کولتور، فولکلور،

اینجه لیکلری اؤیره نیریک. اونون ایلك تدقیق ائتدی «عمادالدین نسیمی» اثری اولور. بونولا باشا دوشمک اولور کی، او آذربایجان اینسانی نین دنیا گؤروشونو اؤرنمه یی و اونو منیمسه مه یی و آچیقلاماسینی ایلك باشدان داها دا واجیب بیلیرمیش. دئمک دونن لرین اؤنمین ائله اونون بؤیوکلرینین آراشدیرماسیندا تاپماغی اؤز اوخوجولارینا وورغولاییر. "نهضت حروفیه"، انتشارات تلاش و "مقالاتی پیرامون زندگی و خلاقیت عمادالدین نسیمی" / انتشارات نوبل و "ادبیات باستان آذربایجان" / انتشارات ایشیق "شاه ختایی" / انتشارات مجله دده قورقود کیمی نشرلر گؤستریر کی، او وارلیغیمیزین بینووره لرینی اؤیرنمک اونون اوزه رینده صاباحلاریمیزا ییخیلماز قالالاریمیز کیمی گؤرونن ادبی اثرلر یاراتماغا باشلامیشدیر. بونولا گؤروروک کی او بیزی بیر بؤیوک ادبیات و تاریخ له تانیش ائدیر و سونرا اونون چاغداش دوشونجه ایله آراشدیرماو تدقیقینده، سایغیلارینی گؤستریر. اونون اثر لرینه یارانان اعتمادم حیسسی ائله ایشین بو کیمی دیرلریندن آسیلی اولموش و او اوخوجو ایله عالیم آراسیندا یارانا بیلن اعتمادم کۆرپولری نین بینووره سینی ایلك تدقیقات ایللریندن محکمندیرمیشدی. اوسونرالار آذربایجان ادبیات تاریخینه ماراقلانمیش و اونون اینکیشاف مرحله لرینین آردیجیل اولراق آرازین بوتاییندا ایلك دفعه ایضاحلارلا یاناشی اوخوجویا چاتدیرمیشدیر. او ادبیاتیمیزین ایلك مرحله لریندن توتوموش بو گونه دک سککیز جیلده یازمیش و آذربایجان ادبیات تاریخی نین داها دا اعتبارلی قایناغینی چاپا تاپشیرمیشدیر. او آذربایجان ادبیات تاریخینی آراشدیردیقا مین دن آرتیق داخلی و خارجی قایناقلاردان فایدالانمیش و اؤز سؤزلرینه اونلاردان سند گتیرمیشدی. طبیعی دیر کی اونون نهنگ اثری ساییلان سککیز جیلد لیک تاریخ ادبیات آذربایجان آدلی شاه اثری نین چئوره سینده دانیشماق الیمیزده کی مقاله یه سیغمایاجاق. اینانیرام

قلم بیزیم، دوشونجه میز و شرفیمیز اولموش. دونیا یا بیلک و دوشونجه پایلایان بابالاریمیزین قلم اثرلری، بوگون بیزیم شرف نشانیمیز اولما بیلیمشیدیر. «تبریزی خطیب» میز، «تبریزی قطران» میز «کنجه لی نیظامی» میز، بؤیوک «مؤولانا» میز، «تبریزی شمس» میز، «تبریزی عمادالدین نسیمی» میز، اولو فیضولی «میمز» «صمد بهرنگی» میز «بهزاد بهزادی» میز، «دوکتور صدیق» و «دوکتور جواد هئیت» میز کیمی قلم سرکرده لریمیزده او شرف نشانلارینی کؤکسوموزه تاخان دوشونجه لی اینسانلار اولموشلار. چاغداش گونلریمیزده ایسه، قلم عسگرلریمیزین داها دا اؤن سیرالاردا ایره لیله یین لریندن و قاباقجیللاریندا بیر ده دوکتور محمد رضا کریمی «م. کریمی» دیر. او عؤمرونو قلم له بیرگه یاشایانلاردان اولموش و قلم له یاشاماقدادیر. خوشبختلیک بوراسیندادیر کی، او، قلم ین مقدس لیغینی لاپ گنجلیک ایللریندن بو گونه قدر قورویانلاردان اولدو. بو، بیر یازار اوچون داها دا ده یرلی بیر وارلیق دیر کی، الی قلم توتان گوندن مقدس یوللار و آماجلار اوغروندا ایشلمه گی باجارسین.

اؤتن ایللرده اونون قلم اثرلرینی هاردا اوخودوقسا، یازیتلاریندا بیر حقیقت جارچیسی، بیر عدالت وورغونونون چالیشقانلیغینی گؤردوک. دیرلی ایستعدادا ییه لنمیش اولان «م. کریمی» میز ایسه اولولاریمیزین ایزینی توتوب، اؤز مقدس آماجینا دوغرو ایره لیله یشینده دیر. اونون قالاق-قالاق کیتابلاری بیزیم معنوی وارلیغیمیزین کئشیگینده اولان بیر قلم عسگرینین نه قدر باجاریقلی اولدوغونو دا بیزه وورغولاییر. او بوتون ووجودیله بیر بیلک سئور، بیر ائل عاشیغی، بیر وطن وورغونو دور.

اونون دونیاسینی آراشدیردیقا، نه قدر اوزاق گؤرن بیر آذربایجان اینسانی نین دنیا گؤروشونو، خالق اوچون، وطن اوچون یارارلی اولان توکنمز بیر میلی شعورون گؤزلیغینی گؤرور و دویغولاریندا اولان

آچاندان آتا - آناسی نین ساغلام تربیه سی و بیتمز محبتی اوره یینی دولدورموش، اوشاقلیق چاغلاریندان ایش و زحمتله تانیش اولموشدور.

او دا میلیونلار آذربایجان اوشاقلاری کیمی اؤز آنادیلی نین حسرتینده اولاراق، یاد دیلده درس اوخوموش، اما دیلی نین شیریلیگینی و گؤزه للیگینی گونو - گوندن آرتیق دوشونموشدور. ایلک مدرسه یه گئدن گوندن اؤز الی نین زحمتیله درس اوخوما خرجینی اؤزو چیخاریب و بوتون چتینلیک لری آرخادا قویموش و بوگونه قده ر بیر دؤنه ده اولسون "یورولدوم!" دئمه میشدیر.

دیپلوما قده ر تبریزده گولزار، سلیمی و فردوسی مدرسه لرینده اوخویوب، سونرا بیلیم یوردو اوچون تبریزدن چیخمیش، اوندان سونرا بیر قوناق کیمی تبریزه - آتا - آناسی، باجی - قارداشلارینی گؤرمک اوچون دؤنموش. آذربایجانین باشقا شهرلی اولان زنگاندا یاشاییب و ۳۰ ایل تامام بو شهرده ایشله برابر یازیب - پوزموشدور. یازی یازماغا ایکی بؤیوک انسانین هوسینی چکمیشدیر: بیر ی صمد بهرنگی و ایکینجی سی عمادالدین نسیمی. بو ایکی نهنگ انسان، اوندان اؤز منلیگینی تانیماغا و اوندان مودافیعه یه جسارت یاراتمیشدیر. ایلک مقاله سی ۱۳۵۳ ده "نگین" درگیسینده یایمیش. ایلک کتابی اولان "ساقی نامه مولانا فضولی" ۱۳۵۳ جی ایلده ساواک الینه دوشه رک ایتیپ - باتدی. بیرینجی دفعه اولاراق دانشگاه "اشیق" آپاریب و کؤته یینی ده یئتمیشدیر - ۱۳۵۴ ده. ۱۳۵۷ دن زنگاندا یاشاییب، بیر نئچه فابریکالاری یولا سالیب، طراحلیق ائدیپ، ماشینلاری دوزلیدیپ و یولا سالماقلا برابر یازیب - پوزماغی؛ بلکه ده اؤز دیلیله دئسک: جیزما - قارالامانی داوام وئرمیشدی. ۱۳۶۸ جی ایلدن "اطلاعات" و "ابرار" گونده لیک لرینده زنگان اوچون اؤزه ل صحیفه لر آچیب، فارسیجا زنگان کولتورو و فولکلورو و ادبیاتینی تانیتمه یه باشلادی. سونرا "پیام زنگان" آیلیغی چیخاراق، اورادا بو ایشه داوام

کی باشقا آرخایینلیقدا اونون باره سینده دؤنه - دؤنه دانیشماغا سؤزوموز اولاجاقدیر. م. کریمی یارادیجیلیغی نین بؤیوک بیر زامانین مطبوعاتیمیزدا حصر ائتمیشدی. او ۳۵ ایلدن بری اؤلکه ده یاییلان مطبوعات اورگانلاریندا چیخیش ائتمیش و باش یازارلیقلاریله ایتمز ایزلر بوراخمیشدیر. بیرداها اینانیرام کی واختی چاتاندا دیرلی وطنداشلاریمیز بو باره ده داهادا گئنیش دانیشا بیله جکدیرلر. اوزون ایللر مطبوعاتیمیزین قوللوغوندا اولان دیرلی عالیم م. کریمی چتین ایللرده اؤز میلی بورجونو شرفله اؤده یین سویداشلاریمیزدان اولدو. و مطبوعاتچیلیق مدنیتیمیزی چیچکلندیرینلردن بیر ی اولدو. او باش یازاری اولدوغو امید زنگان: "هفته نامه سینده آرخادا قالان اون ایلیکلرین اورکلرده قالاقلانمیش قورخولارینی تۆکمگه باشلادی، او، جسارتینی و عدالت سئور بیر قلم صاحیبی اولدوغون همن نشریه ده گئنیش اوخوجو گروپلارینا ثبوت ائتدی. اونون اوغورلوبیر ژورنالیست اولدوغو و تحقیق و تدوین ائتدی تورکجه - فارسجا کیتابلاریندا چوخدان بللی دیر. اونون ۶۰۰۰ صحیفه لیک یازدیغی تاریخ ادبیات آذربایجان اثرده یوزلر له ادبیات و شعر اسطوره لرینی اؤزوند یئرلشدیرمیشدیر.

خالقین بوتون وارلیغینی قوروماق ایسته یینلردن اولان بو دیرلی قلمداشیمیز آذربایجان شیفاهی ادبیاتینا و اونون اینکیشافینا باجاردیقجا واخت صرف ائتمیش و اونون قوروماسیندا اونودولماز چالیشقانلیقلار گؤستمیشدیر...

او بیر اوستاد کیمی اوزون ایللر ایران یونیورسیتیه لرینده تورک اؤیرنجیلرینه تورک دیلی و ادبیاتی تدریس ائتمیش و اونلاری میلی وارلیقلارینا تانیش ائتمیشدیر. اونون یاشایشینا و ادبی - مدنی حیاتیندا اوغورلو اولدوغونا بیر باخیشدا دئییه بیلیریک کی نه قدر چالیشقان و ایجتیمایی بیر شخصیت دیر. محمد رضا باغبان کریمی - م. کریمی، ۱۳۳۴ جی ایلین قیش گونلرینده تبریزده آنادان اولوب. دونیا یا گؤز

تانیماق و تانیتمیرماق هر بیر آذربایجانلی نین ملی وظیفه سی کیمی قارشیمیزدا دایانیر.

م.کریمی دئییر: "بوگون وارلیغیمیزا و منلیغیمیزه توخونمادا، شعارلارا قناعت ائتمک دوزگون دئییل، بلکه علمی حرکتلرله بو ایشه قاتیلمالی ییک. آنجاق بیزی بیر - بیریمیزه باغلایان درین ایلگیلر واردیر. آنا دیلیمیز، بؤیوک ائلیمیزین و وطنیمیزین سئوگیسی هامیمیزا مقدس اولاراق بیزی بیر - بیریمیزه باغلاییر. بو سئوگی نین مقدس اولدوغو هامییا بللی دیر، بوینوموزدا اولان ملی وظیفه کیمی بو سئوگینی یایمالی ییق. بوگونکو دونیادا علمی و ملی سویه ده بو سئوگی یولوندا چالیشماق گره ک! گلین ال بیر اولاق و بشریت یولوندا چالیشاق!" او نون آنادان اولدوغونون ۵۵ - ایل لیک مناسیبتیله تهراندا تانیتمیش بهمن مدنیت ساراییندا بیر آغیرلاما تۆرنی کئچدی. تۆرنه قاریشان بیر چوخ قلم دوستلاریمیز و صنعت آداملاریمیز اولدو. آغیرلاما یاگلن قلمداشلاریمیزین بیر سیراسی چیخیش ائتدی ۴ ساحات داوام ائدن تۆرن ده دوکتور صدیق، حسن ایلدیریم، حسین مسعودی، بهروز ایمانی، حسن بابایی، امیر نصیری (اثلمان) هوشنگ جعفری، جمشید شیبانی و چیخیشلار ائدیله او شانلی تۆرنین آپاریجیلاری دیرلی یازاریمیز دوکتور "مرتضی مجد فر" و چالیشان شاعیریمیز خانیم "شریفة جعفری" ایدی. سالونون ایداره ائدنلر ایسه، دیرلی شاعیریمیز اکبر صالحی (قاداش) و مهندس جعفرزاده و محمد علیپور جنابلاری اولدولار تۆره نده بیر چوخ صنعت آداملاری ایشتراک ائتدی عاشیق محبوب خلیلی و زنگان دان گلن آیلا و ایلغار موسیقی گروه لاری اولدو. ایستردیم تۆره نین بوتون تشبۆتچولری نین طرفیندن دیرلی قوناقلاردان و عالیملریمیزدن و موسیقی چیلریمیزدن بیرداها تشککورلریمیزی بیلدیرم. جناب دوکتور محمد رضا کریمی حضرتلرینه اوزون عرمور و باشاریلار دیله بیرم.

اثل اوغلو / تهران / دی آی ۱۳۹۰

ائتدی تا "اومید زنگان" یولا دوشدو. اومید زنگان بوتون ایران تورکلری اوچون بیر یول آچدی. ایلکین هفته لیک اولدو کی آذربایجان منلیگینی آیدین - آشکار دیله گتیریب و باشقا درگیلره یول گۆسته ریجی اولدو. چوخ کئچمه دن ایرانین باشا - باشیندان بوتون یازیچیلار اونا سس وئردیلر. عالیملریمیز مقاله گۆنده ردیلر. خوراسان تورکلری، قاشقایلار، اصفهان تورکلری اؤز آنادیللرینی بورادا تاپدیله. بو هفته لیک بوتون ایران تورک کیملیگینه ائتکی بوراخیب، سونرا آردیجا اونلارجا درگینی دالیجا چکدی. زنگاندا "بهار زنگان" و "پیک آذر" ده بو یولو دوام ائتدیردی. م.کریمی ده بونلارلا بیرگه ایشله ییب، باشقا درگیلره ده یاخیندان - اوزاقدان امکداشلیق ائتدی و اونلارا یاردیمچی اولدو.

بیرینجی تورک دیلی و ادبیاتی سئمینارینی اومید زنگان ایل دؤنومو باهانسایلا ۱۳۷۷ جی ایلده قورا بیلدی. سونرا بو عنعنه نین دالیجا قورولتايلار قورولدو. او جمله دن "حکیم هیدجی" قورولتایی "بهار زنگان" کؤمگی ایله قورولدو.

باشقا بیر ساحه اولاراق، بیلیم یوردلاریندا تورک دیلی و ادبیاتی تدریس ائتمک م.کریمی نین ایشی اولدو. ایلک اؤنجه زنگان بیلیم یوردوندا و سونرا کوردستان - سندنچ بیلیم یوردوندا ۱۳۷۶ دان ۱۳۸۶ ایلینه قده ر داوام ائتدی. اونون "تاریخ ادبیات آذربایجان" کتابلاری و باشقا کیتابلاری، بؤیوک بیر آلیشلا رلا ایراندا و ایراندان ائشیکده قارشیلاندى و بو دیرلی ایشلرینه گۆره بیر نئچه کونفرانسلارا چاغریلیب و نئچه اؤلکه نین یونیورسیتیه لرینده بو کونفرانسلاری موفقیتله کئچیردی. آنجاق م.کریمی بئله دوشونور کی تورک دونیاسی دالغالی و بؤیوک بیر اوکیان اولاراق، آذربایجان ادبیاتی و دیلی ده دالغالی بیر دنیزدیر. بو دنیزده مینلرجه آغزی آچیلما میش صدفلر و میرواریلار واردیر. بو یوزلر و مینلرله گوه رلر هله تانینما میش قالمیشدیر. بو بؤیوک خزینه نی

خانیم رحیمه عباسی (حیات یولداشی)

آخسامیز خیر اولسون.

هامیزا خوش گلدین دییرم و یاخشی گونلر ، شاد و شن واختلار آرزیلیرام. سیز گلمه گیزله مجلسی ایشیقلا ندیرمیشیز. لندن دانشگاهیندا درس اوخودوغوم ایللرده، بئله بیلیردیم و بئله دییردیله کی آذربایجان تورکلی موغوللاردان دی. موغوللار آذربایجانی تورک دیللی ائله میشلر. بونو ایناماییب، اما سؤللاریم دا اوره ییمده قالیردی. انقلاب گونلریندن سونرا ایرانا گلیب، سؤللاریم جواب آختاریردیم. محمد علی فرزانه جنابلاری نین کتاب ساتیشی توکانینا گتتدیم. اونلاردان سؤللاریم جواب تاپماق اوچون نئجه کتاب ایستدیم. فرزانه جنابلاری ایکی کتاب منه وئردیلر کی بیر ده م. کریمی آدیندا بیر یازچی نین "ادبیات باستان آذربایجان" ی ایدی. من کتابی اوخودوم و چوخ دا بیه ندیم. نئجه آی سونرا همان م. کریمی ایله انیستیتودا همکار اولدوم. داها بو زمان سؤللاریم جواب آلا بیلدیم. باهم تانیس اولدوق و بو تانیشلیق بیزیم باهم ائولنمه گیمیزله نتیجه لندی. من یاخیندان کریمی نین چکدیگی زحمتلره شاهد اولدوم.

شهریاری یاد ائتمکله برابیر بو شعری بیلیرسینیز:

اولدوز سایاراق گؤزله میشم هر گنجه یاری

گنج گلمه ده دیر یار، یئنه اولموش گنجه یاری.

یاتمیش هامی بیر الله او یاخدی داها بیر من،

مندن آشاغی کیمسه یوخ، اوندان دا یوخاری.

قورخوم بودو یار گلمه یه بیردن آچیللا صبح

باغیریم یاریلیر صبحوم آچیلما، سنی تاری!

شهریار او گنجه پری خانیم انتظار قالدی و او گلیب چیخمادی. من ده بیر گنجه م. کریمی اوچون بئله انتظار قالدیم، او گنجه کی گلمه دی هئج؛ نئجه گنجه لر ده اوندان سونرا گلیب چیخمادی. آنجاق ۶ ایلدن سونرا گلیب چیخدی. گلنده اؤزو ایله ۷ جیلدلیک "تاریخ ادبیات آذربایجان" ین الیازماریللا گلدی کی بورادا سیز اونلاری گؤرورسونوز.

منده بو چالیشمالاردا شریک اولماغا هوس یاراندی. باجاردیغیم قدر اونا کمک ائتمک ایستردیم. آذربایجان یولوندا چالیشماغا، دیلیمیز و ادبیاتیمیز اوغروندا تلاشینا گؤره، من ده اؤز بورجوم بیلیرم کی اونا بیر راحتلیق حاضرلایام. بالا – بالا اؤزوم ده قلم اله آماغا هوسله نیرم. آرزی ائدیرم بوتون وطنداشلاریمیز آنا دیلیمیزی و زنگین ادبیاتیمیزی اله گتیریب و بشریت یولوندا چالیشا بیلسینلر و بوتون وطنیمیز گوللنسین. سیزی ساغ اولون و وطنیمیز آباد اولسون!

بهرروز ایمانی

زنگان - تبریز - زنگان

تاریخ بویو انسانلار اؤز درین دویغولاری ایله بیرلیگه، قووشماغا جان آتسالار دا، بو وحدتی پوزماغا جهد گؤسته رن عیبه جر بیر سیاستدن هئج واخت یاخا قورتارا بیلمه میشدیر. دونیین هر بیر بوجاغیندا اولدوغو کیمی، بیزیم اؤلکه ده یاشایان خالقلا رین آراسیندا دوشمانلیق توخومو اکمک دونه نین، بوگونون سؤزو دئییل، ایچیمیزی سیزلادان بو یارا، قدیمدن قالان شوم میراثا چئوریلیمیشدیر. بیر پارا سیاسی اوزمانلار، بو مسئله نی (خالقلار آراسیندا اولان اختلافی) طبیعی حساب ائتسه لر ده، دیلداشلارین، سویداشلارین آراسینی قاتیشدیرماق، باغیشلانیلماز سوچ، نفرت دوغوران عمل کیمی قیمت له نیر. ائلیمیز، دیلیمیزه یاغی اولان یابانجی گوجلر، گنجه لی – گوندوزلو چالیشیب، دریدن – قابیقدان چیحسالار دا ، کوتله میزین بیر تئل بایاتی سی ایله، اونلارین آلقاق عمللری تمامی ایله یوخا چیخمیشدیر. ماراقلی حال دیر کی، پهلوی رژیم یارانان گوندن، آذربایجانین کند و شهرلریب آراسیندا آیری سئچگی لیک سالما سیاستی وار گوجو ایله مئیدانا گلدیاونلارین بو چیرکین تشبوتلری ، خالقین شفاهی و یازیلی ادبیاتی ایله جاوابسیز قالمادی. سولدوز، ساین قالا، تیکان تپه، و باتی آذربایجانین بیر چوخ

نېن ۱۳۲۵ جى ايلده آذربايجانين هر يئرلرلده ،
 خصوصى ايله تبريز - زنگان كيمي ايرى مقياسلى
 شهرلرلده تۆره تدىگى فاجعه لر سۆزون اصل
 معناسيندا ياراتدىغى سوي قيريم مساله سى ايدى.
 واختى ايله شاه اوردوسونا قارشى مبارزه آپاران،
 ياخين قوهوملاريميزدان بىرى، سارابدان زنگانا گۆنده
 ريلير. اونلار پرده آرخاسيندا كئچيريلن سيايتدن
 خبرسيز اولاراق، بۆيوك ماراقلا، دوشمانى اؤز
 يوواسيندا بوغماق ايسته ييرديلر. اردبيل، ساراب،
 قاراداغ، مشكين، سالماس، خوي - اورميه، ميانا و
 آيرى - آيرى شهرلردن ، زنگانا گليب، " زنگان چايى
 يول وئر بيزه!" دئيه اؤز بيرليك مارشلارينى بۆيوك
 هوسله نمايش ادديرديلر. بو فاكت لارى گتيرمكدن
 مقصديم بودور كى دوشمن بيزى ايچه ريدن
 داغيتماغا جان آتسا دا، يئرى گلنده اؤز بيرليك لريني
 تاريخين هر دؤورونده نمايش ائتديرمه يى
 باجارميشلار.

آرتشديريجي دوستوم محمد رضا كريمى اؤز سحركار
 قلمى ايله منيم فاكت وئردى ييم مساله لره دريندن
 ياناشميش و شرفلى عؤمور سورموشدور. كريمى بيگ،
 ائله بير زامان تبريزده زنگانا كؤچموشدور كى سانكى
 دوشمن يئنى بير سياستله مئيدانا گلير. سياست
 بازاري رونق تاپير، زنگاندا هره اؤز آتيني (سياسى
 گروهلارلا اشاره دير) چاپير. بو سياستده ائليميزين
 ضرر گۆره جه ييني گۆره ن يازيچيلاردان، ان
 قاباقجىلى كريمى اولور.او، عيني زاماندا سياستين آرخا
 پيلاندا اولان اويونلاريني دويوب، قلميني يالنيز و
 يالنيز اؤز ائلى و ديلينين خئيرينه چئويرير. يازديغى
 مقاله لر، نشر ائتديگى كتابلار، او دؤور اوچون
 خصوصى اهميت كسب ائدير. بو نجيب انسان زنگان
 تبريز ادبياتى نين چيچكلنمه سينده و بير سؤزله بو
 شهرلرين جاماعاتى آراسيندا ابدى بير يول سالا
 بيلميشدير.

من ۲۰ ايلده آرتيق اونونلا تانيشام، اونونلا سايا گلمز
 خاطيره لریم، ياراديجيلىغى ايله باغلى چوخلو

خالقى بو بير تئل باياتى دا ، اورميه - تبريز آراسيندا
 معنوى و ييخيلمز بير كۆرپو سالدى :

تبريز يولو اورمودور،

كۆنلوم تامام دويغودور،

اينانما ياد سؤزونه،

دوشمان قوران قورقودور.

اردبيل - تبريز باغليغيندان سوراق وئره ن باشقا بير
 باياتى نمونه سى گتيرمك مقصده اويغون نظره گلير :

بوردان اوزاق اردبيل،

قوى اوخويوم سن ده بيل،

گؤروم آرانى قاتان،

اولسون گؤزوندن ذليل.

آذربايجان شهرلى آراسيندا اولان دوستلوق، محبت
 اثرلى، ايستر آغير و ايستر سه ده يازيلى ادبياتى
 اؤرنك لرى اولسون، ييخيلارسا، اونلاردا آذربايجانين
 اولو كئچميشه ماليك اولان ايكي بۆيوك شهرى
 "تبريز - زنگان" امپرياليست لرین نوكرى اولان
 قولدور رضا خانين باش قالديران ياراماز سياستينه اؤز
 بيرليك يومروغونو انديردى. اونودمالييق كى، بو
 يومروغو بيرلشديره ن، خالق کوتله سى و قلم صاحب
 لرى ايدى. بو آيدين دوشونجه لى سؤز صرافلاريندان
 بىرى ده "محمد رضا كريمى باغبان" دير. كريمى
 معلم تبريزين اسكى محله لریندن اولان قره آغاج دا
 بوي - باشا چاتدى. عؤمرونون گنج چاغلاريندا ايكن
 وطنين بو شهريندن (تبريزدن زنگانا) كؤچمك
 مجبوريتينده قالدى. گنج يازيچى اؤته رى سارسينتى
 ياشاسا دا، ديليميزه، ادبياتيميزا اولان سئوگيسى ايله
 زنگان - تبريز مسافه سيني، سيخيب اووچوندا
 يئرلشديره بيلدى. محمد رضا كريمى نين يازيب -
 ياراتماسيندا، زنگان جاماعاتى نين ايستى قانليغى،
 گۆزه ل طبيعتى اؤز ائتكى سيني تمامى ايله قويدو.
 من قلم دوستومون آيدندان زنگانا منتدارام.

معاصر تاريخا باخاندا گۆره جه ييك، اؤتن يور ايلين
 ايچه ريسينده آذربايجان خالقى نين باشى چوخ بلالار
 چكميشدير. با اولاييلاردان بىرى ده، پهلوى رژيمى

قویون!" یادیم خالق شاعیری نریمان حسن زاده نین
بیر شعر دوشور :

"منیم کتابیمی اوجوز ائبله یین

طلبه لر اوچون، فهله لر اوچون.

هارداسا لاپ کاسیب بیر نفر اوچون.

معاشی آشاغی اولانلار اوچون،

شهرده کرایه قالانلار اوچون،

اوخوماقدان اوترو آلانلار اوچون.

چوره ک قیمتینه، دوز قیمتینه،

قوی سونرا قالخسین او اؤز قیمتینه."

آنجا یازار هنج وقت کتابلاری نین ده ییرینی
یوکسک لره قالدیرماییب، بعضی لری کیمی، بلکه ایچ
اوزونون ده ییرینی زنگینلشدیر مگه چالشیب.
کریمی جنابلاری بو ایکی جیلد لیک اثرینده اولدوقجا
گۆزه ل شعرلریمیزله، نثریمیزله، ادبیات تاریخیمیزله
یانشیب، آرتیراق هنج نه یی عالیم گۆزدن
قاجیرماییب، اینجه صنعت اینجه باخیب، باخیشلاری
ایسه تام رئاللیق یوکونو داشیماقدادیر. اومید اندیریک
ییک قالان دؤرد جیلدی ده یاخین گله جکده
آذربایجان کولتورونه ارمان کیمی پای ائتسین. آنجا
یادیمدان چیخمامیش دئییم آنامان دانیشیردیم یئنه
منه گیللله نیردی، بالالاریم یئنه من دانیشان دیلده
یوخ، باشقا دیلده یازیرلار. آنا سؤز وئردیم
تاپشیریغینی کریمی جنابلارینا چاتدیریم.

بعضا "جبر" انسانی چتین ایشلری عهدده سینه
گۆتورمگه مجبور اندیر. بیزیم یازاریمیز بو اثری ائله
تک ال لری ایلده یوخ، آییق بئینی ایلده، درین
دوشونجه سیله ائلیمیزه، اولوسوموزا باغیشلایبیلار.

عالیمین حاققیندا دانیشماغیمیز، یازماغیمیز
قورتولاسی دئییل. دوکتور دوزگون جنابلاری ائله
یئرینده "فخری دوکتورلوغو" ادبیات ساحه سینده بو
عالی جنابا تقدیم اندیب، اونا گۆزه ده ایسته سک
یازاق گر ک "دریالار مرکب، مئشه لر قلم" اولالار،
سۆزومون جانی وار، باخین بیر شاعیر حاقدا یازی
یازاندا اونون اثرلرینی آیاقدان باشا اوخویوب، ان گۆزه

یازیلاریم واردیر. اومید اندیرم مستقل شکیلده اونلار
بیر گون چاپ اولسون.

ایندیسه اونا یازدیغیم بیر شعر ایلده سۆزومو سونا
چاتدیریرام:

قلمله یاشاتدین ائلین وارلیغین،

سوسوز چؤللرینه جالاندی سۆزون.

یاراماز دوشونجه، خور باخیشلارین

همیشه قارشیندا دایاندی سۆزون.

اولدون وطنیمین درد ایلده تانیش،

آجی طالعی ایلده ائتمه دین باریش.

حسن بابایی:

"م.کریمی - زنجان" هامیا تانیشدیر

مهندس محمد رضا کریمی حاققیندا دییه جکیمیز
سۆز، یازاغاغیمیز یازی نه اولاییلر. مهندسین سوی
آدینا سؤیکه نیب اونون کرملی اولدوغوندان اوندان
چوخ شئی لر آلا بیلیمیشیک.

باغیشلايان آدیندان بارلانیب، اؤز امگینه قاتلاشیب،
ایلر بویو بیر یوخ، نچه آکادئمیک یئرینه چالشیب.

یازارین تکا یازدیغی مقاله لرینی، گونده لیک لردن،

آیلیل لاردان، اؤزه ل سایلاردان توپلاییب بیر یئره

یغساق، دئمه لی ایکی جیلدلیک زنگین - ستباللی

بیر اثرین یارانماسینا جیددی آددیم آتمیشیق. قالدی

ایشله دیگی کتابلار حاقدا نه دئییه بیلرک؟ آخی

واختیلا بو یازچی یا اؤزلوگومده حسد آپارمیشام.

گۆره ن بو شخصیت هانسی چاغلاری یاشاماغا

اختصاص وئریب، هانسی لارینی یازماغا؟ باخین گونو

ساعاتلارا بۆلوب، یازاریندا کتابلارین وراقلارینی

ساناساق، وراقلار، ساعاتلاری قابقلاییب، اونولاری

یولدا قویوب اؤته جک لر. "کریمی" جنابلاری نین

بیرجه اثرینه اؤته ری باخیب، یان کئچیریک :

"تاریخ ادبیات آذربایجان"

کتاب بورا کیمی ایکی جیلده ایشیق اوزو گۆروب،

گۆزومون قباغیندا مغرور دایانارکن، منه قاش - گۆز

آتیپ دئییر : "منیم اییه مین حاققینی اوووجونا

هابئەلە ئۆزۈن ئۆزگە لەرە بىز تەمە يە مەجبۇر قالار. بو آرادا زىنگان شە ھەرى پايىتختە ياخىن اولدوغونا گۆرە بو چىركىن سىياسەت دىن داھا چوخ ائىگىلە نىردى. بئەلە بىر دورومدا، باجاريقلى بىر حەكىم كىمى خەلقى، بو ئادوروجو مەرضەن قورتاران، ائلىن ايتىگىن دىرلىرىنى گەرى قايتاران، بىر قورتارىجى نىن مەيدانا گەلمە سى گە رە كىردى. ۲۲ ايل بوندان اۋنچە كرىمى موعلىم بو اغير وظىفە نى بوينونا آلاراق، اونو ياخشىجا يئرىنە يئتىرمە يە چالىشىر. شەھلىق دۇرونون جىسارتلى موبارىزلىرىدىن اولان كرىمى نى، ياخالانىب حەسە آلنىما، ايشەكنچە لەرە مەروض قالما، ھابئەلە چەشەيدلى چەتىن لىك لەرە اوز بە اوز اولما، قوتسال يولوندان آيرى سالا بىلمە مەشىدىر. بركتلى چاپلىتىندا، دىغدە سىز ياشامى سەچمە يىن كرىمى موعلىم، سايى سى از اولمايان بەضى تاى – توشلارى كىمى عافىت بوجاغىنا سىغىنەمەشىدىر. ائلىنە وورولان بو وورغون موعلىم، ائلى نىن طاغوت دۇوروندە تاپدالانمەش ھاقلارىنى آلماقا جان آتاراق، ايلەندىن گە لە نى اسىرگە مە مەشىدىر. كرىمى موعلىمى تانىدىغىمىزدان اۋنچە، طەبىعى بىر قايدا اولاراق سوسوزون بولاق باشىنا قونماسىنا اينانيردىقسا، كرىمى ايلە تانىشلىق، اچىمىزدە كى بئەلە بىر قايدانىن پوزولماسىنا سەب اولور! چۈنكى او، قايناق بىر بولاق اولاراق، سوسوزلارى آختارير تاپير؛ ھەمى دە اونلارى سووارىب، سوسوزلوقدان قورتارماقا چالىشىر. زىنگانىمىزىن سۆز كوراوغلوسو سايىلان بو درىن دوشونچە لى عالم، چەنلى بئەل يئرىنە، كىچىك زىرەمى لەرە سەچ داخمالاردا قوردوغو ادەبى درەنك لردە، درتدەشلەرىنى يانينا يىغىر، مەربان بىر آتا كىمى تورە مەنىتىندىن علاوه اونلاردا باشى اوجا ياشاماق قايدالارىنى اۋيرتەمە يە چالىشىردى. باجاريقلى بىر مەھندىس اولسا دا، زىنگانلى لار اچىرە رەسمى مەكتەبى اولمايان، درىن مەلوماتلى موعلىم ھابئەلە گۈجلۈ بىر يازار تانىنىر. ماراقلى بوراسى دىر كى : ائلى نىن اغير يۈكۈنۈ داشىدىغىنا رەغمەن ھەچ زامان باشقا ايش لرىندىن

ل مەصرەلەرى سەچىم ائەدىب، تەفكۈرونو، دۇنيا گۈرۈشۈنۈ، ائرىن بەدىعى ژانرلارىنى گۈتۈروب اۋنە چەكىب، اۋز فەكرىمىزى جالايىرىق آغ كاغاذلارنى اوزە رىنە. آنچاق سۆزۈ دوزونو دئەسك "كرىمى" جەنابلارى بىر سەھە لى بىلىك آدمى اولمايىب، روزنامە چى دئەندە "اومەيد زىنگان"، "پەك آذر"، "بەھار زىنگان"، "آذرى" و سايەر لەر يادداشلاردا جانلانير. آراشەدىرىجى سۆزۈنە واراندا يازدىغى مەقالە، كەتابلار ائلىنىز، دىلىمىز ھاقدا اۋز يۈرىن تاپير. ھەلە يئرىنە دۈشمە يىن "تەنقىد" سۆزۈنە داياناندا يئەنە يازارىن يازدىغى ائەرلەر گۈز اۋنۈندە جانلانير. بو شەخسەت تەشەكىلاتچى قورولتايلىرىن چۈخونون تەمل داشىنى قوبانلاردان اولوب، بىر كەلمە دە "تارىخ – ادەبىيات" يۈخسا ادەبىيات – تارىخ آدلاندىرساق ھەچ دە يانلىمامەشەق. بئەلە شەخسەتەن ھەققىندا يازى يازماق چەتىن اولور. ايمانى جەنابلارى ايسە دى بىزىم آدمىز "كرىمى" جەنابلارى نىن خەطىرە دفتەرىنە دۈشۈسۈن. دوزو قالدىم، آخى نە يازىم آى حەكىم دەرمانلارنى تەك "اۋزون بىلەرسەن دئەيىب كەتچەدى. ايلەم اسە – اسە بو يازىنى واخەتىن آزلىغىندىن يازىيا آلدەم. آخى مەنە اوچ – دۇرۈ گۈندە يۈخ، بىر گەچە لىك واخەت وئرمەشەدى دوستوم. بلكە دە مەنى سەيناماق ايسە يەردى. آنچاق كرىمى جەنابلارى بو كەز مەنى اۋز بۈيۈك لۈگۈنە باغەشلاياچاق، دئەدىم قۈى تەبرىز قۈخوسو تەرەندا يايلىسەن، يۈخسا ھەچ نە.

درىن ھۆرمەتلە "حەسن بابائى – ۸۹/۱۱/۶

حەسن رەفىعى:

سۆز كوراوغلوسو

عەرقەچى پەھلۈى لرىن آسىمىلاسىۈن سىياسەتى نەتىجە سەيندە، كەملىك بوحرانىنا اوغرايىب، گۈندىن گۈنە ارى يىن خەلقىمىز، ايراندا ياشايان بوتون غەيرى فارس خەلقلەرە برابر، اۋز ايتەگىن كەملىيىنى اۋزگە لردە آخەتەيرەدى. زىنگەن تارىخىنى اونودوب، وارلىغىنى اودوزان خەلقىمىز، باشقالارىندىن آلان رەوايت لەرە تەرىف لەر اساسەندا، اۋزۈنە باشقا بىر كەملىك يۈنماقا،

شعیرینی، اوندان ایلهم آلیب یازدیغیم جاوابلا برابر،
اوخوماق ایسته بیرم : " هانی بو ائللرین مرد
اوغوللاری؟

آچین به ره لری، آچین یول لاری،
بس هانی بو عصرین اؤز کور اوغلو سو؟
قیلینج کور اوغلو سو، سؤز کور اوغلو سو؟"
دوشونجه لی شاعیریمیزین جاوابیندا بئله یازیرام :
"بوردادیر ائلیمین مرد اوغوللاری،
آچار اوخوللاری، باغلی یوللاری،
بوردادی عصریمیزین اؤز کور اوغلو سو،
قلم کور اوغلو سو، سؤز کور اوغلو سو"

یاشاسین ائل اوچون چالیشان مرد اوغول لاریمیز؛ اؤزه
لیکله قلم کور اوغلو موز : سایین کریمی جنابلاری.
محمدعلی نقدی (دومان):

کریمی سونمه سین عومرون چیراغی
ایشیقلا ندیرمئشان هر بیر بئجاجی
قلمین بیر قیلنج اولموش الینده
آدین اولموش ائللین کسگین پئجاجی

دیللر سنده وار خون نسیمی
اولورسان هر کیمیلن تئز صمیمی
سنه ایران اگیب دیر باش کریمی
دیر احسن سنه قوم فراغی
آنام ایران سنی سئچمیر اوزوندن
اذربایجان اوپور دائم گوزوندن
گئچنمیر اهل تورکی یه سوزوندن
سنی تکریم ائدیر شیخ عراقی

گوروم دونیا بو یو عومرون اوزانسین
معلملیک چئراغین نورلو یا نسین
آدین قیحا چکیب عرشه اوجالسین
دولانیم باشیوا بولبول سایاقی

غافیل اولمامیش، اونلاری دا یاخشيجا یئرینه یئتیرمه
یه چالیشمیشدیر. چانتاسیلا آراباسیندا هر شئیدن
چوخ کیتاب تاپیلان کریمی، بیر سؤز چرچی سی
کیمی، هئج بیر پای اوممادان هر یئر گلدی سؤز
سوفراسینی سه رر، اونو ائشیدیب، دینله ین ده اونون
سؤز باغچاسیندا گول - چیچک ده وردی. ائلی نین
یولوندا یورولمادان چالیشان کریمی، یورولماز چیین
لرینده داشیدیغی کیتابلاری یایماقلا، آنا دیلینی
سئونلرین بئیین لرینه نور چیلرکن، قارانیغی سؤکمه
یه چالیشاردی. شوبهه سیز اونولا اوتور - دور ائده ن
کیمسه، اؤزوند یورولمازلیق، هابئله یازیب ه اوخوماغا
ماراق دوپار. عینی حالدا، کریمی موعللیم، ادب،
اخلاق کانای اولاراق، قوردوغو قورولتای لارا قوناق
قوناقلارینی هر زامان گولر اوزله قارشیلایمیش، اونلارا
هر شئی دن اؤنجه ادب له اخلاق درسی وئردی.
کریمی موعللیمین چئشیدلی ایضالارلا یاییلان
قیمتلی یازی لاری، زنگان نشریه لرینین به زه یی
اولاراق، زنگانلی لارین اویانیشیندا ، همیده اونلارین
اؤزونه دؤنمه پروسه سینده اؤنملی رول اوینامیشدیر.
زنگاندا تورکجه میزین دوزگون شکیلده یازیلیب -
اوخونماسی، تورکجه ادبی درنک لری نین داییر
اولماسی، ها بئله ایکی دیللی نشریه لر ی نین
یاییلماسی، کریمی موعللیمین هیمنه تیندن آسیلی
دیر. زنگاندا یاییلان ایکی دیللی نشریه لر، ادبی درنک
لر، تورکجه شعرله موسیقی آخشاملاری، ایللر بویو
کریمی موعللیمین جولانگاهی اولاراق، اونون گوجلو
دیل، هابئله سئحیرلی قلمی نین واسیطه سیله
اونلارچا یازارین یارانماسینا؛ همیده آنادیلیمیزده
مینلرجه کیتابین باسیلیب یاییلماسینا سبب
اولموشدور. بئله لیکله کریمی موعللیم؛ سونسوز
زحمت لری نتیجه سینده، زنگانین ایتگین کیمیلیینی
زنگان لا زنگانلییا گئری قایتاریب. یقین کی بو عزیز
موعللیمین زنگانلا زنگانلییا سونولان ده یرلی زحمت
لری، هئج زامان اونودولمایا قادیب. سون سؤز اولاراق
آدینی اونوتدوغوم درین دویغولو شاعیریمیزین گؤزه ل

اوستاد م. کریمی (محمد رضا باغبان کریمی) بیر ژورنالیست، ادیب و آراشدیریجی اولاراق، آذربایجان ادبیاتی تاریخی ۶ جیلده یازمادا دیرلی تدبیرلر، شجاعتلی بیر دایاق و علمی باخیشلا تاریخمیزین گؤرولمه میس بوجاقلارینی آچیقلامیش و بوتون گؤزلیکلرینی آیدینلاشدیرمیشدیر. م. کریمی زنجانی تانینسا دا تبریزده دونیا یا گلیب، بوی آتیب یاشا دولموشدور. اونون زنجانی تانینماسینا اولان ندنی اونون زنگان شهرینده فعالیت و گوجلو تاثیراتیندان ایره لی گلیر. م. کریمی ۳۰ ایل تامام زنگاندا فعالیت گؤستریب و بوتون زنگانلیلار اونو اؤز شهرلیلری کیمی باغزینا باسیب و همشهرلی لری بیلیرلر و دوزونو دئسک، م. کریمی آذربایجانین علمی سیمالاری نین ان گؤرکملی سی کیمی تانینماقدادیر. او، ایللر بویو مطبوعه لرده چیخیش ائدیپ، علمی - ادبی آراشدیرمالار ایره لی سوروب و ادبی آراشدیرمالاردا دا اؤز مثلسیز باجاریغینی ثبوت ایتیرمیشدیر. کریمی نین ۶ جیلده یازدیغی آذربایجان ادبیاتی تاریخی معاصر ادبیات عالمینده بؤیوک بیر حادثه اولموشدور. او وار گوجویله بیزیم منلیگیمیزی تانیتدیرمادا، علمی موضعلر توتمادا و ادبی زنگینلیگیمیزی بیزه تانیس ائتمه ده بؤیوک خدمتلی اولموشدور. هئچ کیم اونون کیمی بو قدر شاعرلریمیزین اولدوغوندا خبری یوخ ایدی و بو ساییدا شاعرلرین چوخلوغوندا تکجه او خبر وئرمیشدیر. کیم بیلیردی بو قدر تورک سؤیله یین شاعیر، یازار و ادیبیمیز واردیر؟ یوردوموزون باشا - باشی بؤیوک محقق لر، شاعیرلر و ادیبلرله دولودور؟ م. کریمی ایلک دفعه اولاراق گؤستردی کی یوزلر یوخ، بلکه مینلر یارادیجیمیز و تورک دیلینده یازانلاریمیز واردیر. بونلارین سایسی او قدر دیر کی هئچ کیمین ذهنینده یئر توتما ییردی! تورک دیلی نین گلیشمه تاریخی بو یازارین دیلیندن اؤیرندیک و اؤزوموزه گوندیک. یوزلرله عالیملریمیزی تانیدیک کی اوندان اؤنجه هئچ بیر نین آدی قولایمیزا دگمه میشدی.

آماندور چکمه ال دفتر قلمدن
دئنن یازسین قلم قورقود دده مدن
سارای دان یانیگاردان یا کرمدن
ایگیدلردن یازیب دولدور اوتاقی

کیتابلارون گوروم یوزدن ده آشسین
بیرینده یازگئلان قوردلار اولاشسین
بیرنده قوچ نبی داغلاردا قا شسین
یازیب دولدور گلان تاхта تاباقی

داریخما، قوخما یادلاردا قالان سان
سهندن یوخ وقارلی ساوالان سان
یازارلیقدان علاوه مهربان سان
سینه ن اولموشدو عاشق لریاتاقی

یاراقلاندیر گئلان بیرده قیر آتی
چاپیب فتح ایله یکسر کائناتی
خیضر تک تاپگلان آب حیاتی
یاخینلاشدیر بیزه هر نه اوزاقی

آذربایجاندا سن بیر ایفتخارسان
قارانقوشلا بولودلاردا اوچارسان
بیز م چون بیرباهالی شهر یارسان
اییلمه آی ائلین گؤزلو دایاقی

منه تورک اولماقی سن وئرمیشن یاد
غلامیدیم منی سن قیلدین آزاد
اولونجک من سنه شاگردم استاد
دولانیم باشیوه بولبول سایاقی

هومن افراسیابی:

تاریخی عالیمین ادبیاتا باخیشی

ادبیات تاریخی، بیر ملتین کولتور و ادب گنجینه سی اولاراق، اونون معنوی ثروتلری نین گوزگوسودور.

اوزمانی اولاراق، م. کریمی نین "تاریخ ادبیات آذربایجان" کتابینا بوللو - بوللو موراجعت لر ائتمیش اونو بئله لیکله ده دگرلندیرمیشدیر. م. کریمی نین یازدیغی تاریخ ادبیات آذربایجان دا آذربایجان تاریخینه دفعه لرله موراجعت ائتمیش و اؤز باخیشینی تاریخه نسبت گؤسترمیشدیر و انسانی اؤزونه چکن بوراسیدیر کی بو تاریخه باخیش، تاریخ اوزمانی اولان سرداری نیانین دقتیندن کناردا قالمامیش و دوکتور سرداری نیا اؤز یازدیغی "سیری در تاریخ آذربایجان" کتابیندا، ۲۱ دفعه م. کریمی نین کتابلارینا بیر قاینق کیمی توخونموشدور. م. کریمی نین باشقا کتابلاریندا بونلاری سیرالماق اولار :

زبان ترکی در بوته ی زبانشناسی تطبیقی
مقدمه ای بر تاریخ تحولات زبان ترکی آذری
زبان ترکی و هویت ایرانی

سیمای زن در فرهنگ و ادب آذربایجان

کور اوغلو حماسه سی

نظامی گنجوی

قاجاق نبی

سهندیه شهریار

و.....

دوکتور سرداری نیا تکجه م. کریمی نین تاریخ ادبیات کتابینا یوخ، بلکه باشقا کتابلارینا دا دقت سالمیش و او جومله دن "مقدمه ای بر تاریخ تحولات زبان ترکی آذری" اثرینی آراشدیراراق، ۶ یئرده اوندان بیر قاینق کیمی استفاده ائتمیشدیر و ۵۸، ۷۳، ۷۹، ۱۰۱ و ۱۲۳ صحیفه لرینده بو کتابا موراجیعه ائده رک آدینی چکمیشدیر. تاریخ ادبیات آذربایجانا دا ۱۳ یئرده موراجیعه ائتمیشدیر بونو دا ۲۹، ۵۹، ۷۴، ۱۱۷، ۱۳۶، ۱۴۱، ۱۵۰، ۱۵۷، ۱۷۵، ۱۸۲، ۲۰۱، ۲۴۰ صفحه لرینده گؤرمک اولار .

دوکتور سرداری نیا اؤزه ل بیر دقتله م. کریمی نین تاپینتیلارینا گؤز تیکه رک اونون "امید زنجان" دا یازدیغی مقاله لرینی ده گؤزدن ایراغا قویمور و بو مقاله لر اونون دقتینی ده اؤزونه چکیر. بو ایکی

هر حالدا ایندی ده بو کتابلارین باشقا جیلدلرینی گؤزله بیریک.

باشقا طرفدن بیر عالییمیز واردیر کی اؤره یی وطن عشقیله دولو اولاراق چوخلو سؤزلری اوره یینده قالمیش و بیزی ده تنز ترک ائتمیشدیر. بو بؤیوک انسان، دوکتور صمد سرداری نیا ایدی. رحمتلی سرداری نیا چاغداش آذربایجانیمیزین اوره یی یانان آراشدیریجی سی و بیلگینلریندن ساییلیر کی تاریخ رشته سینده درس اوخویاراق، اونلارجا بو ساحه ده کتابلار یازمیش و آذربایجانین علم و هنر عرصه لرینده اولان بؤیوک عالییم و صنعتچیلری تانیتدیراراق ، دیلیمیزده اولان ان گؤزه ل اثرلری ده تانیتدیرمیش و نهایت اؤز دگرینی تاپاراق، باکی دولت بیلیم یوردو طرفیندن تاریخ علمینده دوکتورلوق درجه سینی الده ائتمیشدیر- ۱۳۸۲ جی ایلده. سرداری نیا یازدیغی اثرلردن بونلاری آد آپارماق اولار :

تاریخچه تئاتر آذربایجان

علی مسیو؛ رهبر مرکز غیبی تبریز

تاریخ روزنامه ها و مجله های آذربایجان

ملانصرالدین در تبریز

مشاهیر آذربایجان

ایروان یک ولایت مسلمان نشین بود

قتل عام مسلمانان در دو سوی ارس

قره باغ در گذرگاه تاریخ

سیری در تاریخ آذربایجان

و...

باشقا طرفدن ده م. کریمی جنابلاری ایرانده تاریخ ادبیات آذربایجان کتابینی ۶ جیلده یازماقلا بئله بیر عنوان آلماق لایق گؤرونموشدور و ۱۳۸۲ جی ایلده دوکتورا درجه سینی الده ائتمیشدیر. منی بو سطیرلرین یازماسینا سوق وئره ن ندن، بو ایکی آراشدیریجی نین بیر - بیرله علمی باغلانتیلاری دیر. من بیلیمیرم بو ایکی عالییم بیر - بیرله گؤروشموشلر یا یوخ. آنجاق بیر - بیریندن بهره لنمه لرینی ادعا ائتمک مومکوندور. رحمتلیک سرداری نیا تاریخ

خوب ایشان در مراسم پاسداشت خاطر و یاد مرحوم استاد دکتر م.ع.فرزانه، انتشار جلد اول و دوم از شش جلد کتاب پر ارزش "تاریخ ادبیات آذربایجان" جلوه و جلای خاصی داشت.

به تصور من، استاد م.کریمی - این فرزند خلف ملت قهرمان آذربایجان که همواره گل کاشته اند و خار چیده اند! با درک و فهم تمامیت آن هموارگی تاریخی بی هیچ ترس و واهمه ای، قدو در راهی گذاشته است که هرگز به نفع مادی منجر نمی شود اما بستر خواهش دل پر تمنای همدلان او می باشد.

کار سترگ آن خود همه شعور، چند وجه متفاوت و مهمی را شامل می شود:

۱ - جمع پراکنده پرداخته ها و چراغ اول های روشن شده در ارتباط با موضوع مورد بحث در یکجا.

۲ - با تقدیم دسته گلی شایسته در بهار سالی که بنام "پیامبر اعظم (ص)" نامگذاری شده دست همه تفرقه افکنان و دشمنان را حسابی بست و آنها را خلع سلاح کرد گو اینکه ته دل ملت قهرمان آذربایجان همیشه خدا قرص تر از اینهاست.

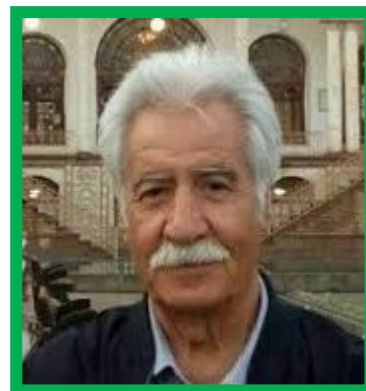
۳ - پته ی آنهایی را که در گذر زمان به جعل و تحریف واقعیت های تاریخی بویژه در خصوص زبان و ادبیات آذربایجان دست یازیده اند، روی آب ریخته است.

۴ - به "ارثس توده ای وطنی" که با توسل به ناجوانمردانه ترین شانتاژهای سیاسی اکثر ما آذربایجانی ها را "تجزیه طلب" قلمداد کرده اند و در تاسی از آنها شوونیست های شایعه پرداز هم، از مدار تفاهم خارج و در محاق سوء تفاهم، غروب را پذیرا گشته اند تا زحمت ما آذربایجانی ها را زیاد کنند، بجا و درست گوشزد کرده و فهمانده است که نه برادر، نه خواهر هیچ هم آن طوری که شمایان گمان می کنید نبوده و نیست! چرا که حس شمایانی که وطن پرستی تان به تعصب جهل و یا جهل تعصب توده ای شوونیستی تبدیل شده است، از خاطر آسودگی ما آذربایجانی ها که صدق رفتار، کردار و گفتارمان،

عالیمین کولتورل مساله لرده باخیشلاری نین و فیکیرلری نین یاخینلیغی هر اوخوجونو اؤزونه چکیر. سرداری نیا قاراباغ حاققیندا بیر کتاب یازیر: "قره باغ در گذرگاه تاریخ" و م.کریمی نین ده بو باره ده گؤزه ل بیر کتابی ایشیق اوزو گؤرور: "قره باغ، شاعیرلر مسکنی".

سون سؤزوم بودور کی هر ایکی عزیز و ایکی عالیم بیزیم تاریخ و کولتوروموزه آغیر زحمتلر چکمیشلر و خالقیمیز دا هر ایکسی نین قدرینی بیلیر. رحمتلیک سرداری نیا دونیادان گؤزونو یومسا دا؛ خالقیمیز اونون زحمتلرینه گؤزون یوممامیش؛ م.کریمی ده هله خالقیمیز یولوندا چالیشاراق سرداری نیا کیمی عالیملرین یئرینی بوش قویماییر. اونون روحو شاد و بونون کؤنلو شن قالسین!

باقر رشادتی

زیباترین چشم روشنی در بهاران

بدون تردید، زندگی و مرگ همه ی فرهیختگانی که انسانی فکر می کنند، هر دو مبارک است. در مراسم بزرگداشت و تجلیل از استاد دکتر م.ع.فرزانه بود که با دوست بسیار عزیزم استاد م.کریمی، دیدار و ملاقات کردم. "شب جمعه، ۱۸ اسفند ۸۴، فرهنگسرای اندیشه".

این دیدار و ملاقات پر از سود معنوی با محقق و نویسنده ی چیره دست ترکی آذربایجانی - که برگ سبز همه روزنامه ها، هفته نامه ها و ماهنامه های آن را همیشه خدا پر با نشاط و طراوت نگاه می دارد! - برای من خیلی جالب بود چرا که مهمتر از سخنرانی

"گودو کچولر"

گودمه بین سیز ده، منی،
 گودمه بین سیز ده، منی!
 اؤنجه من، بیرجه اوره کده، گودولردیم
 ایندیهسه گؤیده شاتیل، اویدولاردا!
 و آچیق سؤیله میرم
 دیسکینه راوندا دامیمیز
 چینینه بویماق اولان، آق - قارا سیمده
 و گؤزه ل سیستیماتیک ال قوتوسوندا!
 گودمه بین سیز ده منی!
 گوناھیم تکجه دوشونمک و اونون سئومه سی دی!
 نه گؤزه ل وورغون اولوب دونیا منه؟
 یوخسادا، شهریمیزین وارلی سیام!
 هامی گؤز، هامی گودوکچو!
 کوچه لر، یول لا دووارلار
 و دمیر یولدا قاتارلار و دمیر یولدا قاتارلار!
 اینانا بیلیمیرم اگنیمده اولان، پالتارا دا
 ال وئریب آلقیش ائده ن، دوسلارا دا
 کوچه ده آل - وئر ائده ن سیمسارا دا
 و بوتون باغچادا کی قوشلارا دا
 نئيله ییم، تکجه سئوه ن دیلدارا دا!
 گودمه بین سیز ده، منی!

هوشنگ جعفری:

تبریزدن قارتال تک گلیب زنگانا،
 باشینا ییغیشدیک مثل پروانا،
 شهرتی یاییلیب بوتون ایرانا،
 دیلچی لیک حاققیندا داغدی کریمی،
 رضا باغبان دی، باغدی کریمی.

بیر عؤمور چالیشیب ووروبدی قلم،
 اؤز دیلین ائلیب دونیادا علم،

زبانزد خاص و عام می باشد و در همه ی جنبش ها و
 نهضت های ضد استبدادی پیشقدم بوده و
 آزادیخواهی و وطن پرستی مان در سرلوحه ی
 مطالباتمان قرار داشته است، سوزن به تخم چشم
 هایتان می زند و خواهد زد.

یاشار زنگانلی:

کریمی جنابلارینا ایتحاف
 تورکون تاریخی پارلاق،
 سئوگیسی قالاق - قالاق.
 آ دوسلار گلین بوگون،
 مهندس ال چالاق!

هئیت - صدیق - کریمی،
 ائل - اوبانین حریمی،
 قوجا زنگان سسله نیر:
 یاشا باغبان کریمی!
 ستارخانا کؤمکچی،
 اجدادین اولموش ای گول!
 ائلین خلف اوغلوسان،
 باغچامیزدا قرنفیل.

بیر رنسانس یارادیب،
 کسگسن بیزیم دیاردا،
 بیزه اومید دونیاسی،
 یازدا، پاییزدا، قاردا.

سؤزلریندن آ کیشی،
 حریت سپه له نیر،
 حقیقت بایدا - بایدا،
 قایناییر، لیه له نیر.

ائلمان - امیر نصیری:

بؤیوک اوستادیمیز "م.کریمی" جنابلارینا ایتحاف

یازدیقلارینان یاتانلاری آیدیب و چالیشیب همیشه دوز یولو گۆسته ره . آقای دکتوری بهار زنجان ین بیرینجی نمره سینده کی چاپ اولدو یاخیننان تانیرام و اوستادین دئیرکی کیتابلاریندان چوخ فایدالانمیشام. بو، آذربایجان افتخارینا جان ساغلیغی و عؤمور اوزونلوغو آرزو ائدیرم. ابوالفضل دانشمند(آبی) من هنج فیکر ائله مزیدیم بیر گون سعادت یار اولو و الله توفیقی وئر بیزن کی بوگون کی گون زنجان افتخاری آقای کریمی نین خدمتینده اولاق به عنوان "مجری کتاب های اطلاعات شهری- زنجان و مسئول دفتر خانه ی مطبوعات" بو عزیز گونی جنابیزا تبریک عرض ائدیرم . امیدوارم کی همیشه موفق اولاسیز. بیزیم باشیمیزین اوجالیغیسیز.

یاشاسین گۆزه ل زنگان (حمیرا مرادی)

من ۱۳۵۸ جی ایلده آقای محمد رضا کریمی ایله تانیش اولدوم. او زامان من تبریزده دده قورقود مجله سی نین چاپ ائله ییب و بیر سری مطالبینی حاضیرلایاردیم. او زمان بیز آقای کریمی نین اولین جی کتابی کی مربوط ایدی "شاه ختایی" اثرلرینه، من چاپ ائله ییب و مجله نین ضمیمه سینده یایدیق. سونرا چون آقای کریمی نین قارداشی و آتاسی منیم چاپخانامین قونشولوغوندا نجارلیق ائدیردیلر، آرتیق گۆره ردیم. ایندی بو مجلس ده ماسا اوستونده بیر قدیمی کتاب وار "ادبیات باستان آذربایجان" . او کتابی دا من چاپ ائله میشم. حتی اونون دری جلدی من موکت دن آییرمیشام. محمد رضا کریمی اؤز آنا شهرینده تانیاندان سونرا، زنجاندا پارلادی و اونو آقای دکتر صدیق کشف ائله ییب و دونیا یا تانیتمدی. ساغ اولسون، وار اولسون! او کی صنعتی و مهندسی رشته اوخودوقدا، اما بوتون ادبی فعالیت لری یالنینز آذربایجان ادبیاتی اوغروندادیر...

حمید احمدزاده (تیلیم خانلی)

عزیز دوستوم مهندس کریمی!

منه بو گونی گۆز آیدینلیق دئییب سنه اوغورلار دئییرم. آرزویلا بیرام یوز ایللیک یوبلئی طمطراقلی

سسله نیر داغ ایله منی ده قلم،
کتاب اولدو، گۆیدن یاغدی کریمی،
دیلچی لیک حاققیندا داغدی کریمی.

یاپیشیب الیمدن سالیبسان یولا،
ایمدیسه وئرمیشیک بوتون قول - قولا،
قایماریق باغلارا ساخ - چاققال دولا،
گۆروم کی یوز ایللر ساغدی کریمی!

تۆره نه قاتیلانلارین اوره ک سۆزلریندن :

اللی بئش ایل ثمره لی عؤمرون زیروه سینده و اونلارجا دگرلی کیتاب خلقیمیزه هدیه وئر ن قلم یولداشیم محمد رضا کریمی سیزه داها بؤیوک باشاریلار دیله بیرم و داها یوکسک زیروه لره چاتا جاغینیزی آرزو ائدیرم. (علیرضاصرافی) حؤرمتملی دوستوم و عزیز قلم داشیم ائل اوغلو، ائل خادمی!

۵۵ ایل معنالی دیرلی آذربایجانل ادبیاتی نین مدنیتی نین خادمی اولوب، بوتون چکدییینیز زحمتلره گۆره منت دار و آلولو وطن دوغولارین تقدیم ائدیرم. توتدوغونوز یولدا سیزه بؤیوک نائلیت لر دیله بیرم. (کریم قربان زاده)

حؤرمتملی عزیز دوستوم کریمی جنابلاری!
اللی بئش ایل دؤنومو سیزه تبریک دئییریک، اوزون عؤمور و سعادتلی گله جک آرزولاییرام. (اصغر رستم زاده)

استاد محترم جناب آقای دکتر کریمی!
زنگان یوردونا چکدیگیز زحمت لره گۆره الینیزدن اؤپوروک

مجید خلفی

آقای کریمی!

سیزه جان ساغلیغی، اوزون عؤمور آرزولویورام. (سولماز وظیفه)

اوستاد دکتر کریمی آذربایجانین پارلاق اولدوزی و دیرلی و یول گۆسته رن ادیبلریندن دیر. اؤز

آذربایجانلی اولدوغونا گووه نن ، ها بئله اؤز جانین، مالین، وارین آذربایجان خالقینا عایید بیلن دوکتور محمد رضا کریمی جنابلارینا اوغورلارینا گؤره آلقیش دئییه رک، اوزون عؤمور و آرتیق اوغورلار ديله بیریم. اکبر صالحی "قاداش"

سئویملی تدقیقاتچی و ادبیات خادمی حؤرمتملی کریمی! حاققیندا دوشوننده، ایستر – ایسته مز خالق شاعیری بختیار وهاب زاده نین بو بیر بندی یادیم دوشور :

یاشماق یانماق دیر، یاناسان گره ک،

حیاتین معناسی یالنیز اوندادیر.

شام اگر یانمیرسا یاشامیر دئمک،

اونون یاشاماغی یانماغیندادیر.

دوغروداندا کریمی جنابلاری نین حیاتی دا بیر شام حیاتی کیمی اولوبدور. او یانا- یانا یاشاییب و عؤمرونه معنا بخش ائدیبدیر. ائله بونا گؤره ده او احترام، تقدیره لاییق ادبی شخصیت لریمیزدندیر. من ده اونا بیر یانا – یانا یاشاییب، یارادان صنعتکار اولدوغو اوچون، ساغ اول دئییرم و اونا جان ساغلیسغی و یارادیجیلیق اوغورلاری آرزولاییرام.

اُلدار موغانلی

اؤز دیلی و اؤز ادبیاتی ، اؤز ائلی نین یولوندا چالیشانلار شرفلی انسانلاردیلار. اونلاری خالق یاددان چیخارماز. دوستوموز دکتور کریمی بو انسانلارین باشدا گئدنلریندندیر. بو بؤیوک انسانا ائل و دیلی نین یولوندا بوندان چوخ چالیشما و بو انسانا اوزون عؤمور و ساغلیق آرزولاییرام. (شبستری)

سئویملی دوستوم، قلمداشیم دکتور محمد رضا جنابلاری!

سنی ایللردیر تانیرام. اثرلرینیزی اوخوموشام فایدالانمیشام. سنینله بیرگه یولدا آدیملامیشام. سنین له فخر ائدیرم.

آنجاق بیر شئی دئمه لی یم. رضا جان، من آجیقلانداندا سنه آجیقلاانمیشام. آنجاق سن

توتولسون. سنه دیرلی ایشلرینیزه گؤره یورولمایین دئییب، ساغ اول دوستوم دییرم. یاشاسین کریمی – یاشالسین آذربایجان

حؤرمتمله: عظیم آقا شیدا ادبی انجمنی طرفینده

تورپاق یولوندا عؤمرون،

کیم قوربان ائتدی بیر آن

تاریخ باغیندا باغوان،

بیر گون آلا او عنوان.

الینیزه ساغلیق ديله یه رک، سیزه اوغورلو عؤمور آرزولاییرام.

دانشور (آذربار) تبریزدن

یاشاسین بئله داغلار کی گدیک اولمادیلار من همیشه حؤرمتملی اوستا شاگیرد اولماغیمی اؤزومچون بؤیوک شرف و فخر سانیرام. اوستادین یوز ایللیک یوبلئیینی قورماق آرزوسویلا (حسین رزمی) آذربایجانین فداکار اوغلو "محمد رضا کریمی" نین آغیرلما تۆره نینه چوخ شعف ایله گلیمیشم. چونکی اونون اوتوز ایل ادبی یارادیجیلیغی منیم عؤمروم باغلاری ایله دیونلنمیشدیر.

(دکتور صدیق)

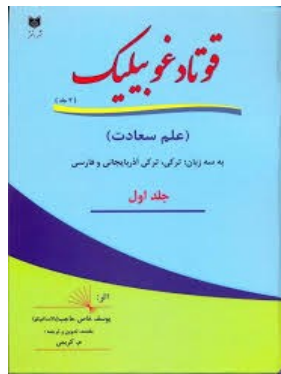
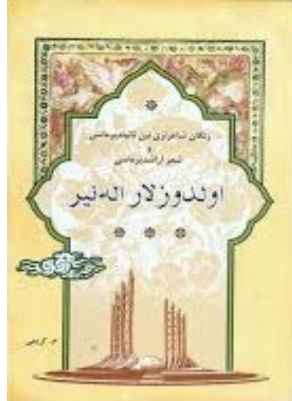
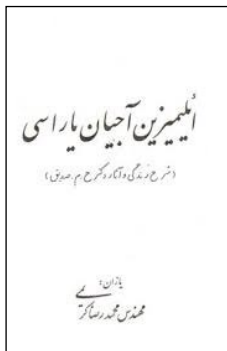
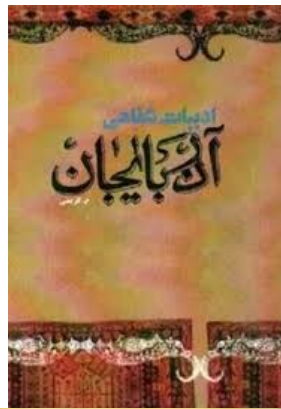
ای قلمیم ائله یاز کی صحبتینه – سؤزونه صنعتکارین سازینداکی تئل بارک الله دئسین. خالق اوجالیدی خالق اوچون یانماق گره ک، ائله یان کی آتشینه کول بارک الله دئسین. من شاعیرم دئین کسیناوره یی گؤزدن گره ک، آغیر اولسون اینجیمه سین هر قورو سؤزدن گره ک. ائل ایچینده سالماسین اؤزونو گؤزدن گره ک، یئرینده آرخاسینجا ائل بارک الله دئسین.

من ده بیر آذربایجانلی کیمی بوگون دونیا شهرتلی بیر انسان و بوتون آذربایجان خالقن نین فخری اولان دکتور محمد رضا کریمی نین ۵۵ ایللیک یوبلئیینی اوره کدن تبریک ائدیرم و خصوصیه تورک ادبیاتچیلارینا(محمد علی پور قیه باشی) سئویملی یولداشیم، سایین آراشدیریجی!

مهندس محمد رضا کریمی جنابلارینا داه
باشاریلار، اوغورلار و جان ساغلیغی دیله ییرم.

عزیزم من شما را می بوسم. این نکوداشت پنجاه
و پنج بار و بعد از این بی نهایت و همچنین تفکر
و قلم شما را که در این نکوداشت زیبایی و
ظرافت و حرارت را مثل چهار عنصر اصلی در
وجود انسان روشن و جوشش و پویش و سازش را
نمایان می کند و بیدار می سازد. دوستدار تو :
سیفی

بؤیوکلوگون اوزه ره ، منی آنلاییب و منی
سویدموسان. بونون اوچون سنه چوخ منتدارام.
سنه سؤز وئریرم، اثرلرین حاقد علمى، نظرى مقاله
یازاجام.

ح.ایلدیریم

جناب م.کریمی!

من ده سیزه مین – مین باشاریلار دیله ییرم.

نیر شهریندن شاعیر یوردچی / نصر

آقای کریمی!

من سیزه جان ساغلیغی، اوزون عؤمور و مین
باشاریلار دیله ییرم. (شمس الدین شاهمرادی)
اثلی نین، یوردونون دردی – غمینه اوره کدن یانانین
قاداسین آلیم.

بیر آذربایجانلی اولاراق درین، ده یرلی و داواملی
چالیشمالاریز اوچون اؤز منت دارلیغیمی بیلندیریب،
سیزه اوزون عؤمور آرزیلاییرام.درین سایغیلارلا:
امین فضلی

آذربایجان ادبیاتی نین چالیشقان ایگیدی نین
آغیرلاماسیندا اشتراک ائله مک منه بیر یئنی نسل
اولاراق بیر اونوردور.

من اوستاد محمد رضا کریمی نین کیتاب و
یازیلارین اوخوموشام و اونون دیرلی ایشلرین
آذربایجان ادبیاتینا بیر گنجینه بیلیرم. اومورام کی یوز
ایللر یاشاسین و بیز گنج نسله آیقلیق چیراغی
اولا.سئوگی و سایقیلارلا: (جعفر افشارنیا)
سن یانماسان، من یانماسام، بیز یانماساق،

ووقار نعمت

قارانلیقلا نجه چیخار آیدینلیغا؟

تاریخ، ادبیات، فولکلور و صنعتیمیزی قورویان ایگید
اوغللارین بیری ده آذربایجان بوتوولویونون بیر
پارچاسی اولان زنجان شهرینده یاشایان اوستاد
م.کریمی جنابلاری دیر.بو قناعت له من

استخانیم مەمەدووانین «نظامی گنجوینین یارادیجی لیغی اوزره فیلولوژی تدقیقلر»

مونوگرافیاسی

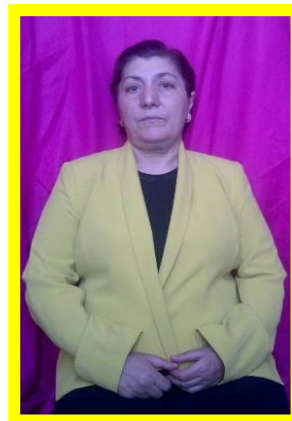
ƏSMƏTXANIM MƏMMƏDOVANIN "NİZAMİ GƏNCƏVİNİN YARADICILIĞI ÜZRƏ
FİLOLOJİ TƏDQİQLƏR" MONOĞRAFIYASI

DOÇ. DR. ZƏHRA ALLAHVERDİYEVA

استادیار دکتر زهرا آله وئردینوا

برگردان : دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

سئمانتیکاسی اوزرینده لینگویستیک آراشدیرمالار آپاریلمامیشدیر. مثلاً، ۱۴-جو عصرده نظامی گنجوی بیتلرینین مشهور شرح چیلریندن محمد بین قیوامی بین رستم ال بلخینین «بهر الفضایل فی منافع ال فضائل» (فاضیللر دنیزینین فضیلتلرینین فایداسی) لغتینده نیظامینین: «غمزه نسرین نه ز باده صبا، از اثری لطف تو شود توتییا» - نسرین گولونون قمرهسی بادی-صبادان دئییل، سنین لطفونون تأثیریندن توتییا چئوریلیر - بیتینین پوئتیک و فلسفی معناسینی شرح ائدیر، همچینین بو بیتدن بهره لرک، امیر خسرو دهلوینین ده: «نسرین گولو، بلکه ده بادی-صبادان دئییل، سنین لطفوندن آچیلیمیشدیر» مضمونلو بیر بیت یازدیغینی سؤیلیر و بونونلدا بیتین شرحی بیتیر .

۱۹-جو عصردن اوزوبری دنیا و آذربایجان شرقشوناس لیغی میقیاسیندا نظامی گنجوینین لیریکاسی و پوئمالارینین نشری، ترجمه و تدقیقی زامانی ایضاحلار و آچیقلامالار - سؤز و ایفاده لرین لغوی معنالاری و بیتلرین شرحی، لئکسیک- پوئتیک و اونوماستیک- اوسلوبی خصوصیتلرینین اؤیرنیلمهسی ساحه سینده امبی اولان چوخلو سایدا

۱۴-جو عصردن باشلایاراق هیندیستان، ایران، تورکیه، پاکستان، روسیه، آذربایجان و باشقا اؤلکه لرده نظامی گنجوی اثرلرینه شرحلر یازان مؤلفلرین اکثریتی اؤز دؤورلرینین دیلچی-عالملری اولسالار دا، شرح و لغتلرده یالیز نظامی لئکسیکاسینین سئمانتیک مضمونونو اؤیره نمهیه، خصوصاً قرآن آیه لریندن آلینما ایقتیباس، یاخود تلمیحلری ایضاح ائتمهیه، پوئتیک معنا و فیقورلاری آچیقلاماغا، یاخود همین میصراعلارین سونراکی پوئزیادا تأثیرینی اؤیره نمهیه داها چوخ یئر وئرمیشلر. عمومیتله، عرب دیلچیلیینه نیسبتا خیلی سونرالار یارانان فارس لینگویستیکا علمینده شرح چی لیک، لغت چی لیک و پوئتیکا صنعتینین اؤیرنیلمه سینه اوستونلوک وئریلدی اوچون نظامی گنجوی اثرلری اوزرینده فونولوژی، مورفولوژی، سینتاکتیک تحلیللر و شاعرین زنگین دیل خزینه سینین قرامماتیک قورولوشو و یازی

دیلینده آذربایجان تورکجه‌سینین ایستروکتورونا اوغونلاشدیریلماسی علمی شکیلده تحلیل اولونور و ۱۲-جی عصرین تاریخی-مدنی شرایطینده فارسیدیلی پوئزییادا آذربایجان اوسلوبونو زیروهه قالدیران نظامی دوها‌سینین بؤیوک‌لیو گؤستریلیر .

کیتابدا «خمس» مثنوی‌لری اوزره فونئتیکی-قرافیک حادثه‌لرین اؤیرنیلمه‌سی نیظامیشوناسلیغین متنشوناسلیق ساحه‌سینین اینکیشافینا یئنی بیر تۆهفه‌دیر. بورادا عالیم ایندیک دیلچی‌لیک ساحه‌سینده تام ایضاح ائدیلممیش دیل حادثه‌لرینی دوغوران سس دییشیک‌لیک‌لرینی تدقیق ائدیر.

فارس دیلینده دیقراق‌لارین تلفظو زامانی فونئتیکی سس دییشیک‌لرینین باش وئرمه‌سی و بو حادثه‌نین نظامی یارادیجیلیغیندا اؤزومخصوص شکیلده عکس اولونماسینین اؤیرنیلمه‌سی

معین زامان کسینده عرب-فارس تلفوظلرینه معروض قالان تورک سؤزلرینین، او جمله‌دن جغرافی-تاریخی مکانالاریمیزین آدلارینین دوزگون معینلشدیریلمه‌سینده دقیق علمی ایضاح‌لار یوللار آچیر .

اسمتخانیم ممد‌اوا طرفیندن نظامی «خمس» سینده دیقراق‌لارین ایکیلی اوخونوشو حادثه‌سینین علمی ایضاحی شخصاً منه بیر آراشدیریجی اولراق بیر چوخ مهم مسئله‌لرین حلینده امین‌لیکله فیکیر سؤیله‌مه‌یه یاردیم‌چی اولدو. مثلاً، معلوم‌دور کی، اورتا عصرلرده تاریخی و ادبی منبع‌لریمیزده یئر آلان «ارمن» سؤزو تورک توپونیمیدیر و بو سؤزون ایلکین قدیم واریانتلاری «آغوان-آلبان» فورماسیندا مؤوجود اولموش‌دور. زامان-زامان عرب-فارس تلفوظلرینه معروض قالراق یازیلیشدا تورک منشألی «آغوان-آلبان» سؤزلرینده کی قوشا صامیت‌لرین - غو، لب- دیقراق‌لارینین سونراکی دؤورلرده دییشیک‌لییه اوغرایارق، -رم- دیقراقی فورماسینا سالینماسی ایله علاقه دار، بو توپونیم «ارمن» فورماسینی آلمیش‌دیر. قئید ائتمه‌لییه کی، واختیله مشهور شرقشوناس -

مؤلفلر واردیر. بونولا بئله، نظامی گنجوی اثرلرینین دیل خصوصیت‌لری ایندیک یالنیز پوئتیکی صنعتینین پرنئمئتی اولراق تدقیقاتا جلب اولونموش‌دور.

و تام مسولیتله دئمک

اولار کی، دنیا شرقشوناسلیغینین تاریخینده نظامی گنجوی اثرلرینین لینگویستیک اؤزللیکلری اؤیرنیلیمیش‌دیر. سون دؤورلرده منظره ممد اوانین «نظامی دیلین لئکسیک اوسلوبو: «ایسکندرنامه» اثری اوزره» ایکیجیلدیک ایضاح‌لی لغت سعجیه‌لی اثری استئنا اولماقلا، دئمک اولار کی، بو ساحه‌ده مهم بیر بوشلوق وار ایدی. ایندیک نظامی گنجوینین زنگین دیل خزینه‌سینین فونئتیکی، قراماتیکی و یازی سئمانتیکی اوزرینده لینگویستیک آراشدیرمالار آپاریلمامیش‌دیر.

حالبوکی نظامی بیتلرین لئکسیک-سئمانتیک معنالارینین دقیقلشدیریلمه‌سینده لینگویستیک دئتاللارین آراشدیریلماسینین مهم اهمیتی واردیر .

بو باخیم‌دان، گؤرکملی شرقشوناس عالیم اسمتخانیم بیحمد قیزی ممد اوانین «نظامی گنجوی یارادیجی لیغی اوزره فیلولوژی تدقیقلر» آدلی مونوقرافیاسی دنیا علمی میقیاسیندا آپاریلان ایلک تدقیقات ایشیدیر. عالیمین اوزون ایللر چکدی زحمتین بهره‌سی اولان بو اثرده ایلک دفعه اولراق نظامی گنجوین پوئزییا دیلینین نظری آسپئکت‌لری - دیلین فونولوگیاسی، سؤزون فونئتیکی ترکیبی، نظامی دیلینه خاص دیقراق‌لار (ایکی صامیتین بیرلشمه‌سی)، اوموقراق‌لار (یازیلیشی عینی، لاکین وورغو ایله فرق‌لن سؤزلر)، اوموقونلار (تلفظو عینی، لاکین یازیلیش و معنالاری فرق‌لی اولان سؤزلر)، تابع‌لی مرکب جمله‌لرین، خصوصاً شرط بوداق و قارش‌لیق‌لی-گذشت بوداق جمله‌لرین شاعرین

کوتاه=کوتاه اوزلەنمەسى و سايير چوخسايلى فونئتيك ديشيکليکله وئريلن نمونەلر نظامينين ميصراعينين گۆزلليگي، اينجهليگي نامينه ايکيلى اۆلچولو قرافیکله يازيلان ديل واحدلريندن فايدالانديغيني و اسمتخانييم ممدواوانين سۆزلريله دئسک، «ادبي ديل نورماسيندان» فرقلى بير اوسلوبدا صنعت ياراتديغيني گۆروروك. مۆلفين بير متخصص عاليم اولاراق بو دقيق علمي آراشديرماسي اصلينده بير چوخ آكتوال پروبلەملره آيدينليق گتيرير. بيز ده نظامينين اۆز سئويملى آفاقينا حصر ائيدى تورکجه بير غزليدن بحث ائدرکن، شاعرين وزنه اويغون اولاراق بو آدى - افق فورماسيندا يازديغيني قئيد ائتميشيک. گۆروردويو کيمي، شرکشوناس ديلچي عاليميميزين بو قيمتلى تدقيقاتى پوئزيادا بير چوخ لينقويستیک مسئلهلرين آيدينلاشديريلماسيندا عاليملرين ايستيناد ائده بيلجى مهم علمي وسايطدير .

کيتابدا حجمى ديشيلن، لاکين معناسى ثابت قالان لئکسئملر حاقيندا آپاريلان آراشديرمالار بو گونون متنشوناسليق علمي و ترجمه صنعتينين اينکيشافيندا مهم اهميتى اولان بير مسئلهدير. عاليم نظامينين ديل خزينه سينه منسوب خاراكتريک جهتلى سئچمکله و بير سيرا سۆزلرين يازيليش قايدالارينا دقت ائتمکله متنشوناسليق ساحه سينه ده يئنى تۆهفه وئرميشدير. معلوم دور کى، نظامى گنجوى اثرلرينين اليازمالارينا مراجعت ائدرکن، ان قديم نوسخه لردن باشلاياراق جدى موقايسه لرين آپاريلماسى، مۆلفين فردى ياراديجيلىق، يازى و اوسلوب پرينسيپلى اساسيندا متلرين توتوشدورولماسى و درست ديل واريانتلارينين معينلاشديريلمەسى واجيب پروبلەملردندير. دونيا علمينده قبول ائدیلەن سون تئکستولوژی کونسئپسيالار ان دوزگون نوسخه نى مۆلفين ياراديجيلىق ايراده سينه اويغون اولان کومپروميس واريانتلار اساسيندا معينلاشديريلمەسینی طلب ائدير.

تاريخچى عاليم سعيد نفيسى ده «آذربايجانين آران ويلايتينين آدينين قديم آلبان طایفه سينين آدى ايله باغلى اولدوغونو» سۆيلميش و بو آددا اولان قوشا صاميتلرين يازيليشينين ديشيکلييه اوغراديجيني قئيد ائدرک يازميشدير: «اوللر بو يئرين آدى «آلبانو»، داها سونرا ايسه «اربانو» شکلينده يازيلميشدير. اما ساسانيلر بو آدى آران شکلينده يازميشلار.... اوربيليان ايستفانوس «سونيک تاريخى» کيتابيندا بو کلمه نى «ارهان» شکلينده وئرميشدير» (سعيد نفيسى، ديوان قصايد و غزليات نظامى گنجوى، انتشارات فروغى، چاپ پنجم، ه.ش. ۱۳۶۲، ص. ۳۴).

فارس ديلينده فونئتيک محدوديت قانونون مؤوجود اولدوغونو نظره آلاراق، ديلده آسسيميلىاسيا، ائليزيا، ديسسيميلياسيا، پروتئزا، مئتاتئزا کيمي چوخسايلى حادثه لرى آراشديران اسمتخانييم ممدواوانين بو کيتابيندا ايلک دفعه اولاراق نظامى گنجوينين اثرلرينين ديل بازاسيندا فونئتيک قيسالمالار و فونئم چئوريلمەلر گئنيش تدقيقاتا جلب اولونور. ايسيم، صفت، ساي، اوزليک، فعللر، باغلايجيلار و ديل ايستروکتورونون باشقا کومپونئنترلرينده تخفيف - سۆز حجمينين ديشمه سى، تطويل - فونئملرين اوزاديلماسى و ياخود باشقا فونئمەلر اوز اولونماسى، تغيير - مئتاتئزا - يئر ديشمه، فونئتيک حجمى ديششه ده، معناسى ثابت قالان لئکسئملرين و سايير فونئتيک حادثه لرين اۆيرنيلمەسى نظاميشوناسليقدا حل اولونماميش بير سيرا پروبلەملرين چۆزولميسينه ايمکانلار آچير. مثلاً، تکجه اسم و صفتلرين نظامى بيتلرينده فونئتيک ديشيکلييه اوغراياراق ايشلديلمەسینی ايزلدیکده، بير چوخ سۆزلرين پوئزيا قانونلارينا، تلفوظون يومشاقليغينا، يعنى اروز وزنينين قايدالارينا اويغونلاشديريلديغيني گۆروروك: «شاه» سۆزونده، شاه= شه اوزلەنمەسى، «داغ» سۆزونده کوه=کوه، «قارا» سۆزونده سياه=سيه، «قيسا» سۆزونده

بو سۆزون «بوس» فورماسیندا ایشلهنمه مئخانیزمینی بیلیمیه احتیاج وار ایدی. اسمتخانییم ممدادا زرگر دقیقلیگی ایله نظامی دیلینده کی بو قیسالمالاری قئید ائتمیش، او جمله دن «بوسه» سۆزونون ده بعضا «بوس» فورماسی آلماسینی علمی شکلده ایضاح ائتمیشدیر، نتیجه ده تدقیقاتچیلار نظامی بیتلرینی دوروست آنلاماغا اساسلی بیر یول آچمیشدیر .

معاصر رقمسال رؤسورسلار دؤورونده اورتا عصر منبع لرینین، او جمله دن نظامی اثرلرینین علمی- تنقیدی متنلرینین دقیق و درست ترتیب اولونماسیندا شاعرین دیل احتیاطلارینین گئیش تدقیقینه مهم احتیاج واردیر.

فارس دیلینده نظامی مودئلینین معینلشدیریلیمه سی، اونون یارادیجیلیغیندا همچنین تورک دیلینه مخصوص سینتاقماتیک (دیلده سۆز بیرلشمه سی قایدا-قانونو) و پارادیقماتیک (سۆزلرین سئچیلیمه سی و قوشما فورمالاری) اؤزلیکلرینین اوزه چیخاریلماسی، نظامی اثرلرینین دیلینین ساده ایضاحلار سیستمی دئییل، بوتؤو بیر تورک-موسلمان مدنیتینی عکس ائتدیرهن دیل سیستمی اولدوغونون ثبوت اولونماسی اسمتخانییم ممدادوانین تدقیقاتینین اساس مزیتلریندن بیریدیر. عالیم «خمسه» ده شرط بوداق جمله لی و قارشیلیق-گذشت بوداق جمله لی تابع لی مرکب جمله لرین زنگین واریانتلارینی آراشدیریر، تحلیللر آپاریر و نظامی بیتلرینده فارس دیلینده جمله قورولوشوندان فرق لی جهتلی مثال گتیردی (که مغناتیس اگر عاشق نبود، بدان شوق آهنی را چون روبرودی؟! - کی، ماقنیت اگر عاشق اولماسایدی، بئله شوق ایله دمیری اؤزونه چکردی؟!) بیتینی نومونه اولاراق گؤستیر و حاق لی اولاراق یازیر: «وئرلمیش بیتده شرط بوداق جمله لی تابع لی مرکب جمله نین ایستروکتور جهتدن آذربایجان دیلینین شرط بوداق جمله سینه اوخشار بیر فورماسینی گؤروروک. سانکی جمله بیرباشا

فیلولوژی ترجمه لر زامانی نظامی اثرلرینین الیازما نوسخه لرینده کاتیبیلر طرفیندن تحریف اولونان، یاخود حجمی دییشرک قیسا فورمادا ایفاده ائدیلم سۆزلرین مؤوجودلوغو بعضا بیتین معناسینین دوزگون ترجمه اولونماسینا انگللر یاراتمیشدیر. مثلاً، نظامی گنجوینین «اقبال نامه» اثرینده «بوسه» (اؤپوش) سۆزونون «بوس» فورماسیندا قیسا یازیلیشی اؤنجه کاتیبیلر چاش-باش سالمیشدیر. اودور کی، بیتین معناسینی آنلامامیشلار و همین سۆزو گاه، «لوس»، گاه دا «توس» کیمی یازماق مجبوریتینده قالمیشلار و مارقا لیدیر کی، بو سۆزو اکثر الیازما متنلرینده گوجلجه سئزیلن فورمادا یازمیشلار. بو دا فیلولوژی ترجمه لرده بیتین سهو آنلاشیلماسینا سبب اولموشدور. همین بیتلر بئله دیر:

عروس مرا پیش پیکر شناس

کند تازه رویی بسی از قیاس

در این نامه گرهم نرفتی بپوس

سخن گفتن تازه بودی فسوس

من آن توسنم کز ریاضت گری

رسیدم ز تندی به فرمانبری

Ərus-e mərə piş-e peykərşenas

Konəd taze ruyi bəsi əz qiyas.

Dər in name gər həm nərafəti bebus,

Soxən qoftən-e taze budi fesus.

Mən an tousənəm kəz rəyazətgeri,

Rəsidəm zetondi be fərmangeri..

(منیم گلینیم گؤزلتانییانلار قارشیسیندا، بنزری

اولمایان یئنی اوزلو بیر (گؤزلدیر). اگر بو اثرده اؤپوب

(نازلا، نوازیشله، اینجه یوللا، مهارتله - ز.آ.)

گئتمه سن، تزه سۆز سؤیله مه یه چتین لیک چکرسن.

من او یاخشی یئریه ن (آتام) کی، ریازتله،

توندلویومدن (قطعیتیمدن) فرمانی یئریه ن یئتیردیم .)

آرتیق قئید ائتدیم کیمی، هم بعضی کاتیبیلر، هم ده

فیلولوژی ترجمه چیلر دقت ائتمیشلر کی، نظامی

بورادا اؤز یئنی اثرینی «تزه گلینه» بنزه دیر و او

اوزده ن «بوسه» (اؤپوش) سۆزونو ایشله دیر. ساده سه

متخصصان مغز و اعصاب ۶ غذایی را که برای سلامت مغز از آنها اجتناب می‌کنند، فاش می‌کنند

نوشته‌ی کاگلا اورن
ترجمه دکتر حسین شرقی دره جک

متخصصان مغز و اعصاب و دانشمندان علوم اعصاب می‌گویند که تا حد امکان از برخی غذاهای محبوب اجتناب می‌کنند.

وقتی صحبت از محافظت از سلامت مغز می‌شود، حل پازل، بازی سودوکو یا امتحان کردن بازی‌های حافظه اغلب به ذهن خطور می‌کند. با این حال، به گفته‌ی کارشناسان، تمرینات ذهنی به تنهایی برای داشتن ذهنی تیز کافی نیستند؛ عادات روزانه، به ویژه انتخاب‌های غذایی، نقش عمده‌ای دارند.

اگرچه مصرف گاه به گاه غذاها و نوشیدنی‌های ناسالم مشکلی ایجاد نمی‌کند، متخصصان مغز و اعصاب و دانشمندان علوم اعصاب می‌گویند که تا حد امکان از برخی غذاهای محبوب اجتناب می‌کنند.

تعدادی از متخصصان مغز و اعصاب که با هافپست صحبت کردند، غذاهایی را که توصیه می‌کنند از آنها اجتناب شود، فاش کردند.

۱. پودر پروتئین

کسانی که پودر پروتئین را به اسموتی روزانه خود اضافه می‌کنند، مراقب باشند: فردریک فابریتیوس، متخصص علوم اعصاب، می‌گوید بسیاری از پودرهای پروتئین سرشار از شیرین‌کننده‌های مصنوعی هستند که به میکروبیوتای روده آسیب می‌رسانند.

دیلیمیزدن فارس دیلینه ترجمه اندیلمیش‌دیر» (ص. ۱۸۶).

کیتاب‌دا نظامی گنجوی یارادیجی لیغی فارس‌دیلی ادبیات‌دا آذربایجان اوسلوبونون زیروه‌سی اولاراق اؤیرنیلیر، او جمله‌دن آذربایجان اوسلوبونو شرطله‌ن‌دیره‌ن اساس خصوصیتلر و اونون چوخ‌شاخه‌لی تظاهر فورمالاری - آتالار سؤزلری و حکمت‌لی ایفاده‌لر، نظامی اثرلرین‌ده گول آدلارینین پوئتیک خصوصیتلری، مثنویله‌ده ساغلاملیغا، طیبیه عایید توصیه و قاداغالار خصوصی اولاراق آراشدیریلیر، هابئله نظامی جاذبیه‌سینین سحرینه دوشن تدقیقاتچیلار حاقین‌دا گئنیش معلومات وئریلیر.

نظامی گنجوی صنعتینه بؤیوک محبتله و سریشته‌لی بیر متخصص - عالیم مؤوقعیه یازیلیمیش بو مونوقرافیایا ایندیدک نظامیشوناسلیق‌دا چؤزولمه‌سی موشکوله چئوریلن بیر چوخ پروبلملرین حلین‌ده ایستیناد ائدجیمیز زنگین علمی منبع‌دیر.

بو قیمت‌لی اثر شرقشوناسلیق و تورکولوگیا علمین‌ده معتبر سؤز صاحبلری اولان آکادئمیک رافائل حسین اوف، آکادئمیک نظامی جعفروو، گؤرکملی نظامیشوناس عالیم، پروفیسور مهدی کاظموو، دوچنت شهلا مجیداوا و دوچنت بیلقیس قولیئوانین خیر-دعاسی ایله اوخوجولارین ایختیارینا وئریلمیش‌دیر.

اوجا یارادان بو دونیانی اؤز حکمتی و علمی ایله بزیمیش‌دیر. اما او بزه بین ناخیشینی یئر اوزون‌ده بسلدی عالیم‌لرین، اوستادلارین علی ایله زامان-زامان تزه‌لییر، یئنیدن قورور. نظامیشوناسلیق علمینه یئنی ناخیش ووران اللرینیز وار اولسون، دیرلی اسمتخانیم معلمه !

DOÇ. DR. ZƏHRA ALLAHVERDİYEVƏ

دکتر استادیار زهرا آله وئردیئوا

فیلولوگیا اوزره فلسفه دوکتورو، دوستنت

آذربایجان میلی علملر آکادئمیاسی

نظامی گنجوی آدینا ادبیات اینیستتوتو

به گفته هو، این نوشیدنی هیچ ارزش غذایی ندارد. علاوه بر این، از آنجا که الکل یک نوروتوکسین است، می‌تواند به سیستم عصبی مرکزی و محیطی آسیب برساند. حتی مصرف متوسط آن نیز می‌تواند به سلول‌های مغزی آسیب برساند.

۵. قهوه بدون کافئین

قهوه بدون کافئین به خودی خود مضر نیست، اما نحوه حذف کافئین از قهوه مهم است. شان کالان، متخصص علوم اعصاب، در مورد قهوه‌های بدون کافئین با حلال هشدار میدهد. حلال‌ها عموماً مواد شیمیایی سمی هستند که می‌توانند باعث سرطان یا آسیب عصبی شوند. برخی از حلال‌ها، مانند متیلن کلرید، می‌توانند از جفت عبور کرده و برای زنان باردار خطرناک باشند.

۶. سیب‌زمینی سرخ‌کرده

دکتر پدram نواب، متخصص مغز و اعصاب، می‌گوید که سیب‌زمینی سرخ‌کرده را به طور کامل از رژیم غذایی خود حذف کرده است. دلیل این امر این است که غذاهای سرخ‌شده به رگ‌های خونی مغزی آسیب می‌رسانند، یکپارچگی سد خونی مغزی را تضعیف می‌کنند و می‌توانند به هیپوکامپ آسیب برسانند، که برای یادگیری و حافظه حیاتی است. این اثرات می‌تواند منجر به زوال شناختی طولانی‌مدت شود.

برای کسانی که نمی‌توانند مصرف برخی محصولات مانند پودر پروتئین یا قهوه بدون کافئین را کنار بگذارند، متخصصان توصیه می‌کنند در صورت امکان جایگزین‌های سالم‌تری را انتخاب کنند. اگر نمی‌توان غذاهایی مانند سیب‌زمینی سرخ‌کرده یا نوشابه را به طور کامل کنار گذاشت، مصرف کم و متوسط توصیه می‌شود.

به گفته فابریتیوس، سلامت روده برای عملکرد مغز بسیار مهم است: "بیشتر انتقال‌دهنده‌های عصبی ما در روده تولید می‌شوند. بنابراین، اختلال در میکروبیوم داخلی ما نیز بر سلامت مغز تأثیر می‌گذارد."

۲. نوشابه‌های گازدار

دکتر شاهین لاخان، متخصص مغز و اعصاب، نوشابه‌های گازدار را "یکی از مضرترین مواد غذایی برای مغز" توصیف می‌کند.

به گفته لاخان، این نوشیدنی‌ها حاوی مقادیر زیادی قند ساده هستند که به رگ‌های خونی تغذیه‌کننده مغز آسیب می‌رسانند، خطر زوال عقل و سکته مغزی را در درازمدت افزایش می‌دهند و در کوتاه‌مدت باعث التهاب مغز، تحریک‌پذیری، بی‌حوصلگی و اختلالات خواب می‌شوند.

علاوه بر این، نوشیدنی‌های شیرین خطر اعتیاد را افزایش می‌دهند و به گفته لاخان، نوشابه‌های رژیمی جایگزین بهتری نیستند: "شیرین‌کننده‌های بدون کالری مغز را تحت فشار قرار می‌دهند و هوس قند واقعی ایجاد می‌کنند."

۳. مارگارین

دکتر شای داتا، متخصص مغز و اعصاب از مرکز ضربه مغزی لانگون دانشگاه نیویورک، از مصرف مارگارین خودداری می‌کند زیرا حاوی چربی‌های ترانس است. داتا هشدار میدهد که چربی‌های ترانس به سیستم قلبی عروقی و رگ‌های خونی مغز آسیب می‌رسانند. طبق مطالعه‌ای در مجله نورولوژی، افراد مسن با سطوح بالای چربی‌های ترانس در خون خود، خطر ابتلا به زوال عقل بیشتری دارند.

۴. آبجو

دکتر شای داتا، متخصص مغز و اعصاب از مرکز پزشکی تافتس، بایران هو، آبجو را صرفاً "کالری خالی" توصیف می‌کند.

موبدان برده دار!!

محمود بنی آدم دیزج

مطالعات نشان میدهند مغز انسان به گونه‌ای تکامل یافته که براحتی به سمت باورهای ماورالطبیعه گرایش پیدا می‌کند. این گرایش ذهنی و اجتماعی به تدریج شکل پیچیده‌تری به خود می‌گیرد. باورها نقشه‌های ذهنی یا قوانین داخلی هستند که مغز ما برای تفسیر جهان، پیش‌بینی آینده و هدایت رفتارمان را می‌سازند و تقویت می‌کنند. وقتی یک باور با یک نتیجه مثبت یا پاداش همراه باشد، سیستم پاداش مغز با ترشح دوپامین، این ارتباط را تقویت کرده و این کار به مغز می‌گوید: «این الگو درست بود، آنرا حفظ کن.»

مغز ما انرژی زیادی مصرف می‌کند و نمی‌تواند تمام اطلاعات دریافتی را پردازش کند بنابراین از باورهای موجود به عنوان فیلتر استفاده می‌کند. ما ناخودآگاه به اطلاعاتی توجه می‌کنیم که باورهایمان را تایید می‌کنند و اطلاعات متضاد با آنها را نادیده گرفته یا بی اهمیت جلوه می‌دهد.

باورها از طریق تجربیات شخصی، آموزش، فرهنگ و جامعه پذیری شکل می‌گیرند. با تکرار و تایید این باورها در درون ما حک می‌شوند. تغییر یک باور عمیق، سخت اما ممکن است...

آنیمیزم (Animism) اولین شکل باور و اعتقاد بود. در این باور انسانهای شکارگر به روح و جان داشتن عناصر طبیعت (کوه، رودها، حیوانات، درختان...) باور داشتند. با ظهور کشاورزی و شهرنشینی خدایان متعدد و تخصصی پدید آمدند. مانند (خدای باران، خدای جنگ، ... این

خدایان (Anthropomorphism) اغلب شبیه به انسان اما بسیار قدرتمند تصور می‌شدند. با گذر از این مرحله، یکتاپرستی (Monotheism) پدیدار شد. در این مرحله یک خدا به عنوان آفریننده و اداره کننده کل جهان در نظر گرفته می‌شود. ادیان ابراهیمی نمونه‌های بارز آن می‌باشند.

گرایش به دین یک حادثه تک بعدی نبود. بلکه پیامد طبیعی و اجتناب ناپذیر تکامل مغز پیچیده و زندگی اجتماعی انسان بود. این گرایش نیازهای چندگانه‌ای را به طور همزمان پاسخ میداد. نیاز روانی، نیاز اجتماعی، نیاز شناختی از آنگونه هستند...

دین زرتشت در دوران ساسانیان (۶۵۱-۲۲۴ میلادی) به دین رسمی و ایدئولوژی حکومتی ایران تبدیل شد و تأثیری عمیق بر تمامی جنبه‌های زندگی سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اعتقادی این امپراطوری گذاشت. این دوره را می‌توان اوج رسمیت و نهادینه شدن آیین زرتشتی در تاریخ ایران باستان دانست.

ساسانیان با شعار بر آمده از «خدا» بر سلطنت نشستند. این یعنی همکاری متقابل نهاد «دین و سلطنت» بود. شاه خود را جانشین «هورامزدا» بر روی زمین میدانست. مشروعیت حکومت خود را خدایی می‌نامید. مفهوم «فره ایزدی» (نور الهی، موهبت پادشاهی) که در کتیبه‌های اولیه ساسانی مانند کتیبه اردشیر بابکان در نقش رستم نشان میدهد که پادشاه هورامزدا برای برقراری نظم و عادات در جهان است. استفاده از دین به عنوان یک ایدئولوژی واحد به ساسانیان کمک کرد تا بر قبایل مناطق مختلف ایران کنترل بیشتری داشته باشند و حکومتی متمرکز ایجاد کنند.

ساسانیان نهادهای مذهبی قدرتمند ایجاد کردند. این عمل سبب شد روحانیون زرتشتی دارای ساختار منظم و توانمندی داشته باشند. در راس این هرم قوی موبدان موبد قرار داشتند. این هرم در ساختار و سیستم ساسانیان در تصمیم‌گیریهای سیاسی نیز نقش اساسی داشته است. موبدان نه تنها مسئول امور دینی، قضات دادگاه‌ها، متولیان آموزش نیز بودند، آنان نگهبانی از سنتهای اجتماعی را هم بعهده داشتند. موبدان بعد از نفوذ در لایه‌های اجتماعی دوره ساسانی و گرفتن قدرت سیاسی، شروع به جمع‌آوری ثروت کرده و زمینهای کشاورزی

در دوره ساسانیان سبب شده بود دیگر ادیان و اندیشه‌ها در سایه قرار گرفته و از آزادی کافی و لازم برخوردار نباشند. ایدئولوژی و تفکرات غیر زرتشت در دوره ساسانی به شدت محکوم و مورد اذیت و آزار قرار می‌گرفتند. مثلاً «مانی» توسط بهرام یکم اعدام شد. دلیل اینگونه اذیت آزار دیگراندیشان در بیشتر مواقع سیاسی می‌بود. به عنوان مثال نزدیکی سیاسی مسیحیان به امپراطوری روم.

در این دوره دین زرتشت از یک آیین دینی فراتر رفته بود و به ستون هویت، فرهنگ، قانون حکومت ایران تبدیل شده بود. این اتحاد ناگسستنی دین و دولت، اگر چه به امپراطوری ثبات و مشروعیت بخشید، اما در نهایت با سقوط ساسانیان در برابر اعراب مسلمان، بنیانهای اجتماعی و فرهنگی آن نیز به شدت متزلزل شد. هر چند تاثیر و میراث فرهنگی و فکری آن را در تاریخ ایران نمی‌توان نادیده گرفت.

موبدان بالاترین قدرت دوران ساسانی بودند. آنها از قدرت خود استفاده کرده و صاحب زمینهای زیاد شده بودند. به همین دلیل دین زرتشت علیرغم شعارهای انسان دوستانه نتوانست به طور مستقیم برده‌داری را ملغی کند. آنها سعی کردند با ارائه یک چهارچوب اخلاقی به تدریج بر بهبود شرایط بردگان تاثیر مثبت بگذارند.

جامعه ساسانی، یک جامعه طبقاتی بسیار سفت و سخت بود. اگر چه طبقه اصلی همان چهار طبقه معروف بود، اما در این جامعه طبقه دیگر نیز وجود داشت. آن هم طبقه اکثریت بردگان (انشهریک، بندگان) بودند که در پایین‌ترین سطح این هرم طبقاتی - اجتماعی قرار داشتند. دین زرتشت به عنوان نگهبان نظم اجتماع این سلسه مراتب را با وعده‌های اخروی توجیه می‌کرد. در متون حقوق ساسانی به ویژه کتاب ماتیکان هزار دادستان، برده در زمره (خوستگ) یعنی دارایی، اموال منقول محسوب می‌شد. مالکیت بر برده مانند مالکیت بر زمین و یا حیوان بود. قوانین خرید و فروش و ارث برده‌ها در این متون تنظیم شده بود.

بیشتری را به اختیار خود در آوردند. در همین زمان بود مطالب پراکنده اوستایی که عمداً بصورت شفاهی نقل می‌شد، جمع‌آوری و به خطی جدید (خط پهلوی ساسانی) نوشته شدند. مهم‌ترین اثر این دوره، تدوین خدای‌نامه (خودای‌نامگ) بود. این کتاب تاریخ اساطیری، ایران را در چارچوب جهان بینی زرتشتی روایت می‌کند.

در این دوره قوانین حکومتی تحت تاثیر احکام دین زرتشت قرار می‌گیرد. کتاب قانون مهم این دوره بنام ماتیکان هزار دادستان (کتاب هزاررای قضایی) کاملاً آمیخته به اصول قوانین زرتشتی می‌شود. دین زرتشت در توجیه و تحکیم نظام طبقاتی ساسانی (روحانیون، جنگجویان، دبیران، پیشه‌وران و کشاورزان) نقش اساسی داشت. هر فرد در طبقه خود بدنیا می‌آمد و در این طبقه باید به وظایف دینی و اجتماعی خود عمل می‌کرد. زرتشتی‌گری در این دوران به یک عنصری کلیدی در تعریف، «ایران» در مقابل «انیران» (غیر ایرانیان) تبدیل شد. این حس هویت طلبی یکی از پایه‌های وحدت امپراطوری ساسانی گردید.

دین زرتشت هر چند وحدت ظاهری ایجاد کرده بود اما همیشه با دولت هماهنگ نبود. گاهی قدرت موبدان و نهادهای دینی بحدی می‌رسید که حتی شاه نیز مجبور به تمکین می‌بود. البته همیشه اینگونه نبود برتری جوی در بین موبدان هر از گاهی باعث تنش بین شاه و آنها می‌شد. قدرتمند شدن دین زرتشت

نقش دین زرتشت در دوران برده‌داری ساسانی یکی از جنبه‌های بسیار مهم و متمایز کننده آیین زرتشت نسبت به دیگر نظامهای برده‌داری در جهان باستان است. در اندیشه زرتشتی اصل بنیاد مفهوم «اختیار» انسان است. در این مفهوم هر فردی، اعم از آزاد یا برده، در انتخاب میان نیکی(انشا) و بدی(دروج) مختار است و مسئول اعمال خود می‌باشد. هر چند این نگرش برده را از یک «شیئی» صرف به یک «شخص» دارای روح و مسئولیت اخلاق ارتقا می‌دهد اما در ادامه خواهیم دید که به دلیل وجود موبدان زمین‌دارو مالک این تفکر انسانی نادیده شده و دین زرتشت تبدیل به اهرم و سوپاپ اطمینان برای طبقات دارای قدرت می‌شود. در متون زرتشتی به ویژه در متون پهلوی مانند «شایست . ناشایست» بر رعایت و رفتار انسانی با بردگان تاکید فروان می‌شود. ستم کردن به برده، ندادن غذا و پوشاک کافی به آنان و بهره‌کشی بی رحمانه، گناه محسوب می‌شود و برای آن کیفرهای اخروی در نظر گرفته می‌شود. بر اساس اعتقادات دین زرتشت اعطای آزادی برای برده کار نیک و پسندیده است، و برای مالک آزاد کننده برده پاداش اخروی، و راهی برای جبران گناهان محسوب می‌گردد. اینگونه وعده‌های به اصطلاح سر خرمن در دوران ساسانیان نه تنها برده‌داری را کاهش نداد بلکه از رنج و عذاب برده‌ها نیز کاسته نشد. در مقابل دین زرتشت جهت تثبیت حقانیت خود حقوق نسبی به برده اعطا کرد مثلاً، برده می‌توانست ازدواج کند و دارای فرزند شود اما حق خارج شدن از طبقه خود را نداشت او باید تا آخر عمر در همان طبقه که بود باقی می‌ماند. بنابراین در دوران ساسانیان دین زرتشت مؤسس گذار یک سیستم لغو برده‌داری نبود. برده‌داری در این سیستم بعنوان یک نهاد اقتصادی و اجتماعی در تملک ملک و ارباب پذیرفته شده بود و قوانین موبدان آن را تنظیم می‌کرد.

دین زرتشت با توجه به گسترش قدرت موبدان در ساختار سیاسی امپراطوری ساسانی به تدریج

زمینه‌های فکری و اخلاقی برای محدود شدن برده‌داری و بهبود وضعیت بردگان را فراهم کرد. بنابراین می‌توان گفت: «دین زرتشت اگر چه برده‌داری را ملغی نکرد اما با روحیه‌ای که ایجاد کرد اجازه نمود این نهاد به شکل وحشیانه و غیر انسانی که در برخی تمدنهای دیگر دیده می‌شد، درآید.» در این بحث (نحوه برخورد دین زرتشت با بردگان) باید به قدرت سیاسی و اجتماعی مغها(روحانیون زرتشتی)نگاهی افکنده شود. بررسی شرایط دوره ساسانی بدون در نظر گرفتن قدرت مغها ممکن نیست. این قشر با نفوذ به تمام لایه‌های اجتماعی- سیاسی دوره ساسانی سایه انداخته بودند. آنان در مرحله اول مروج و مفسر دینی بودند که بر نیکوکاری و عدالت تاکید می‌کردند، آنان صاحبان اصلی قدرت مذهبی بودند. مغها در راس یک سیستم اقتصادی مبتنی بر برده‌داری و کار رعیت‌داری قرار داشتند که منافع مادیشان در حفظ این سیستم بود. برای حل این تناقض، جامعه ساسانی و به ویژه طبقه روحانیون، به باز تعریف و محدود سازی مفهوم «رفاه - آسایش» به برده روی آوردند. در این نگاه «رفاه» به معنای «آزاد» نبود. رفاه می‌توانست به معنایی تامین غذا - پوشاک، مسکن و امنیت پایه باشد. در حالیکه فرد همچنان به عنوان یک دارایی(مملوک) شناخته می‌شد. این دقیقاً مشابه توجیهی است که در برخی جوامع دیگر برای سیستمهای ستمگر بکار می‌رفت. «ما به آنها غذا و سر پناه می‌دهیم در ازای کارشان»

رفتار نیک با برده در چهارچوب دینی به عنوان انجام وظیفه اخلاقی مالک تعبیر می‌شد. مالک رفتاری که با برده داشت سعی می‌کرد وظیفه دینی خود را برای گسترش «اشا»(راستی و نظم)وسعت دهد تا از پاداش اخروی بهره‌مند گردد. اینکار سیستم برده‌داری را نه تنها تضعیف نمی‌کرد بلکه به آن مشروعیت دینی می‌بخشید. گناه بد رفتاری با برده بود نه مالکیت بر او.

می‌کوشیدند اما این کوشش در چهارچوبی تعریف می‌شد که توسط خود آنان و منافع طبقاتی‌شان تعیین شده بود. هدف نهایی این اقدامات اخلاقی کردن برده‌داری و در نتیجه پایدار نمودن آن بود، نه ملغی کردن آن. آنها در پی اصلاح سیستم بودند نه انقلاب در آن. این تناقض سرنوشت محتوم هر سیستم ایدئولوژیکی است که در دام منافع مادی طبقه حاکم گرفتار می‌آید.

برده‌داری مدرن ساسانی بر عکس برده‌داری خام که می‌گفت: «من تورا به زور اسیر کرده‌ام و مالک تو هستم، چون قوی‌ترم»، بیان می‌کرد: «این نظم الهی و اجتماعی است. من به عنوان یک زرتشت نیکوکار، موظفم با تو که تحت مالکیت منی، با عدالت و خیرخواهی رفتار کنم. این وظیفه دینی من است.»

در برده‌داری خام، بهره‌کشی حداکثری و بدون مسئولیت بود. اما در برده‌داری ساسانی مدرن شده توسط موبدان بهره‌کشی مسئولیت‌پذیری و مطالبه‌گری بود. سیستم از مالک می‌خواست که برای حفظ بهره‌وری بلند مدت و سلامت اخلاق جامعه، مسئولیت‌هایی را در قبال برده بپذیرد. این یک سرمایه‌گذاری اخلاق برای پاداش اخروی نیز محسوب می‌شد. این سیستم با اعطایی حقوق محدود این توهم را ایجاد می‌کرد که وضعیت در حال بهبود است. در حالیکه هسته اصلی رابطه قدرت یعنی مالکیت یک انسان بر یک انسان دیگر دست نخورده باقی می‌ماند. این دقیقاً همان قابل پذیرش کردن است.

اینگونه بررسی‌ها نشان می‌دهد که در نتیجه کار تسهیلی صورت نگرفته است. تنها کمی تسکین انجام شده است. ممکن است شرایط زندگی برای یک برده خاص در یک خانواده زرتشتی مقید به احکام دینی تسکین یافته و از ابدویت و خشونت محض فاصله گرفته باشد. اما در کلیت تسهیل یا رهایی صورت نگرفته است. در دوران ساسانی هیچ حرکت ساختاری و سیستماتیک برای تسهیل‌گذار جامعه از برده‌داری به یک سیستم اجتماعی عدالت محور عادی از

در جامعه ساسانی دین زرتشت اهرم بازدارنده برای قیام نارضایتی بود. موبدان توسط اعتقادات دینی تلاش می‌کردند برای بهبود نسبی شرایط زندگی بردگان سیاست عملی برای حفظ نظم اجتماعی بوجود بیاورند. وجود یک برده گرسنه، بیمار و مستاصل، احتمال شورش و خرابکاری را افزایش میداد. بنابراین تامین حداقل معشیت برای برده در واقع نوع سرمایه‌گذاری برای حفظ سیستم و تضمین بهره‌وری بیشتر بود. این یک محاسبه عقلانی از سوی حاکمیت بود، که توسط روحانیان زرتشتی به اجرا گذاشته می‌شد.

لغو برده‌داری مستلزم به رسمیت شناختن حقوق ذاتی و مسلم هر انسان برای آزادی و تعیین سرنوشت خویش است. در حالی که در سیستم ساسانی، هر گونه حقی که به برده داده می‌شد (حق ازدواج، حق دارای خویش) یک امتیاز اعطایی از سوی سیستم و مالک بود، نه یک حق ذاتی. چرا که مالک می‌توانست این امتیازات داده شده را هر زمان لازم بود از برده بگیرد. هسته مرکزی رابطه، یعنی مالکیت یک انسان بر انسان دیگر دست نخورده باقی می‌ماند. در نتیجه سیستم با اعطایی برخی امتیازات و بهبود شرایط زندگی، در حال انسانی‌سازی یک سیستم غیر انسانی بود بدون آنکه ساختار اساسی آن را تغییر دهد. این کار باعث می‌شد سیستم انعطاف‌پذیرتر باشد و در برابر فشار برای تغییر بنیادین مقاومت کند.

این وضعیت جامعه ساسانی را با سیستم فئودالی اروپا یا حتی با پدرسالاری در یک خانواده مقایسه کنید. یک ارباب فئودال می‌توانست با رعایای خود به عدالت و مهربانی رفتار کند. اما این معنای به چالش کشیدن حق ذاتی خود برای ارباب بودن نبود. یک پدر در یک سیستم پدرسالاری می‌تواند به فرزندان و همسر خود بسیار نیکوکار باشد اما همچنان ساختار قدرت یک طرفه و حق نهایی و تصمیم‌گیری را برای خود محفوظ بداند. در نتیجه مغ‌های ساسانی می‌توانستند و احتمالاً برخی نیز در جهت «رفاه» بردگان خود

توجیه اخلاقی و دینی می‌کردند و اجر و پاداش اخروی را برای آن کفایت میدانستند. با این عمل آنها می‌خواستند چهره اخلاقی دین زرتشت را حفظ نمایند و از تضاد وجدان فردی جلوگیری گردد این دقیقاً همان کاری است که کلیسای مسیحی در قرون اولیه، روحانین یهودی در دوران رومی، برهمنان هندو انجام دادند.

دین زرتشت در دوران ساسانی دوچار تناقض شده بود. این امر از آن جهت رخ داده بود که آنها می‌خواستند منطق قدرت و منطق اخلاق فردی را در کنار هم داشته باشند. در کنار هم قرار گرفتن این دو منطق برای موبدان زرتشت ساسانی کاملاً هماهنگ بود چرا که ساختار اجتماعی را قانون کیهانی میدانستند و اخلاق را در سطح فردی نگه میداشتند. آنها هرگز دوست نداشتند از امتیازات طبقاتی خود صرف نظر کنند. برده برای موبدان دارای زمینهای وقفی فراوان و بهره‌مند از امتیازات اشراف‌گری یک ابزار ارزان و لازم بود. ملغی کردن برده‌داری منافع شخصی، سیاسی آنها را نیز به خطر می‌انداخت. موبدان برای حفظ مشروعیت، سیستم را توجیه دینی کردند و ثواب آزادی برده را برای اینکه اصل سیستم برده‌داری را زیر سؤال نبرند مطرح ساختند و این یک ساز و کار کاملاً شناخته شده روحانیت در جوامع پیشامدرن است.

مالکیت انسا بر انسان اتفاق نیفتاده است که هیچ، در واقع سیستم موبدان با اخلاقی کردن برده‌داری، آن را تثبیت و تضمین کرد. این پدیده نمونه کلاسیکی است از اینکه چگونه یک ایدئولوژی در خدمت عقلانی سازی و توجیه یک روابط سلطه در می‌آید. دین زرتشت در این دوره از یک آیین معنوی که می‌توانست نقادی کننده قدرت باشد، به ابزاری برای تثبیت نظم موجود تبدیل شد. برده‌داری مدرن شده شاید از نظر ساختاری متعصب‌تر و با دوام‌تر بود.

زیرا حالا نه فقط با زور که با «وجدان» و «تعهد دینی» نیز نگهداری می‌شد. این ایدئولوژی از یک سو توجیه‌گر الهیات‌مند برای نظام برده‌داری و از سوی دیگر مکانیسم کنترل اجتماعی برای کاهش نارضایتی جامعه تبدیل شده بود. وعده پاداش اخروی بجای اصلاح قوانین زمینی سعی می‌کردند از شورش و مقاومت در جامعه بکاهند بدون اینکه بهبود وضعیت موجود را تغییر بدهند و این امر به درونی‌سازی پذیرش وضعیت توسط خود بردگان کمک می‌کرد. آنان نمی‌توانستند تغییر در سیستم برده‌داری ایجاد کنند چرا که خود مغ‌ها و روحانیون بلند پایه در لایه‌های اقتصادی جامعه رسوخ کرده بودند و آن تغییرات سبب به خطر افتادن منافع آنها نیز می‌شد. دین در این دوره بیشتر ابزار نظم موجود بود نه نیروی محرک تغییرات انقلابی.

در جامعه ساسانی موبدان بازیگران دوگانه بودند، یعنی برای آنها آزادی برده ثواب بود، اما نگهداشتن آن گناه نبود. بنابراین آنها سعی می‌کردند برده‌داری را بجای رد کردن توجیه اخلاقی و دینی کنند. اگر در آن جامعه طبقاتی برده‌داری از بین می‌رفت امتیاز اقتصادی موبدان هم سقوط می‌کرد چرا که برده‌داری یعنی نیروی کار ارزان، اداره مزارع وقفی که در اختیار موبدان بود، تامین نیازهای آتشکده و اقتصاد و کشاورزی، اعتبار اقتدار طبقه بالا، از اینرو موبدان هیچ‌وقت نمی‌توانستند این را بپذیرند که برده‌داری ملغی گردد. آنها برده‌داری را به جای ملغی کردن

تاماشانین سونوندا سایین یۇنتمن تاماشاجی آراسیندا اولان پرنسیدنت پئژئشکیانین اورمیله موشاویری، دوکتور نوریه دندی: «پرنسیدنت پئژئشکیان دؤورۆنده اولماسایدی، بو تاماشا هنج وقت صحنهیه چیخمازدی. اونا گۆره خاهیش ایدیریک ایجازه وئرسینلر بو تاماشا اورمودا، اُردبیلده، زنجاندا، قزوینده، تهراند و آذربایجانین باشقا شهرلهرینده ده صحنهیه چیخاردیلین». بو ایستهگین چین اولماسینی اؤرکدن آرزو ایدیریک.

بیر آیدان چوخ موددهتینده تاماشایا قویولموش بو هونهری اثر گۆزلنلرین قات-قات آرتیغینی تاماشاجی لارا چاتدیریب صحنهیه گتیریر. تاماشانین متنینده آشیق اُدهبیاتی گلهکله رینه اویاراق ایکی خانیم اویونچو آشیق گۆرکهمینده اُلده ساز ایله چیخیش ایدیب داستانین ناغیلینی پارچا-پارچا تاماشاجییا چاتدیرماغا چالیشیرلار. تاماشادا سازدا وار، سۆز ده، اویون دا، اویناماق دا، آیین دا.

اُن گۆز قاماشدیرییی بؤلوم تاماشانین بیر ییریندن گۆزل رقصلهری دیر. رقصلهرین هامیسی اوزون سۆرجلی چالیشما، عثینی حالدا میلی ايرادهنین، وطن سئوگیسینین باری اولدوغونو آیدینجاسینا تاماشاجییا چاتدیریر. کور اوغلو داستانین بیرینجی فصلی میفیک باخیمدان اُن زنگین اولان فصلی دیر. بو فصلده آتلاردان، ایلخیدان سۆز گئدیر. بو تاماشادا صحنهیه جانلی آت گتیرمک یئرینه آرخا پلاندا آت گۆرۆنتۆلهری سالینیر. قیر آت ایله دور آتین قولان اولدوغو واکت لارینی تمثیل اتمک اۆچون ایکی بالاجا اوغلان اوشاغینین اگینیه قارا و آغ بۆرکلۆ شینل گئیدیریلیب. بالاجالارین میلی رقصلرده گئیدیکلهری چکمه لر شینلین آشاغیسیندان گۆرۆنۆر. او بالاجالار قولان لارین نجه جینس اولدوغونو آیاقلارینی یئره تپیکله مک ایله جانلاندیریرلار. رقصاقلار ایسه قارا پالتار گئیینیب اُللهرینده قارا آت قویروغو اویناداراق آت حرکتلری کیی چوخ گۆجلو و ریتیمیک رقصلر تاماشایا قویور. بو سیمبولیک رقصلر گرچکدن تاماشادا چوخ گۆجلو میفیک آتموسفئر یارادیر.

باشقا بیر صحنه ده نیگار خانیمین سئودالانماسی آتاسی خانین سارایین گۆللۆ-چیچکلی یام یاشیل خیه طینده قیزیل گۆللر آراسیندا گزرکن جانلاندیریلیر. صحنه نین آرخا پلانینداکی گۆرۆنتۆلر دئکور باخیمیندا چوخ اوغورلو آلینینب. روماننیزمی داها دا آرتیرماق اۆچون قیریمیزی و قارا پالتارلار گئیینمیش رقصاقل قیزلار اُللهرینه قیریمیزی گۆل آلاق رقص ایدیرلر. رقصاقل قیزلارین رقصی، گئییی، موسیقیسی، آرخا پلانداکی گۆزل خان اوینین گۆللۆ-چیچکلی گۆرۆنتۆسۆ ایله

Dr. Araz Əhmədov

تبریزده کور اوغلو

تاماشاسی

۲۰ آذر، ۱۴۰۴-جۆ ایل، تبریزده خاوران آمفی تئاتر صحنه سینده یعقوب صدیق جمالی نین یۇنتمن لیگینده کور اوغلو تاماشاسی نا باخماق قسمت اولدو. آذربایجانین میلی منعمارلیغینی قورویاراق عثینی حالدا چوخ چاغداش بیر بیچیمده دیزاین اولموش آمفی تئاترین گیریشینده توپلانمیش کۆتلهرن هیه جانی، اۆزلهرینده کی سئوینج، تاماشانین باشلانماسی اۆچون دقیقه لهری سایماق لاری گۆلۆش لری ایله بزمیش اۆزلهریندن اوخونوردو. بری باشدان کۆتله ایچینده بو تاماشانین چوخ اوغورلو آلینماسی آیدین اولوردو.

هر نَدن اۆنجه بو تاماشادا اُمه گئی کئچن هر کسه دَرین تشککۆرلهریمیزی بورادان تقدیم ایدیریک. یاد مئدیانین حاکیمیه تی باسقیمی نین آلتیندا میلی-معنوی دگيرلهریمیز، آیین-اویونوموز، میفالریمیز، تاریخیمیز، داستان لاریمیز، ادبیاتیمیز اونوتدورولوب یادداش لاردان سیلیدیرلمکده دیر. بئله بیر دؤنمده بئله چکیچی، اۆرکله ری اوخشیان بیر تاماشانی صحنهیه گتیریب کور اوغلو داستانیمیزی جانلاندیرماق هر باخیمدان چوخ دگيرلی، تقدیره لاییق، چوخ واجیب بیر آدیم دیر. بیر آیدان چوخ موددتده تبریزده صحنه ده اولماسی بو تاماشانین آذربایجان میلله تی طره فیندن چوخ یوخاری سوییه ده سئویلدیگی نین جانلی شاهیدی ساییلیر.

اولدوقجا باشاریلی چاتدیرا بیلیر. تاماشا کور اوغلو آدینی داشیپیر. داستانین باش قهرمانی اولدوغونا گۆره صحنه ده هامیدان چوخ، هامیدان داها گۆجلو چیخیش اتمه لی دیر. اما ندن'سه سناریستلر بو تاماشادا اوندان گۆزله نیلن رولون، چیخیشی آدی-سانلی کور اوغلو یا آیرا بیلیمه ییلر. کور اوغلو سازی، سۆزۆ، قیر آتی، میصری قیلینچی'یلا داستان اولوب. چنلی بئلده آن اؤستون قیلینچ اونونکو اولمالی دیر. سیمبولیک رقص صحنه سینده او بو اؤستونلوگو جانلاندیرمالییدی.

نیگار خانیم سئوگیسینی سازی'یلا اولماسا داء سؤسوز'ولیا چاتدیرمالییدی. هیچ اولماسا، کئچل حمزه نین اووغورلادیغی قیر آتی قایتارماغا گئدن کور اوغلو آشیق رولوندا مووطلق چیخیش اتمه یلی ایدی. اما نه یازبیق اوونا بو فؤورصست وئرل میر. عئینیایینه حالدا کور اوغلو گؤورکه مینی نظردا آلدیقدا، اویونچو سانکی داها اینجه، بلکه ده کور اوغلونون داها چوخ گنج یاش لارینی جانلاندیرا بیلن بیر گؤورکه می وار ایدی. اما اؤوست-اؤوسته پئرسوناژ و قیریم باخیمیندان تاماشا گۆجلو گؤرؤنؤردۆ.

یازاویون سناریوسو اصلینده تاماشانین آن گۆجلو بؤلومو اولمالی دیر. بلکه ده سناریستلر تپولومجول شیه که لهرین یئتیشدیردیگی هؤوسه له سیز، تله سیک چاغداش تاماشاچینین ایستکلرینی نظردا آلاق هیه جانا داها چوخ اؤستونلوک وئرمک ایسته ییلر. بیر طرفدن ده سانکی بو تاماشا سناریستلر اؤچون ایلک و سون فؤورصت اولما بیلر کیی دؤشؤنؤلر. او اؤزدن آدی بلی کور اوغلونون سایه سینده بابکی، نسیه نی، صمد وورقونو، قوچاق نی نی، قاراباغی بیر تاماشادا بیر آرایا گتیرمک ایسته ییلر. اونا گۆره ده بو سناریو ادبی-بدیعی باخیمدان ایرادلی گؤرؤنۆر.

بیرلشدیکده گرچکدن چوخ رومانتيك عئینی حالدا دوغما بیر صحنه یارادا بیلیر.

چنلی بئل بؤلومونده کی رقص لر ده چنلی بئلین داستانجیل (ایپیک) هاواسینی تاماشاچییا یاشادا بیلیر. میلی رقص لهریمیزین قیلینچ-قالخان دؤیؤشدۆرمه رقصی جنگی کور اوغلو هاواسی'یلا بیرلشدیکده ایپیک آتموسفئرده کی هیه جان اولدوقجا زنگینله شیر.

تاماشانی اوغورلو ایدن عامیل لردن بیر ده ایشیقلا ندیرماسی دیر. کور اوغلونون یوردونا یاراشان رنگلر، ایشیقلا ندیرمالار، سولو چیخیش لارینی یئرینده دیرلندیره بیلن ایشیقلا ندیرما صحنه یه حاکیم دیر. سس باخیمیندان هردن اویونچولار صحنه ده یئرلرینی دگیشدیرمک ایسته دیکده میکروفونلاردا پارازیت یارانیب سس گئیدردی. اما تاماشادان یارانمیش راضی لیق بو ایرادی گۆز آردی ایدیردی.

اویونچولار گلдіکده ایسه خانی، پاشالاری، نیگاری، ختتا کئچل حمزه نی اوینایان اویونچولارین اویونو داها اوغورلو

آلینیردی. اوینادیق لاری رولون حقیقندن گلیب اوینادیق لاری صحنه نی چوخ یاراشیقلی جانلاندیرا بیلیردی. بیر آی آردیجیل گۆنده ایکی دفعه عئینی تاماشانی صحنه ده جانلاندیرماق آرتیق چوخ اوغورلو جاسینا یئرینه دؤشموش گؤرؤنۆر. تبریز خالقینین فولکلوروندا کی آتماجالار، گۆله جه لر، بالتا آسماق لار کاراکترلره رین سؤزله رینده کومیک رنگلره ده چوخ گۆزل جانلاندیرا بیلیر.

کئچل حمزه نین رولونو اوینایان اویونچو دا اولدوقجا کئچل حمزه لیک آنلامیندا اولان آلچاق لیغی، خیانه تی، قورخاق لیغی، چۆره گی دیزی نین اؤستۆنده اولان لارین کاراکترینی

دردیمه توش اولموشام، درمانی گۆزلر گۆزلهریم» (نسیی، ۲۰۱۹، ۴۵۱)

کور اوغلو داستانیندا عیرفان أدەبییاتیندان ھئچ سۆز گئندە بیلمز. چونکی بو داستان عیرفان یوخ، ظۆلمە، عدالت سیزلیگە قارشى عۆصیان أدەبییاتی، توپلومجول آیدین لاتما أدەبییاتی دیر.

سئناریو چاغداشلیق ایله کلاسیکلیگی سینتتۇر إتمکده اوغورلو آیینمسا دا، موسیقی بۆلومو اونون ایرادلارینى اؤتمکده بۆیۆک رول اویناییر. آشیق موسیقیسی چاغداش موسیقی ایله بیر آرایا چوخ اوغورلو گتیریلیب. بو باخیمدان یۆنتمەنى دە، موسیقی تیمینی دە تېریک إتمک گرک. میلی گنیملر دە بو تاماشانین داھا اوغورلو بۆلومو دیر. کاراکتئرلرین گنیمی، صحنە دنکورو، میلی رقصلەریمیز، اویونچولارین چیخیشی بیر آرایا گلدیکده چوخ ھیجانلی، اۆرکلەرە یاتان، تاماشاچی قازانماقدا اوغورلو بیر تاماشا صحنە یە قویولوب.

ایران دۆۆله تی ایچینده بعضی یۆکسک مقاملاری پانفارسیت دۆشۆنجه سینی قوللاری ایشغال إدیپ. اولار دیغرلادیق لاری ینکە ینکە داشلار'لا یالنیز کور اوغلو تاماشاسی دیگیل، بۆتۆن میلی تاماشالاریمیز، موسیقیمیز، رقصلەریمیز، حتتا عئلی کونفرانسلاریمیزین اؤنۆنۆ کسمەگە چالیشیلار. اولار داییم میلی خرەکەتین قاتارینین تکرلەرنە گئجە-گۆندۆز چوماق سوخماقدان حظ آلیپ اۆزلەرنی ظفرلی سانیرلار. اما میلی-اینسانی حاقلاریندان ھئچ وقت کئچمک ایستەمین اذربایجان میلله تی اۆز میلی ارادە سینی آن مدەنى شکیلده قوروماقدا باشاریلی اولدوغونو دۆنیایا بیلدیریبیدیر. اینسان حاقلارینی تاپدالایانلارین بۆتۆن چاباسینا قارشى بو تاماشانی صحنە یە گتیرن ایگیید وطن اوغوللاری تکباشینا سینە گریپ اوغور قازانیب. او عزیزلەرن ھامیسینا بیر-بیر تشککۆر إدیر، ھامینی بو تاماشانین باخماسینا دعوت إدیریک.

۲۰ آذر ۱۴۰۴، خوی،

کور اوغلو اوپئراسینی لیبرتوسونو یازان م. س. اوردوبادی ایله ح. ایسماییلوون قلمە آلدیغی بیرینجی پردەنین ایلکین گۆجلو و زنگین سطرلری بو سئناریودا گۆرۆنۆر. اما اویون باخیمیندان خانلارین، پاشالارین قوناقلیغی کئفلی صحنە سی ایله عیباشلیق عالەمینی اۆزۆنە مخصوص اولراق جانلاندیریر. بو دا اوغورلو ساییلیر.

تاماشا جانلاندیرما، یۆنتمە باخیمیندان نە قەدەر گۆجلو اولسا دا، سئناریو باخیمیندان بعضی فننی ایرادلاری وار. بیر واقتلار یالنیز بیر-ایکی جۆملەنى سۆرعت ایله اوخویوب کئچن چاغداش تاماشاچی گئندیکجە یالنیز ایموجی ایشارەلەری ایله ایلیشکی قورماق سویبە سینە ینیب. قالین کیتابلار، یازیلار قالسین، بیر-ایکی جۆملەنى بئله اوخوماغا حۆوصەلەسى اولمایان کۆتلەنین ایستکله رینی نظردە آلیپ سئناریو یازماق اولدوقجا چتین و مسؤلیتلی بیر ایش دیر. اونا گۆرە بری باشدان اولارین آمەگینە گۆرە تشککۆر إدیپ اوغورلار دیلەمک دۆشر. سئناریستلر داستان چاغداش تاماشاچین گۆندەلیک ایستکله رینە گۆرە گۆنجللشدیرمەگە چالیشیلار. اما بعضی ایرادلار چوخ چاریبجی اولوب. اۆرنک اۆچون، کور اوغلو سولو چیخیشیندا اوخودوغو بیر شئعرده اۆزۆنۆ قوچ نبیلەرن نوبە سی آدلاندیریر. بیر یئردە دە صمد وورقونون مشهور آذربایجان شئعیرینی اوخویور. ذاتن کور اوغلو داستانیندا ظۆلمە قارشى اولدوقجا زنگین چوخ دیگرلی قوشمالار وار. اونا گۆرە باشقا یئرلردن او داستانا زنگینلیک گتیرمەگە چالیشماق آن آزی بدیی باخیمدان یئرسیز گۆرۆنۆر.

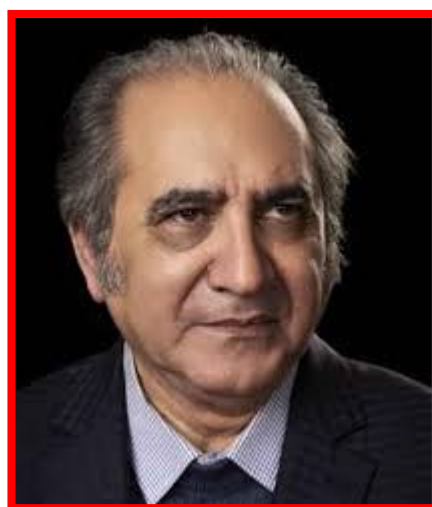
آیین (میفیک) أدەبییاتدا مودریک قوجا آرختیپینین وارلیغی اولمسا اولماز ساییلیر. اۆرنک اۆچون سوفوکلئوس آدی یونان دراماتورقون یازدیغی آنتیقونە درامیندا کور تاپیرسیاس مودریک قوجا ساییلیر. اونون گۆردۆکلەرنی گۆرمزدن گلەمک خالقا فلاکت گتیریر. کور اوغلو داستانیندا کور اوغلو اۆزۆ مودریکلیک درەجە سینە چاتاناجان آلی کیشی مودریک قوجا دیر. تاماشادا بو رول آلی کیشی یە وئریلمەلى ایدی. شاهرخ نخە عی تبریزدە تانینمیش، سئویلمیش دیکتورلاردان ساییلیر. بو تاماشادا دا چیخیشلاری اوغورلو آلینیپ. اما اصلیندە او آلی کیشی اولمالی، یازاویون باشلانیشیندان سونوناجان کور اوغلو داستانینین یالنیز مودریک قوجاسی، آلی کیشینین رولوندا اوینامالی ایدی. اما سئناریستلر سانکی ددە قورخوت کاراکتئرینی کور اوغلو داستانینا چکیپ گتیریب سینتتۇر إتمەگە چالیشیلار. آلی کیشینین کور ایدیلمە سیندن سونرا ش.

نخە عی نسییی دن بیر شئعر اوخویور:

«قول لوغا بئل باغلادیم، سولطانی گۆزلر گۆزلهریم؛

حکایه اویکو Öykü- hekayə

علیرضا ذیق دن حکایه

عاشق کُشی داستان کوتاه

خبرها خیلی ناگهانی پیچید و "قادر" وقتی فهمید که کار از کار گذشته بود. پدرش در یک برنامه ی تلویزیونی که زنده پخش می شد، طالب زنی بود که هفته ی پیش خود را کاندیدای ازدواج کرده بود و حالا آن دو را می خواستند رودر روی هم قرار بدهند. زن که شصت ساله بود و نامش "نورتن"، دل اش سخت می تپید و هر لحظه انتظار دیدن مردی را داشت که در پشت پاراوان، صدای وی را می شنید و اما چهره اش را نمی دید. چهره ای که هیچ هم آشنا

نبود و جز برای معدودی که او را می شناختند، انگار که هرگز از مادر نزاده بود. قادر که می دید مضحکه ی این و آن شده و از فرزند و نوه اش گرفته تا در و همسایه ها مرتب زنگ می زنند چه نشستی که پدرت دارد تجدید فراش می کند و چشممان روشن، فوری دست به گوشی تلفن برد و تا خود را به مجری برنامه معرفی کرد، هیجان خاصی تو سینه ها نشست و همه چشم انتظار حرفهای مردی ماندند که مخالف ازدواج پدرش بود - "من می گویم این بازی را تمام کنید که پدرم بی خبر آمده و این کار هیچ صورت خوشی ندارد؟"

مجری که زنی بیست و هفت ساله بود و در لوندی و حاضر جوابی چیزی کم نداشت گفت:

- "پدرتان همین حالا حرفهای شما راشنیدند و منتظر صحبت های او هم هستیم که ببینیم نظر خودش چیه؟"

مرد که هشتاد و یک سال اش بود و اما امروز، خیلی جوان تر از سن اش نشان می داد خندید و گفت:

- "از آنجا که من نیز اگر سن و سال او را داشتم و همه اش شصت و یک سال ام می شد، ممکن بود که بخاطر همچنین کاری به پدرم اعتراض می کردم و لذا او را بخاطر این گستاخی می بخشم!"

مجری که همچنان فرزند او را پشت گوشی نگه داشته بود گفت:

"-حالا جوابت چیه؟ پدرت حرف شنوی نداره و خوشبختانه شما را هم بخاطر این جسارت بخشیدند و می توانید هم حرف بزنید و هم نزنید. میل خودتان است!"

قادر که دستپاچه شده بود وبا توجه به واکنش تماشاگران تو استودیو و اینکه به گفته ی مجری همه ی تلفن ها شلوغه و فکر می کرد که کشکی یه و یک نوع بازار گرمی است گفت:

"اجازه می خواهم ببینم که نظر دیگران چیه و اینجا آیا من هستم که باید پدرم را ببخشم و یا اوست که باید مرا ببخشد؟"

"وقتی که سی سال از زندگی مرا دزدیده اند و من در هیچ یک از این سالها ، حسی از بودن و خوش بودن نداشتم و هرچه که می خواستم یک جورهایی از من دریغ می شد و پیرم می کردند که زود و تند در خاک شوم ، پس با یک حساب سرانگشتی ، من هنوز در درون خود حسی از پنجاه سالگی ردارم و فکر می کنم که به خواسته ی شما کاملاً عمل کرده ام."

نورتن گفت:

"من کسی را می خواستم که همپای من بتواند سفر کند و لب دریا و دامن کوه کنارم باشد و اما شما ..."

مرد که لبخندی می زد گفت:

"فکر نمی کنم پنجاه سالگی سنی باشد که من نتوانم با شما ایاق باشم . حتی اگر سی سال سال هم از سن شما کسر شود تازه می شوید زنی سی ساله و برای مرد پنجاه ساله ، زن سی ساله ، زنی نیست که نتواند با او زندگی کند."

حرفهای درگوشی و پچ پچ کردن ها تو استودیو شروع شده بود و اما چون صدابرداران و دوربین ها توجهی به آنها نداشتند همه ی بینندگان فکر می کردند که فقط آنهايِند که گیج و منگ این حرفها شده اند وهرکسی رأی خودش را می داد . یکی برای مرد می خندید و دیگری برای زن و بعضی هاهم حق به مرد می دادند و می گفتند:

"-جوانی به سن و سال نیست وبه قول او ، مهم این است که آدم در درون خود ، خود را چه جوری می بیند."

تلفن های استودیو شلوغ بودند و اما مجری که نمی خواست بحث ها به حاشیه کشیده شوند ، هنوز دست نگه داشته بود که ببیند آنها بالاخره چه تصمیمی می گیرند .

زن گفت:

"من گفته بودم که مشکل مالی و مسکن ندارم و می خواهم که چند روزی را خودم باشم و همراه مونسى ، در گشت و سیاحت بگذرانم و اما به شرطی

بینندگان که از هر قشر و سنی داشتند نظرهاشان را می گفتند و کم کم کار بیخ پیدا می کرد و یک مسئله ی خانوادگی داشت ابعاد ملی و جهانی می یافت ، قادرتلفن را قطع کرد و خواست قیل و قال ها بخوابد که یکهو مجری ، همصدا با بینندگان ، او را به نقض حقوق بشر و دشمنی با آزادی های فردی متهم کرد و گفت:

"وقتی که هنوز نه به داره و نه به بار و حتی معلوم نیست که خانم نورتن پس از دیدن چهره ی طالب اش راضی به ازدواج با او باشد یانه ، چنین الم شنگه ای راه می افتد پس..."

هنوز حرف مجری تمام نشده بود که یکی از حاضران جلسه پاشد و با عصبانیت گفت:

"این جامعه هنوز ، راه درازی را تا تحمل عدالت باید بپیماید واگر قانون های نوشته شده همچنان در تعطیلی به سر می برند ، نه گناه مجریان است و نه تقصیر قانون و بلکه این ، سلیقه ی افرادی است که نمی خواهند حق به حقدار برسد و نسیم مساوات را در زندگی شاهد باشیم . من می گویم که..."

برنامه ناگهان با پخش آگهی قطع شد و وقتی تلویزیون از نو به برنامه ی زنده بازگشت مجری با حرکاتی موزون و آهنگی پرضرب ، تصمیم گرفت که پاراوان را باز کند و وقتی آن دو رو بروی هم قرارگرفتند و مرد با هدیه ی یک شاخه گل ، به خانم نورتن سلامی گفت و او نیز با عشوهِ ای که در آن حس شرم موج می زد تشکری کرد ، مجری خطاب به آنها گفت:

"-هرچه می خواهید از هم بپرسید و بگویید که تصمیم با شماست ؟"

خانم نورتن با نگاه به مرد پرسید:

"می دانید که من خواهان مردی بودم که بین پنجاه تا شصت و پنج سال سن اش می شد و اما شما هشتاد و یک ساله اید و این برایم کمی عجیب است که چرا به این خواسته من چنین بی توجه بودید ؟"

مرد که بلیغ و فصیح صحبت می کرد گفت:

این به بعد تعطیل می کنیم . فقط ترسم اینه که باغ ها و زمین های صیفی جاتش را بفروشه و با آن اکبیری بره ددر و وقتی سرش را گذاشت زمین ، چیزی به دست و بالمان نجسبه . به خدا اگه این کار را بکنه هرگز او را نخواهم بخشید!"

زن که مثل شوهرش هنوز دلخور بود گفت:
"هنوز که چیزی نشده ؟ آن زن که من دیدم و چنان چسان فسانی داشت ، مگه راضی میشه که با پدرت سر تو یک بالش بذاره ؟ زن درسته که شصت سالشه و اما هنوز یک چین رو صورتش نیست و با آن شلوارک کوتاه و سینه های ورقلمبیده و لب و لوچه ی رنگ و روغنی اش ، محاله که با یک پیرمرد هف هفوی هشتاد و یک ساله روهم بریزه!"
قادر که از توهین زنش "لفت" به پدرش سخت خشمناک بود گفت:

"تو حق نداری به پدرم توهین کنی و بهتره که نگاهی هم به پدر جان خودت بکنی که تو هفتاد و یک سالگی عصا از دستش افتاده و حالا کاری به چشمش ندارم که گوشه اش هم به درد نمی خورند . اما پدرم چی ؟ تو هشتاد و یک سالگی عین یک یله و تازه داره احساس جوانی هم می کنه!"

لفت با یک دهن کجی و سه چهار تا فحش آبدار دل اش را خالی کرد و داشت دستپایش را برای یک پس گردنی آماده می کرد که آیفون خانه صدا کرد و از مانیتور دیدند که پسرشان بابک است و تا در را باز کردند و بابک آمد تو ، با شادی گفت:

"از شادی تو پوستم نمی گنجم و واقعا مایه ی افتخار است . پس چرا تلویزیون خاموشه و چنین لالمونی گرفتید ؟ مگه نمی دانید که تو همه ی کانالها صحبت از پدر بزرگه و حتی یک زن آمریکایی که چهل سال اش بیشتر نیست گفته که اگر نورتن خانم از خیر این ازدواج بگذره او حاضره که به خواستگاری پدر بزرگ بیاد و تا آخر عمر با او تو مزرعه ی اجدادی شان سر بکنه ؟ آه که اگر این کار بشه چقدر زندگی ما عوض میشه و نوید و نویده هم بخاطر

که آن مونس نیز دست و بالش برای خرج کردن باز باشد!"

مرد که همچنان با خونسردی و اشتیاق چشم در چشم نورتن داشت افزود:

"اینها رادر برنامه های قبلی گفته ای و تو گوشم هست و من نیز اولین خواستگار تو نیستم و می دانم که سه مورد را تا حالا رد کرده ای و اگر آمده ام ، حتما که بی دلیل نبوده . خصوصا از لحظه ای که شما را در روبروی خود دیده ام ، این حس و اندیشه در من قوت گرفته و یک الکتریک خاصی را از شما دارم می گیرم که قبلا سابقه نداشته."

نورتن کمی فکر کرد و بعد گفت:

"دوست دارم که پیش از هرگونه تصمیمی ، یک چایی باهم بخوریم و بعد نظرم را بگویم!"

مجری برنامه و حاضرین با احساسی از شادی و سرخوشی ، همگی دست زدند و آنها به خارج از استودیو رفتند که کمی باهم تنها باشند و ببینند که تصمیم آنها فردا چه خواهد بود.

موسیقی تندی که با رقص تماشایی ها همراه بود بلند شد و نوبت به کاندیداهای بعدی رسید و اما "قادر" که خون خون اش را می خورد چنان کنفت بود که وقتی مشت اش را به میز کوبید گلدان بلور، تکان خورد و تا افتاد لب پر شد و زن اش با یک توسری او را ملامت کرد و گفت:

"خوب این پدرت ما را مضحکه کرد و حالا چه جوری سرخود را پیش این و آن بلند خواهیم کرد واقعا مانده ام . حتی نوید و نویده نیز زنگ زده و گفته اند برایت تبریک بگویم و اینکه نگران نباشی که تو شب عروسی بابات که ، بابا بزرگ بابای آنها هم است، تا صبح قرکمر خواهند ریخت . می بینی که چه جوری مسخره ی عام و خاص شدیم و حتی نوه هامان نیز ما را دست می اندازند؟"

قادر که هنوز دل اش خون بود گفت:

"اصلا به ماچه ؟ ما که سالی یکبار آن هم تو دید و باز دید های عید او را می بینیم و آن یکبار را هم از

کپی رایت را زیر پا بگذارند و این وسط سر آنها بی کلاه بماند .

هر چند که از دست اهل محله به زور توانستند اورا بیرون بکشند که می خواستند امشب ضیافتی به افتخار جهانی ترین چهره ای که تاریخ محله به خودش دیده بود به پا کنند ، ولی ضیافتی که انتظار امیر اعلان را در شمالی ترین نقطه ی پایتخت می کشید با شکوه تر از آنی بود که انتظار می رفت . قادر با تماسی که با یکی از شرکتهای تبلیغاتی داشت و قرارشده بود که سود حاصل از گزارش ها را نصف به نصف تقسیم کنند ضیافتی در باغچه ی خانه ی شان راه انداخت و چون ترافیک سختی در کوچه پس کوچه های محلشان ایجاد شده بود و دهها کانال تلویزیونی و صدها خبرنگار مطبوعاتی ، در بالای دیوارها و پشت بامها تجمع کرده بودند که از ورود امیر اعلان و ناگفته های او گزارش تهیه کنند، ماشین بابک بین راه گیر کرد و ناچار شدند که به شکلی مخفیانه امیر اعلان را سوار دوچرخه تا دم خانه برسانند که این دوچرخه سواری نیز ، بازار شایعات را داغ تر از آنی کرد که کسی فکرش را می کرد .

"امیر اعلان " اول از همه با مجری برنامه ای که صبحی صدا و تصویر او را در دنیا پخش کرده بود در خلوت ماشین آنها به مصاحبه نشست و بعد ، طبق سناریویی که شرکت تبلیغاتی سریعاً به طور شفاهی و فی البداهه نوشته بود ، به گفت و شنود با خبرنگاران پرداخت و وقتی که شبانه ، صدای دهل و سرنا خوابید و همه رفتند که بخوابند و ببینند فردا جواب نورتن چه خواهد بود ، امیر اعلان پسرش را دید و نوه و نتیجه هایش را که همه دورش جمع بودند و تو این وسط ، قیافه ی بعضی نوه و نتیجه هاش را هم تازه می دید و آنها را بغل می کرد.

برنامه ی تلویزیونی که ساعت ده بامداد شروع می شد و یک ملت همه در داخل و خارج از کشور، چشم انتظار بودند که ببینند نتیجه چه خواهد شد با

اخذ اقامت از کانادا ، پنج سال از زندگی شان را تو انتظار نمی گذارند و یگراست می روند آمریکا که به هرحال آنجا، سایه ی پدربزرگی بالا سرشان است و من و ماندانا هم زیاد دل نگران نمی شویم . مخصوصاً که از همین حالا هم ، فکر سرماهای سخت کانادا ، ما را نگران می کند " .

الفت و قادر که انگار هیچ دعوایی با هم نداشتند و داشتند گل می گفتند و گلاب می شنیدند فوری دست بردند به کنترل تلویزیون و دیدند که در همه ی کانالها صحبت از " امیر اعلان " است و اینکه مردان شرقی ، هنوز سرپا و استوارند و بی نیاز به داروهای محرک و ویالگری که جوانهای غربی را معتاد کرده ، سلحشورانه عشق می ورزند و در هشتاد و یک سالگی ، هنوز شیر بیشه اند و خود را پنجاه ساله می پندارند . پنداری که اکسیر جوانی در ژن های آنها از نو متولد می شود و فقط شرطش این است که به درون بنگرند و حساب سال و زمان را به آنهاپی بسپارند که فکر می کنند پیرند.

قادر که تا ساعتی پیش خود را شرمنده حس می کرد و این اندیشه را داشت که همه سر به سرش خواهند گذاشت ، رو کرد به الفت و گفت:

"حیف که ما این مرد را هرگز خوب نشناخته بودیم . در عرض این چند ساعت چنان ولوله ای به پا کرده که پنداری دنیا به فلسفه ای نو دست یافته است . نوید داشت به بابک می گفت که سایت های اینترنتی و فیس بوک هم پرشده از تصویر مردی که تا دیروز فقط سی چهل نفری او را می شناختند و اما الآن همه ی دنیا دارند از او صحبت می کنند " .

قادر که نگران پدرش شده بود از بابک خواست که مستقیم به محله ی قدیمی شان برود و پدربزرگش را همراه خود به خانه ی آنها بیاورد که مبدا تک و تنها حوصله اش سر برود و روزنامه ها و مجلات و کانالهای تلویزیونی ، بی وقت بروند سروقت اش و بخواهند با سوء استفاده از رگ مردانگی اش ، قانون

شوند . اما امیر اصلان ، جاذبه و وزنی دارد که عین بی وزنی است و آدم نمی تواند که عاشقش نباشد!" امیدها به یأس گراییده بود و نفوس ها تو سینه حبس بودند که امیر اصلان با دو بیت از " شهریار " چنین گفت:

"توماهی شب به هر بامی بر آئی ، عالم افروزی تو شمع پیابه هر محفل گذاری ، محفل آرائی
تورا مشکل به پای خوان خود بینم ، که می دانم

تو شاهی، کلبه ی درویش مسکین ، مشکل آرائی
اعتراف می کنم که نورت، عاشق گُشی رعنا است و اگر من سی سال از سن او کم کردم ، واقعا کم بود و او هنوز آشوبگریست که شعله اش آدمی رامی سوزاند و لذا ، توصیه ام این است که همیشه نگاه به زوایای پنهان داشته باشید . جوانان شصت ساله زیادند و شصت سالگان جوان ، کمیاب و نادر و نورتن از آن نادره هاست ."

همه داشتند ابراز احساسات می کردند که نور تن با احترام و کرنشی تمام از امیر جدا شد و مجری گفت:
"امیر اصلان یک طالب دیگر نیز دارد که همین حالا در استودیو خواهد بود و از شما می خواهم که به افتخار او یک دست بلند بزنید ."

پاراوان بسته شد و زنی موبور و برنزه ، در میان نورها و الحان موسیقی پیدا شد و همه دیدند که زنی آمد بلند بالا و عشوه گر که نورتن کجا و او کجا ؟
مجری که عشوه می آمد و لوندی اش توجه کارگردان های سینما را به خود می کشید گفت:

"این هم سوزان . همان بیوه ی آمریکایی . دلباخته ی امیراصلان و اما نه عاشق گُش. زنی عاشق پرور.
آمده به خاطر عشقش و شروع یک زندگی تازه!"
زن که با لهجه صحبت می کرد برای شروع صحبت گفت:

"فقط می خواستم بدانم که امیر اصلان متولد کدام برج است که ستاره های ما چنین در هم گره خورده است و بعدش که آیا حاضراست بامن به کالیفرنیا بیاید یا نه ؟"

حضور مشهور ترین چهره های سیاسی روز، سینما ، تلویزیون و موسیقی برگزار شد و و با مقدمه چینی های مجری ، از نورتن خواسته شد که نظر خود را در باره ی این خواستگاری ، بی آن که تحت تأثیر کوچکترین فشار و تهدیدی باشد بیان کند . نورتن که زیباتر از همه ی روزهای دیگر بود و در جامه ای فاخر می درخشید با اندکی تأمل گفت:

"بی آن که تحت هرگونه فشار و جبری باشم ، اعتراف می کنم شب را خوابی خوش داشتم و مدام در فکر جناب امیراصلان ، به رویاهای شیرینی می اندیشیدم که در کمین فردهایم بود .مخصوصا آن صحنه دوچرخه سواری اش محشر بودو آدم را یاد فیلم های وسترن می انداخت . اما شاید بگویید که چطوری می شود هم آدم بخوابد و هم در فکر کسی باشد ؟ باید صادقانه اعتراف کنم که این خواب ، چیزی بود بین خواب و بیداری و رویاها مرتب سراغم می آمدند و فکر مرا درگیر خود می کردند . تا که بالأخره از آن وضعیت خاص در آمدم و رفتم سراغ سکه ای که از بچگی ها با من بود و معمولا قبل از هر تصمیمی با آن شیرو خط می اندازم . دقیقا هفت بار سکه را بالا انداختم و در هفتمین بار بود که متأ سفانه خط آمد و من باید اعلام کنم که با همه ی عشقی که به امیر اصلان دارم ، از عشق خود می گذرم . اما طی ساعاتی که با او بودم این اعتراف هم ضروری است که من او را حتی جوان تر و استوارتر از مردانی دیدم که در سی سالگی عشق می ورزند . من با او ازدواج نمی کنم و اما او همیشه می تواند یکی از نزدیک ترین دوستان من باشد . زیرا عشق او ، چنان آتشین است که حس می کنم با ازدواج ، چنان شور و عشقی برای همیشه لطمه خواهد دید . یعنی تجربه های من ، این را گفته اند که هرگز با کسی که عاشقش می شوی ازدواج نکن . هفت طلاقی که تا حالا داشتم کافی است و دیگر نمی خواهم ریسک کنم . با کسی ازدواج خواهم کرد که هرگز نتوانم عاشقش شوم و طالب های من همچنان می توانند در برنامه حاضر

دیگر باید بگذرد که من دوباره جوان شوم . اما اگر شما چیزی می دانید ، بگویید که من نیز بدانم . روزنامه های فردا را حتما خواهیم خرید !

حکایه

قیصاص قیامته قالماز

او گونلر بوتون آذربایجانلیلارا اولان کیمی، کربلایی عابباس عایله‌سی اوچونده چوخ دهشت‌لی و غوصه‌لی گئچیردی. میانادا میلی اوردونون تهران قوشونونا یئنیلمه‌سی و تبریزین ایشغالی هامینین قولاغینا چاتمیشدیر. خوی شهرینده دوروم چوخ گرگینلشمکده ایدی ساتقینلار، دارغاشاگردلر، مرکز باغلایلارین تشویقلری ایله متشخیص فیرقه‌لرین ائولرینه باسقین ائدی، عایله‌لری گوزو اؤنونده اونلاری اؤلدورولر ائو اشیالارین تالان ائدی‌دیلر، کوچه باجدا فرقه‌لرین جنازه‌لرینی داشقالارا باغلییب سورور یوردولر، دوغورداندا جینایت باشدان آشمیشدی. کربلایی، عایله‌سی ایله بیرلیکده نئچه گون ایدی شهردن ائشیکده یاخین قوهوملارینین بیرینین باغ حیطینده گیزلینجه‌سینه یاشایردی. ائو و دوکانینین تالانین ائشیتیمیشدیر. بونودا بیلیردی کی ائو- ائو اونو آختاریلار. فورصت آختاریردی اؤزونو آرازین او تایینا یئتیره. گئجه ساعات دوققوز یاخین کربلایی، اوغلو حسن و سیلاحداشی قره‌خانلا بیرلیکده عایله عضولریله حوزونلو بیر وضعیتده ویداعلاشیب آتلاری مینیپ، قارانیقدا باغین قاپی‌سیندان چیخدی‌لار. شهردن تکه‌توک گولله سسی قولاغلارینا گلیردی. اونلارین مقصدلری آراز سرحدلری ایدی. بیر ساعات گئچمه‌میش کربلایی آتین باشینی ساخلادی یولداشلاریدا اونا باخراق آتلارین دایاندیردی‌لار.

- نیه دایاندین آتا؟ اوغلی حسن سوردو. کربلایی هیچ‌نه دئمدی. آتین باشین چئویریپ اصلی یولدان بیر کند یولونا کئچدی. او ایکی نفرده ایستر - ایستمز

امیر اصلان نیم خیز شد و درحالی که قامت راست می کرد گفت:

"چون تصمیم ندارم که این پاراوان کناربرود و اصلا ازدواجی صورت بگیرد جوابی به این سؤال نمی دهم واز همینجا می روم پشت صحنه و یکی دو روز که بگذره باز امیر اصلان را جز انگشت شماری به یاد نخواهند داشت."

مجرى هرچه کرد و تماشاچیان هر قدر کوشیدند که با استدلال و التماس او را تو صحنه نگه دارند کارساز نشد و امیر اصلان به حالت قهر دور شد . الفت چشم غره ای به شوهرش رفت و نوید و نویده به بابک رو تُرش کردند و بابک هم مثل مادرش به قادر و قادر رفت برای التماس که شاید پدرش را برگرداند و این شانس را مفت و الکی از دست ندهند که امیر اصلان گفت:

"می دانم که باید تاکسی کرایه کنم و منتظر عید باشم که شاید شما را باری دیگر ببینم اما من ، واقعا عاشق نورتن بودم و عشق او بود که مرا تا اینجا کشانده بود!"

الفت ، قادر را کنار کشید و گفت:

"ولش کن ! خلاق هرچه لایق و همان بهتر که بره تو تنهایی اش بپوسه".

امیر اصلان داشت از میان دوربین ها و خبرنگاران رد می شد که یکی از خبرگزاری های رسمی آن راز سی ساله را پرسید و اینکه زندگی اش را به کی باخته ؟" امیر اصلان که داشت سوار تاکسی می شد به خبرنگار گفت:

"به شما ی نوعی و آن قفس طلایی که توش گیرافتاده ایم و بت هایی که این همه تمجیدش می کنید و به کتمان واقعیت ها برای نان پاره ای از هم سبقت می گیرید . به آن سالهایی که حس می کردم این دیگران بودند که می گفتند چه بپوشم و چه بخورم و چه بگویم و چه بکنم ! تا که نورتن را دیدم و عاشق شدم .عشق جوانم کرد و اما این همه سؤال و جواب ، باز پیرم کرد . حالا دیگر نمی دانم چند سال

- «اوشاقلار! بیر ساعتاجادا داوام گتیرسنیز مقصده چاتاریق»

کربلایی قووه چیراغی ایشیغی آلتیندا ساعاتینا باخدی. دسته‌دن^۱ ساعت یاریم گئدیردی. هر اوچوده الدهه سیلاحلارین قبضه‌سین سیخیشدیردی‌لار. ایچریلرینده گیزلین بیر اضطراب حیسیسی بولونوردو. ایتلر یامان هورویوردولر. کۆپکلرین هورومه‌سی ائو صاحیبینین قاپی چالینمامیشدان حاصرا^۲ چیخارتمیشدی. قاپی چالینماق هامان سسلندی: - نه آدامسان؟ کۆپکلر داهادا بتر هورویوب حصار قاپیسینا جیرناخ چکدیلر. - آلاسه قوناغیق. آی قارداش! آچ قاپینی.

حاج محرم سسی ائشیدیرکن بیر دیسکیندی. اؤز - اؤزونه دئدی: گئجه‌نین بو زمانی کربلایی هارا، بورا هارا؟ آلاسه خئیر ائلسین» کۆپکلری هالالیب قاپینی آچدی. قوقونی^۳ یوخاری توتوب، کربلایینی سئجیدی. -سلام قارداش! خئیر اولما؟! گئجه‌نین بوزمانی بئله وضعیت ده نییه؟ کربلایی قاپیدان ایچری گیررکن: «هله هئج نه سوروشما سویوق سوموکلریمه قدر ایشیلیب». بو سسه حاجی محرمین خانیمی و بؤیوک اوغلو سرتیپده حاصرا چیخدی‌لار. قوناقلارلا خوش گلدین ائتدیلر.

-اوغلان! قوناقلارین آتلارین آل آپار پیه‌ده راحتلاد. حاجی محرم اوغلو سرتیپه دئدی. قوناقلاری قیش دامینا آپاردی. بیر ایکی اوشاق تندیرین دورسینده یاتمیشدی‌لار اونلاری اویادیب های باسدی: «یاللاسه اوشاقلار! کنار اولون گوروم.» قوناقلاری تندیر باشینا گتیردی. یاریم ساعتان سونرا ایستی چای و ایستی تندیر یولچولارین حالین دوزلدیب درین یوخویا آپاردی ... کربلایی یورقونلوغونا باخمایاراق، گون چیخمامیش یوخودان آیلیمیشیدی نامازین قیلاندا سونرادا نه ائتسه‌ده یوخلایا بیلیمه‌میشدی. نه ایسه ایچریده. بیر اضطراب حیسیسی گئچیریدی. ندنسه نیگرانچیلیغینی آنلییا بیلیمیدی. فیرقه‌نین بیر ایل لیک حکومتی اونون اوغورلاری و اوغورسوزلوقلاری

اونون دالیسینجا سورودولر. بیر آز گئنددن سونرا حسن دایانامادی. یئنه‌ده سورودو:

- آتاجان نه اوچون یولدان چیخدیق؟

کربلایی آتینی بیر آز یاواشلاداراق دئدی:

- بو وضعیت ده سرحدده یاخینلاشماق هئیچده صلاح دئگیل.

- پس اوندا هارا گئدیریک؟ بیلیر سینیزکی تئز-گئج دالبیمیزجا مأمور گؤندریلر.

سیلاحداشی - قره‌خان - سؤیلدی.

آتلار اوچوده چییین - چییینه یورویوردولر. کربلایی ایکی سینین آراسیندایدی.

اونلار اوزون توتوب دئدی: بیر نچه گون گیزلنمک مجبوریتینده‌دیر. گئجه ایکن اؤزوموزی «سیلاو» کندینه یئتیرمیلیک. اورانین آغ ساققال وسؤزو گئچنی منیم ان یاخین دوستوم و سیرداشیمدی. یقینیم وار نه قدر لازیم گلیرسه بیزه سیغیناجاق وئرجک. -ایندی وضعیت دییشیب، جاماعات قورخویا دوشوب، بونا امین میسن؟ قره‌خان سورودو. -البته کی امینم. اونا گؤز بیگی کیمی اینانام. دوققوز آی خسته‌لیگینه گؤره منیم ائویمده عایله‌مین ایچینده یورغان دؤشکده یاتیب، حسن‌نین آناسی اونا اؤز قارداشی کیمی حرمت ائدی. کربلایی دریندن بیر آخ چکیب دئدی.

-آتام دوز دئییر. حاجی محرم سؤزو گئچن و اؤزوده قدير بیلن بیر اینساندیر. او بیزی قورویار. حسن سؤیلدی.

- البته کی قورویار. نئجه دئمیشلر: «ال، الی یویار، الدهه دؤنر اوزو یویار» کربلایی دئدی و آتین قامچیلادی. آتلار سورعتلندی‌لر. هاوانین سازاغی قیلنج کیمی کیشیلرین یانقلارینا دییردی. حیوان آتلار نفس‌نفس ویریردی‌لار. او سویوقدا، زوردان جومجولاق تر اولموشدولار. سویوق بیر یاندان و اضطراب و نیگرانچیلیق دیگر طرفدن آتیلاردا حوصله قویمامشدی. موطلق ساکیت اولموشدولار. آخیردا کربلایی سیکوتی سیندیریب دئدی:

حکومتینین بۆیوک باشلاری یا توتولوبلار یادا او تایا قاپچیلار. دوغوردان خویدا دوروم نه سایاق ایدی؟
-چوخ گرگین و آجیناجاقلی. سوروشما حاجی. شهر دوشوب لاتلوت الینه! ائولری تالان ائدیپ، کیمی اله گچیریلر ائله اوردا دوغراییلرلار... آخ... نه بیلیم... نه بئله اولدی حاجی؟

-غوصه ائلمه کربلایی! اینشاللاه هرشئی یاخشی اولار. بیر ایکی گونه دولت اوضاعیا مستلط اولوب قایدا قانون قویولار. -نه دولت حاجی؟ هانسی دولت؟ بو جینایتلر هامیسی تهران دؤولتینین ایشیدیر. اؤزلی بو ارازل اوباشا میدان وئریلر. بییمکی قالدی آلاها. -دورون بیر چیقاق چؤله قویون حوصله میز بیر آچیلسین. اؤزو هامیدان قاباق دوردو. کربلایی، اوغلو و قره خان دا قووزاندیلار. پالتورلارین چینگیلرینه آتیب ایستیدیلر سیلاحلارین دا گؤتورسونلر. حاجی دئدی: «سلاحلار. قالسین اوزاغا گئتمیریک، سیلاحلاری گؤرمسه لر یاخشیدیر. سونرا اوزون آروادینا توتوب دئدی: آی قیزا سن نهار ایشینه باخ؛ بیزده بیر ائشیک دولناق گلک.» قاپیدان چیخیدیلار. گونشین گؤیده اولماغینا باخمایاراق هاوادا چوخ آجی بیر سازاق وارایدی. کند کوچهلری قار بوزایدی. ایکی کوچه گئچندن سورا حاجی محررمین باغینا گیردیلر. حاجی نین ایکی اوغلو و اوچ نؤکری اونلارین یوللارین گؤزلوردولر. بئش اون مئتیر باغین قاپیسیندان اوزاغلانمیش حاجی نین ایشاره سی ایله سیلاحیلار اونلاری آرایا آلدیلار. کربلایی وضعی ائله گؤرنده دایاندی. اوغلو، قره خانداندا اضطرابلا کربلایی یا باخیدیلار. حاجی نین آداملاری گلن گئندن ویریب آتسه حاضرلاشدیلار. قیزیلارین یئرینی دئ یوخسا مجبورام زورلا دئدیم. کربلایی اوزون حاجیا توتوب دئدی: «حاجی! بئله ده ظرافت اولار؟» -ظرافت ندیر کربلایی؟! داها سیزین ایشینیز بیتدی. لوطفاً قیزیلارین یئرینی دئ یوخسا مجبورام زورلا دئدیم.

-حاجی! سن کیشی سن. بو ایشلر سندن بعید دیر. سنین قیزلا، پولا نه احتیاجین وار؟ بو ایشدن نه نیتین وار؟ حاجی نوکرلرین بریندن توفنگی آلیب قونداعی ایله کربلایی نین اوغلو حسن یین نوکرلریندن سرت چالیدی. حسن ائیوای دئییب اوزو اوسته یئره قابلاندی. کربلایی نین گؤزلری دولدو. مایوسجاسینا حاجی محررمه باخیب دئدی: «محررم! ائی نا کیشی! قیزیلارین یئرینی دئیرم اوغومو

کیتاب وراغلاری کیمی گؤزونون اؤنونه گلیردی. اینانا بیلمیردی کی فیرقه بو آسانلیقلا داغیلا! گله جگ نه سایاق اولاجاق؟ حاج محررمین خانمی سینین سسی اونو فیکیر دریاسیندان چیخارتدی: «قئیلان آلتی»^۴ حاضریدیر بویورون. - به حاجی هانی؟ کربلایی سوردو. حاجی نین خانیمی دئدی: «حاجی داوارلارا یئم وئریر سیز بویورون اودا ایندی گلر. قادین دوز دئییردی. حاجی کومدا ایکی اوغلو و نوکرلری ایله داوارلارا یئم وررک اونلار ایله بیر موهوم ایش باردهه موداکیره آپایردی: - آتا! او سنین دوستون اولماسادا، قوناغیندیر. بونو ائتسک منطقه ده روسوا و آبریسیز اولوروق. بؤیوک اوغلو سرتیپ حاجی محررمه دئدی. - ساکیت اول بئله بیر فورصت چوخ چتین اله دوشر. بونا فیکیرلش کی کربلایی دؤولت دوشمانیدیر. اونو اولدورمکله ایکی آماج ال تاپیریق. بیرسی کربلایی نین قیزیلار -دیگری ایسه دؤولتین اعتماد و ماراغین قازانماق. حاجی محررم هیجانلا اوغلونا دئدی. - آتا جان گل بو داشی اتگیندن توك، اؤزونو آبریسیز ائتمه. اگر دؤولتدن قورخورسان اوندا آپ - آچیق کربلایی نین اؤزونه دئ و عوذرونو ایسته.

- کس سسینی اوغلان. سن منه تکلیف تعین ائتمه. من تام فیکیرلریمی ائتمیشم. سیز فقط سؤزلریمه یاخشی قولاق وئرن. قئیلان آلتیدان سونرا گرمک بهانه سی ایله کربلایی گیلی دال باغا آپاریب اورادا ایشلرین بیتیره ریک. سیز هامیلیقجا سیلاحلانیب اؤنجه دن اورا گئتمه لیسینیز. منده اونلاری گتیریرم.

حاجی محررم یاللاه دئییب ایچری گیردی. کربلایی گوله گوله دئدی: «آی کیشی به هایاندا قالمیسان؟ سنسیر قئیلان آلی بیزه نه یاپیشاجاق؟» حاجی اوتورارکن بئله جواب وئردی: «آی کربلایی کند ایشی قورتولاندی مگر؟ داوارا باخیردیم.» چای ایچه - ایچه کربلایی ایستهدی شهر حادیشه لریندن سؤز آچسین:

-شهردن نه خبرین وار؟

حاجی محررم چایی نلکیه تۆکه تۆکه دئدی: «اوراجان ایشیتیمش کی تهران قوشونو تبریزه گیریب و فیرقه

دهشتله بو منظرهیه باخیردی. صورتیندا قان اثری قالمیشدی. سانکی اوزونه آغ بویا یاخمیشلار. کربلایی ایسه اورکدن بیر بالا وای دئدی، ایستهدی اوزون بالاجنازه سیننه یئتیرسین. لاکین توفنگلر بیردن آتش آچدیلا: نئچه گولله کربلایی یا و قره خانا سانجیلدی معلوم دنگیلیدر آنجاق ایکی کیشی حسن نین جنازه سیننه یئتیرمه میش قانلارینا بلشدیلر.

اوتوز نئچه ایل بو حادثه دن گئچیردی. آذربایجانلیلاردا دیگر ایرانلیلار کیمی خیانتکار پهلوی رژیمیه علیه نه عصیان قالدیرمیشدیلا. شاه رژیمیه اوزون ساخلماق اوچون هر تشبته ال آتیردی. او جمله دن کندلرده و شهرلرده، ساتقین و شرور آداملار یغیب پول و ایمکان وئرمکله اونلاری شهرلرده فیرتانا یاراتماغا مجبور آتیردی. قصادان حاجی محرمین بویوک اوغلو سرتیپده بو اشراردان بیرسی اولموشدور. اوکند لرین شرور و قانمازلارین باشینا یغیب، شاهی دستکلمک باهاناسینا شهره باسقین آتدی، اینقیلاپچی لاری توتوب اؤلدوروردو. جاماعاتین ائو و دوکانلارین تالان آتیردی. آلتی یئتدی آی خوی شهرینده چوخ قورخولو بیر وضعیت یاراتمیشدی. ۲۲ بهمن ۵۷-دن سونرا اشرارین چوخو یاخالانیب و جزالاندیلار. سرتیپ نئچه نفر سیلاحداشلاری ایله بیرلیکده بیر ایکی آی قاقاق اولدو. او بو مدتده اؤز کندلرینین یاخینیندا اولان بیر اوجا داغین زاغالاریندا گیزلینجه یاشادی. لاکین آخیردا یاخالانب، محاکمه دن سونرا محکمه قاراری ایله اعدام اولدو. سن فلکین اینتقامینا باخ کی، سرتیپی و سرتیپین بویوک اوغلو رحمانی- حاجی محرمین نوه سی- اعدام مراسیمیندن سونرا جنازه لرین هامان یئرده کی کربلایی نی و اوغلو ایله یولداشی نی اؤلدورموشدو، تاماشایا قویدولار.

خوی. محمد شاه وئردی

۲۱ آذر ۱۳۸۱

اتک یازی

۱. سابق ساعاتلاردا، ۱۲ معیار اولموش و اونا دسته دئیردیلر. مثلا گئجه دسته دن بیر ساعت گئدیر، یعنی ساعات بیر اولموش.
۲. قدیم کندلره حیط - ائو ساحه سیننه حصار دئیرمیشلر.
۳. بیر نوع مشوشه سیز چیراغ، فارسجا چراغ موشی.
۴. صبحانه، ناشتایی.

ویرما. قیزیللاری آلاندان سونرا فیکرین نه دیر؟» حاجی جواب وئردی: «هئچ نه. قیزیللاری گؤتوروب سیزی بوراخاچام. کربلایی داها اونا اینانمیردی. بولوردی کی قیزیللاری آلسادا اونلاری هئچ وقت بوراخمایاچاق. لکن «لاکین» بیر یالانچی اومودوارلیق اولسادا اوزونو آلداتدی. قیزیللارین یئرین حاجی یا دئدی. او قیزیللاری آتلارین یهرینده گیزلتمیشدی. حاجی نین اوغلو گئدیپ قیزیللارین اوردان اولماسین تصدیق آتدی. کربلایی اوزون حاجی یا توتوب دئدی: «او قیزیللار، اودا سن. بیزی بوراغ قوی اؤز آنلیمیزین یازسی ایله گئدک.»

حاجی بیر اوجادان گولوب دئدی: «بدبخت! سنین آنلین یازسی منیم الیمده دیر. ایسته بیرم او یازینی اؤز الیمینده سیلم!»

-لعنت اولسون سنه. سنی هئچ بئله آلقاق بیلیمزدیم. کربلایی دئدی و حاجی یا ساری توپوردو. حاجی بیر قدم ایره لی آتیب نیفرته جوبالادی: «آلقاق سن سن و سنین آتاندی خیانتکارلار! سیزی اؤلدوروب جنازه لرینیزی کؤپک جنازه سی کیمی کندده سورویه جگم سیزین جزانیز بودور. وطن ساتقین لاری.» کربلایی نین گؤزلرینه باخدی. دوغوراندان او گؤزلرده ایلین اوزونو گؤردو! کربلایی نین نظرینده حاجی محرم بیر لحظه قودوز بیرجاناوارا بنزدی. اونا یقین اولدوکی حاجی اونلاری اؤلدورجک. چوخ حوزونلو بیر اینیلتی ایله حاجی یا دئدی: «حاجی! منی بالالارین باشینا دولاندیر. آلاهی سئویرسن گل بو ایکی نفری اؤتور گئتسینلر. من سنین ایختیاریندا یام. هر نه آندیرسن آت. اؤلدورورسن اؤلدور، تحویل وئیرسن وئر.» کربلایی! یالوارما. فایدا وئرمز. من فیکیرلریمی ائتمیشم. اوچونوزده اؤلدوره جاغام حاجی دئدی/ کربلایی یئنه ده یالوارماغا باشلادی: «کیشی! بیز سنین قوناغینیق. سنه پناه گتیر میشیق. هئچ مذهبه قوناغا بئله ائتمزلر. سنه یالواریرام؛ اؤنجه منی اؤلدور. اوغول اؤلومون گؤرمگه طاقتیم یوخ. سنی آند وئیرم....»

حاجی نین نعره سی کربلایی نین سؤزون آغزیندا یاریمچیق قویدو. نؤکرینه غضبله دئدی: «کؤپک اوغلو نیه دورویسان؟ گبرد بو آلقاغین اوغلونو.» گولله سسلنمک هامان حسن فیرفیرا کیمی بیر ایکی دؤور اؤز باشینا دولاندی، بیر یئل آتمیش چنار کیمی شاققلتی ایله یئره دوشدو، قان ایچینده چابالاماغا باشلادی. قره خان

پیشه‌وری و اتحاد جماهیر شوروی

ایواز طاها

به مناسبت بیست و یک آذر سال ۱۳۹۶ روز نکبت
آذربایجان

منطق اقدامات میر جعفر پیشه‌وری، رهبر حکومت دموکرات آذربایجان، به ویژه همکاری نزدیکش با اتحاد شوروی، بدون عنایت به پس‌زمینه‌ی رویدادها و وضعیت سیاسی جهان آن دوره قابل درک نیست. نخست اینکه، اگر در مقابل دموکرات‌ها، حکومت مرکزی‌ای منزله، مردم‌سالار، دادگر و خوداتکایی وجود داشت، می‌شد درباره‌ی دموکرات‌ها به گونه‌ای دیگر داوری کرد. اما وقتی حکومتی دسیسه‌گر، خودکامه و بیگانه‌گرا به جنگ آن حرکت رفت، باید تردید به خود راه داد. برخی چنین می‌پندارند که آن جدایی‌خواهی‌های ادعایی، در آرمانشهر بی‌عیب و نقصی صورت گرفته بود که پهلوی اول پدید آورده بود. لذا وقتی به پیشه‌وری می‌رسند، خیانت را در نزد او احتکار و عنصر وابسته و دسیسه‌بازی چون قوام السلطنه را به فرشته‌ی نجات تبدیل می‌کنند. از این هم پیش‌تر می‌روند و حکومت وابسته‌ی پهلوی دوم را که با پادرمیانی محمدعلی فروغی و اثبات چاکری به آستان امپریالیسم بریتانیا صاحب تاج و تخت شده بود، ردای تقدس می‌پوشانند.

دوم، روابط حکومت دموکرات با شوروی را باید در چهارچوب منزلتی که سوسیالیسم موجود در سراسر جهان کسب کرده بود، ارزیابی کرد. در آن زمان

تقریباً تمامی جنبش‌های آزادیبخش در مقابل دیکتاتوری‌های متنوعی که مثل قارچ در همه جای جهان رویده بودند، به شوروی اتکا داشتند. البته در موارد بسیاری این اتکای ناگزیر نتایج مطلوب ببار نیاورد. از آن گذشته، در دوره‌ی مورد بحث، حتا اکثریت عظیم فلاسفه، روشنفکران، نویسندگان و هنرمندان غربی گرایش شدید شورویایی داشتند. مثال‌ها زیاد است.

از میان جمع بزرگ روشنفکران، اندیشمندان و هنرمندانی که در هزار و نهصد و بیست به دیدار لنین شتافتند، تنها چند نفر، از جمله برتراند راسل، بودند که درباره‌ی عمل و نظر بولشویسم منتقدانه سخن گفتند؛ سهم بقیه‌ی میهمانان شیفتگی و طرفداری درازآهنگ از اردوگاه سوسیالیسم موجود بود. زمانی که فرقه‌ی دموکرات بر سر کار آمد، هنوز نه آندره ژید از شوروی برگشته بود، نه جلال آل احمد. هنوز خروشچوف گزارش تکان دهنده‌ی خود از دهشت استالینی را عرضه نکرده بود. هنوز دیوار برلین قد برنیافراشته بود. هنوز سوبیه‌ی الهیاتی عزم آهنین رفیق استالین در نجات غرب از چنگ فاشیزم در پیش چشم‌ها بود و حق‌شناسی غبطه‌انگیزی بر می‌انگیخت. هنوز الکساندر سولژنتسین چهره‌ی آنسوی دیوار آهنین سوسیالیسم موجود و جزایر گولاگ را در معرض دید جهان خارج نگذاشته بود. هنوز از فوکو تا سارتر و از دریدا تا بودریار همه چپ بودند و گروه "سوسیالیسم و توحش" مرکب از بزرگترین اندیشمندان فرانسه از سیاست‌های شوروی بیزار نگشته بود. هنوز بهار هزار و نهصد شصت و هشت نیامده بود تا انقلاب شورانگیز دانشجویی، که از مارکوزه تا هابرماس را درگیر خود کرده بود، به شکست انجامد. هنوز گی دوبور فیلسوف شعرهای شهری شصت و هشت "از شدت" ناامیدی خود را نکشته بود. در زمانه‌ای که از برتراند راسل راسیونالیست تا ژان پل سارتر اگزیستانسیالیست شیفته‌ی عدالت روسی بودند، اگر پیشه‌وری به عنوان

تمامت خواهان ایرانشهری دریافت می کنند. گویا شکوفه‌ی خودآگاهی در برهوت همین اتهام‌ها و استدلال‌های زورگویانه می شکفت! شکی نیست که امر سیاسی و سوژه‌ی تغییر اجتماعی از طریق چالش با گفتمانی که زندگی روزمره را بر اساس مرگ دیگری صورت‌بندی کرده است، به ساحت زندگی بازمی گردد. گرچه دولت دموکرات به دلیل فشارهای بین‌المللی و داخلی شکست خورد، اما تأثیر عظیمی در شعور اجتماعی و سیاسی ترک‌ها بر جای گذاشت. تجربه‌ی دموکرات برای همیشه ایده‌ی "فاشیستی یک ملت، یک دولت و یک زبان" با چالش درمان‌ناپذیر مواجه کرد. حتا قیام بیست و نه بهمن سال پنجاه و شش را به رغم ظاهر مذهبی‌اش، می توان از این منظر تحلیل کرد؛ فوران خشم علیه یکسان‌سازی فاشیستی. عمق و گستره‌ی این تأثیر را از حجم عظیم تبلیغات رسانه‌ای و پژوهش‌های سوگیرانه در نهادهای ریزودرشت دولتی و غیردولتی مرکزگرا به راحتی می توان دریافت.

<https://t.me/yurdumuz1>

یکی از پرچمداران چپ، از اردوگاه شرق روی برمی گرداند، احتمالا همین امروز به عنوان مرتجعی استعمارزده محکومش می کردیم. چرا که رژیم مورد مخالفت وی هم دیکتاتور بود و هم به معنای واقعی آلت دست استعمارگران.

اصلا چرا این همه به سال‌های دور برویم. این رهیافت به آن می ماند که سوژگان خیابان‌های سال پنجاه و هفت نتایج آن رخداد-حقیقت را از دریچه‌ی امروز ببینند. دانشجویانی که در سال پنجاه و هشت سفارت ایالت متحده را اشغال کردند، اینک یا مطرودند، یا تبعیدی و یا زندانی؛ و البته امروز بیش از هر گروه داخلی خواهان رابطه با آمریکا هستند.

هر قدر هم که به زعم ایران‌گرایان (اسم رمز تبارگرایی پرشین‌یستی)، حکومت دموکرات‌ها ریشه‌ی خارجی داشته باشد، بازهم بستر ظهور آن داخلی بود. اینان از یاد برده‌اند که حکومت پیشه‌وری در درجه‌ی اول واکنشی بود به رژیم مطلقه‌ی رضا شاه که می‌خواست از زبان تا کلاه مردم را یکی کند. در نظریه‌ی توطئه، همواره به عاملیت عوامل خارجی به بهای فراموشی قابلیت بستر داخلی، عنایت افراطی می‌شود. حال آنکه تا بستر داخلی آماده نباشد، یک عامل خارجی به زحمت می‌تواند دسیسه‌ای با ابعاد بزرگ به راه اندازد.

افکار میر جعفر پیشه‌وری ترکیبی از سوسیالیزم دموکراتیک، تقاضای خودمختاری و اصلاحات اجتماعی بود که تحت تأثیر شوروی و نارضایتی‌های محلی شکل گرفت. جنبش او هرچند کوتاه‌مدت، پیشاهنگ جنبش‌های دموکراتیک در ایران بود.

هسته‌ی اصلی سیاست رهایی‌بخش پیشه‌وری عدالت و آزادی و رهایی انسان آذربایجانی از بحران هویت بود. و در این راه احیای زبان ترکی را که فدای زبان دیگری شده بود، و کاهش تمرکزگرایی حاشیه‌ستیز را عادلانه‌ترین راه حل میدانست. خواستی کهترکان امروز هم تکرارش می‌کنند، و همان اتهام را از

شهرها و روستاهای تورک

چهار محال

رضا مردانی بلداجی

بخشی از جمعیت شهرکرد، و ده ترکان جوانمردی لردگان (از ترکان علی صالح خان بیات) اشاره کنیم. امروزه به نظر می رسد بعضی از شهرها و روستاها در شهرستانهای اردل و کیار و فارسان بخشی از جمعیت ساکن در آنها هر چند به گویش بختیاری صحبت می کنند اما اصالتا از تورکها باشند. در روستای چهاراز ناغان بازمانده ای از ترکان چهارازی هستند که امروزه بختیاری صحبت می کنند و بیشتر آنها به خوزستان مهاجرت کردند.

در نزدیکی چهاراز روستایی به نام جفدان وجود دارد که سنگی معروف به برد لرکی یادگار ترکهای طایفه لرکی ساکن در این روستا بوده است که توسط آمم

کریم ملک جفدان از ترکهای لرکی خریداری می شود. کوه لرک نیز مابین رودخانه دوپلان و ارمند یادگار حضور تورکان لرکی در این منطقه می باشد.

ناغان نیز در تملک تورکان بولوردی بوده است.

در دهستان چغاخور نیز فامیلهایی همچون ترکی در روستای آورگان و افشار گلوگرد بازمانده ترکها هستند که امروزه بختیاری صحبت می کنند.

از اسامی اماکن تورکی چغاخور می توان به نام چغاخور (منبع: ایل بختیاری و تاریخ بختیاری)، چغایورت، آلقره اشاره کنیم. تنگ سیاه چغاخور نیز مربوط به شخصی به نام قارا کاکا (کاکا سیاه) بوده است. نام روستاهای سبیک و کلبی بک نیز برگرفته از سی بک (نامی ترکی) و کلبعلی بک بولوردی است.

@TurkEli Caharmahal

از شهرهای تورک چهارمحال می توان به بلداجی، سامان، بن، فرادنبه، سفید دشت، جونقان، طاقانک، سودجان، شهرک (کیان) اشاره کنیم. شهرهای بروجن و نقنه نیز جمعیت قابل توجهی تورک هستند.

از بین این شهرها، بن و سامان و بروجن به عنوان مرکز شهرستان و بلداجی و جونقان به عنوان مرکز بخش می باشند.

از روستاهای تورک چهارمحال نیز می توان به آق بلاغ بلداجی، عطاکله (اسلام آباد) و امام قیص و بخشی از جمعیت روستاهای له دراز و سولیگان و بید قطار گندمان شهرستان بروجن، قلعه تک شهرستان کیار، روستاهای یان چشمه، حیدری، آزادگان، پنهان، تومانک، لارک، بارده، بخشی از جمالو شهرستان بن، و روستاهای هوره، چم جنگل، چم خلیفه، سوادجان، ایلبگی، چم جنگ، شوراب، صغیر، محمدآباد، چلوان، چم زین، چم خرم، کاهکش، چم ناز، قراقوش، گرمدره، صادق آباد، قوچان، مارکده، یاسه چای، دشتی و چم کاکا شهرستان سامان و روستاهای هرچگان، پیر بلوط، کاکلک، بهرام آباد، مرغملک، اوچ بغاز، اشکفتک، آق بلاغ شهرستان شهرکرد و

نام شهرک آورگان در جنوب غربی بلداجی نیز ساختار تورکی دارد و اگر ساختار این اسم به صورت اور+ گان باشد به معنای مکان آب می باشد. لفظ اور با توجه به استفاده آن بر روی دریاچه های مناطق تورک نشین از جمله اورمیه و اورال به نظر می رسد به معنای آبگیر باشد.

در کتاب جنگ چین به ارگون به عنوان اسم مکان اشاره گردیده است.

جمعیت تورک های استان دهم

مطابق آمار ارتش در طی سالهای ۱۳۲۹-۱۳۳۱ به نقل از کتاب "فرهنگ جغرافیایی ملی ترکان ایران زمین" ژنرال محمود پناهیان متاسفانه درمورد نواحی تورک نشین منطقه چهارمحال، اشتباهاتی شده است؛ من جمله عدم احتساب شهرن، شهر سفیددشت و تعدادی نقاط دیگر و نیز اشتباهاتی در ذکر جمعیت.

شهرها و روستاهای ذکر شده؛ عبارتند از:

ارجنک-اشکفتک-آق بلاغ شهرکرد-آق بلاغ بلداجی-ایل بیگی-بارده-بلداجی-جونقان-چم جنگل-چم چنگ-چم خلیفه-چم زین-چم کاکا-سامان-سوادجان-سودجان-شوراب صغیر-شوراب کبیر-شهرک-طاقانک-فراذنبه-قراقوش-قوچان-کاکلک-کاهکش-کتک-گرم دره - مرغملک-هرچگان-هوره .

در سبز کوه نیز اسامی ترکی برجای مانده اند که میتوان به یوقون سو و گیگ تپه اشاره کنیم.

روستای دورک اناری نیز به گفته اهالی روستا سابقا سکونتگاه ترکان بوده است و نام روستا برگرفته از نام طایفه ای تورک به نام دیرک می باشد به مانند روستای چهاراز که نامش برگرفته از نام طایفه ای تورک به نام چهاراز می باشد.

شهر گهرو نیز سکونت گاه قشقایی ها در دوره کریم خان زند بوده است که امروزه نام برخی مزارع گهرو با نام تورکی یادگار آن دوره می باشد.

منبع: تاریخ و تمدن چهارمحال و بختیاری- اسفندیار آهنجیده

بخش گندمان نیز دارای اسامی مکانهایی با اسامی تورکی می باشد که میتوان به قلعه کیچن، شاه بولاغی، قزل گیل، آق داش، کوه دودلو، گذار کوک، گوشنگلی، کوه عالی شاملو، رودخانه کزن، سولی گان... اشاره نمود. در روستای گردبیشه جایی معروف به قاش جاجوها است. در لغت نامه دهخدا جاج نام شهری در تورکستان می باشد. با توجه به مهاجرت اقوام تورک به ایران و چهارمحال بعید نمی باشد که اقوامی از شهر جاج ترکستان به این مکان آمده و محدوده ای را به خود اختصاص داده باشند. در زبان ترکی به قلمرو قاش / کش گفته می شود.

نام گردبیشه نیز ترکی به نظر می آید چرا که در زبان ترکی صفت مقدم بر اسم می آید و اگر این نام فارسی یا بختیاری بوده باید به صورت بیشه گرد باشد.

از اسامی اماکن تورکی در بلداجی می توان به آق چشمه، آق بولاغ، آق تورپاق، یالانچی چشمه، قوش پخی، یکی قولاق، اورتا چیمین، بزیال، اوغار، قارا پوزه، قولیچان، الله قولی، کت رمضان، دلق لقی، قز درختی، یان بولاغی، شورجه، قوش بولاغی، تکمه داش، گریکی چشمه، کمون کشی، شورجه گدکی، ارجنه، شاه تختی، قارا قلات، بیدچالاری، درویش قارا چلری و... اشاره کنیم.

روایت شهرستان سنقر در استان کرمانشاه:

قور قور قور باغه
 آتلی کؤچه باغه
 کؤچه باغده توز چخدی
 قرمزی تومان قز چخدی
 آرینی قورله پهلوان
 پهلوان گیتدی بیچنه
 اوراغ دیدی قیچنه
 یاغ گترو یاغلیاخی
 دسمال گترو یاغلیاخی
 دسمال بابام بیلننه
 بابام شیران یولننه
 شیروان یولی سر و سر
 ایچننه ماهی گزر
 ماهی لر و سجاجی
 اصفهانو پیچاخی
 اصفهان سننه نه گلمی؟
 آتلو قره خوش گلمی
 وردم قوشی اوچردم
 ییدی دنه گیچردم
 ییدی دنه ای ییدی دنه
 ییدی قارداشیم اولیدی
 آروادی خاتون اولیدی
 اؤزی گلابتون اولیدی
 فیروزه آی فیروزه
 خوری آپار خوروزه
 قارداشیم بوگجه بزده ری
 دانه گجه سی سزده ری
 بو دسته گول بیچاوله

اوشاق فولکلورو

ابهرسی تلگرام کانالی

یک شعر فولکلور (اوشاق فولکلورو) که تقریباً در
 تمام شهرهای تورک مرکز، غرب و شمالغربی
 ایران و کل آذربایجان (جمهوری آذربایجان)
 یافت میشود.

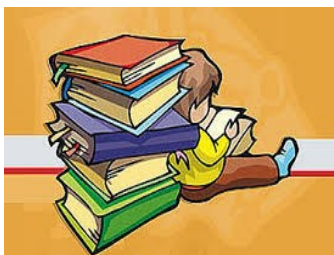
✓ در جمهوری آذربایجان:

الیمی پیچاق کسیدی
 دسته پیچاق کسیدی
 یاغ گتیرین یاغلیاق
 دستمال گتیر یاغلیاق
 دستمال دوه بویوندا
 داغ شیروان یولوندا
 شیروان یولو میل باغلار
 دسته دسته گول باغلار
 او گولون بیرین اوزئیدیم
 تئلریمه دوزئیدیم
 قارداشیمین تویوندا
 سیندیرا - سیندیرا سوزئیدیم

اُو دسټه گول بیچاوله
گولو سویی ایچاوله

✓روایت بویین زهرا در استان قزوین:

بویانا قاشدیم توتاندی
آلما روم توکندی
پیچاق الیمی کسدی
یاغ گتیرین یاغلیاک
دسمال گتیر یاغلیاک
دسمال دوه بونوندا
دوه گیلان یولوندا
گیلان یولو سر به سر
ایچینده ماهو گزر
ماهیلری هایلادیم
امیر خانی پایلادوم
امیر خان بیر خاندی
بور کونون اوجی یاندی
آرواد آلدی دابانسیز
اوغلان دوغدی قولاخسیز
آدین قویدو اردشیر
اردشیر گئددی اودونا
قارغی باتدی بودونا
بش بارماغیم گوموشدو
گوموشچولر ایش اوخور
ایچینده بولبول اوخور

یاغ گتیرین یاغلیاک
دستمال ویرین باغلیاک
دستمال دوه بونوندا
دوه گیلان یولوندا
گیلان یولو سر به سر
ایچینده ماهو گزر
ماهونو ووردوم داشونان
گوزلری دولدو یاشونان
ماهو دوغدو بیر اوغلان
ادون قویدو سلیمان
سلیمان گددی اودونا
قارغا باتدی بودونا
قارغا دییل قمیشدی
بش بارماقو گوموشدی
گوموشلری ایتیردی
هندوستانا یتیردی
هندوستانین اتلاری
منی گوردو کیشنه دی
منده دارو یوخودو
خان قیزینده چوخودو
خان قیزی قالو توخور
ایچینده بولبول اوخور
اونان کیچیک قارداشی
تارونون کلامین اوخور

✓روایت آغداش در استان مرکزی (بخش
نوبران - قاراقان ساوه)

زیبیلی زیبیلی زبیده
گل خمیر ائيله
الیم پیچاق کسبیدی

✓روایت روستای عباس آباد (بخش آبگرم

– قاراقان قزوین)
الیمی پیچاخ کسبیدی
دسته پیچاخ کسبیدی

باقلوقلارو تاپالار
باقلوقونان ياغلارلا
باقلوقونان باغلارلا

✓روایت شهرستان بهار در استان همدان:

بو يانه گئتديم توتوندى
او يانه گئتديم توتوندى
آي بابالر بوتوندى
آي بابانين پيچاغي
دوشدى قولومى قير تيم قير تيم ائيله دى
ياغ گتيرين ياغلييك
دستمال گتيرين ياغلييك
دستمال دؤوه بونونده
دؤوه كشان(كاشان) يولونده
كشان يولى سر به سر
ايچينده آهو گزر
آهو دوغدى بير اوغلان
آدينى قويدى سؤلئيمان
سؤلئيمان گتتدى بيچينه
بيخيلدى آرخ ايچينه
اوراق دئيدى قيچچينه

ياخلوق گتير ياغلوبوم
باقلوق گتير ياغلوبوم
ياقلوق دوه بوينوندا
دوه گيلان يولوندا
گيلان يولو سر به سر
ايچينده ماهو گزر
ماهو دوغار بير اوغلان
آدوننو قويار سليمان
سليمان گندر اودونا
قازما دگر بودونا
بارماقلارى قميشدى
قميش دگيل گوموشدو
گوموشلرى نئيله دى
يئتيردى سجستانا
سجستانون آتلارو
مندن آرپا ايسته دى
منده آرپا يوخودو
تات قيزينده چوخودو
تات قيزى گليم توخور
يانوندا بلبل اوخور
بلبل گندر بيچينه
اوراخ دگر قيچچينه
ياقلوقلارو تاپالار

چیراغ لاری اؤنوندە فايدا وئرمە مېش!
 ایللر گئتدیلر
 ایللر گئتدیلر و اۆزلریله سئوگی نی ده، ماهنی نی
 دا آپاردیلار
 آلمانى، اوزوگو، قدحى، گزمه گى و اوچو شؤدا
 آپاردیلار!
 سحر یئلى چیرپینارکن، اوتانسیین شمعی
 وفاسیندان
 سحر کۆچن لر گئجه دوستلاری ایله وداع
 لاشمایینجا
 ایللر گئتدیلر
 لحظه لر قالدیلار
 سون فورست، نه قدرده آزارق و قورخوداجاق
 یادیگار قالمیش بیر سیگارتک، مسلول بیر
 شاعیرین یانیندا
 بیر عؤمور یانديريلمالمیش.

درد هاواسی

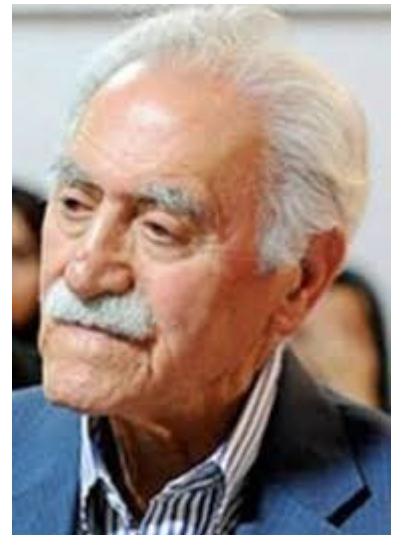
عاطیفة جان!
 یادیندامی گنج لی ییمیز
 کی بیلمزایدیک گوندوزلر نه سایاغ گلیر
 و گئجه لر نه جور اؤتور؟
 تا کی عؤمرون یاریسیندا
 ایلیق لیق و یاریمچیق رنگلرله دولو
 آنلاردا
 بالا – بالا آنلادیق کی
 یولون یاریسیندا آددیملار و دقیقه لرده آزجا
 آغیرلاشیرلار
 یورقون لوقلار ایستی له شرکن قانلاردا
 سویوقلاشیر
 اوزامانلار ایدی کی

شعیرمیز – شاعیریمیز ŞEİRİMİZ - ŞAİRİMİZ

تورکجه یه چئویرن : علیرضا ذیق
 ایل لر گئتدیلر شعیر توپلوسو کیتابیندان

یدالله مفتون امینی

ایل لر گئتدیلر

ساری آتلار کاروانیندان دوشمه میش
 ماوی چایین اهمالجا آخیشی لا
 ایللر گئتدیلر.
 ایللر
 یئنی جه دامادلارکی اوزگون ایدیلر
 سون قوروش لاری دار گرده ک لرین یاریمچیق
 یانان

ایکی جیزما ایسته بیر تکجه مؤهور
 اورداکی بیرداغ باشیندا درین دن نفس
 چکمه بین تاوانی
 تاریخی جعل ائتمک دن آغیر راق دی.
 اورداکی مسلول بیر اوشاقی اۆلدورمک
 بالیق توتماق دان راحت راق دی
 اورداکی جوشغون و آزاد اوره بین قانی
 بیر فاحشه نین
 انلیک و کیرشانیندان اوجوزراق دی
 من اوردا هیچ قالانمارام
 چیغیرمادان
 سس سیز و سمیرسیز بیر کیشی!

بولوتلار و غم لر

بیرجه تانری
 و مین لر بولوت، مین لر گوئی ده
 و هر بولوت
 هر گوئی ده بیر باشقا چئشید
 بیرجه دونیا
 و مین لر غم، مین لر اوره ک ده
 و هر غم
 هر اوره ک ده بیر آیری تهر
 یئل لر
 بولوتلاری گتیریر لر
 و یاغیش سیزلاری آپاریرلار
 خاطیره لر
 غم لری گتیریر لر
 و آغلایش سیزلاری آپارمیرلار
 بولوتلار
 و غم لر

گوندوزلر چالیشماق دان و گئجه لر خیال قورماقلا
 دولو ایدی
 و بیز سایمادان یانچارچی لیق دان
 اؤز- اؤزوموزه اومودوئرهرک دئییردیک:
 بوگون ده پیس یا یاخشی کئچدی
 یا بو هفته نین ده بئلی سیندی!
 و یا آی باشینادا چوخ قالمادی ...
 اوندا ایدی که چوخ گئج ولاب قوجا چاغ
 ایستی و سویوقا طاقت سیز هر چیلله کئچدیکجه
 عادتله دئییردیک
 قیش دا آریدی
 یاصاباح بیررسی گون دورکی یئیین بیر یئل گله و
 یایی دا آپارا

و ایندی بوم- بوش بیر آندا
 اوزبه اوز دووارا گؤز تیکه رک
 ای آینا ای صاف اوره ک سندن سوروشورام
 کی حقیقت ده و سوندا
 سینان کیمدیر؟
 آری بن ندیر؟
 ویئل قووان هانسی دیر؟ ...

سورغو- سؤال

پولسوز پاراسیز بیر کیشی
 اولاییلم
 قادین سیز بیر کیشی کیمی
 یاشایا بیلم
 اینام سیز بیر کیشی تک
 اؤله بیلم
 وطن سیز بیر کیشی
 قالا بیلم
 آما اوئرده کی بیر وجدان استخدام ائتمک

توزاناق و سولغون غم لر

كى تكجه رنگلرى و گۆز ياشلارى بولوتلار بئزه
ييرلر
كاش
بوندان آرتيق بير - بير لرينه بئزه رديلر
يا هئچ زامان و اصلا ...

گونلر گۆي دن كئچيرلر

بولوتلاردان قاباق
گونلر ياددان چيخيرلار
جاواب وئريلميش مکتوب لاردان قاباق.
گونلرى بوكوروک (ضيافتدن سونراكى
سفره لرتک)
گونلرى درى ريك (يى دان اۇنجه چيخميش
گوللرتک)
گونلرين ها مى سيني تور دوک دن سونرا
باشقايير زاد قالماياجاق
توپراق
و
قارانلىق دان سئوى.
گونلر آغ زيروه لرده، آزا چوخراق قاليرلار
آما
سويوق، و چورموش

نازلى جان

نه چوخ بورجوم واريدى
نه آرتيق طاماهيم
بوننان بئله چوخ آز بير گئجه نى، راحتجا صبحه
چانديرميشام
گيجه لدن و قاريشيق يوخولار گۆرمه دن
آزاراق ديليمه نه گليب دئمهدن
... و داليرام حيرته كى ندن هردن و گاهدان

يوخوگۆره رك، گۆروره م كى آييلميشام
تانرى يا شوكر ائده رك
يا آزا دوشونه رك
يئنه همان رۇيايا، يا كابوسا دالميشام
اى نازلى جان،
شايد، او كى ايندى اؤز ياشايشيم دئيره م اونا
سونوندا خيال دان باشقاييرزاد اولمايا
يوخوما گلن آييلماق خيالى كيمى ...

شعرين سيري

اولدوزلارى سايمانغا كيمسه،
كيمسه يوخايدى
چيچكلره ياخين لاشماغا
بويلارا آدقويوب
سيرلار حيران قالماغا
تانرى، اينسان ياراتدى.
آما اينسان
بو ايشلره بوسبوتون گۆيولسوز
بو ايدى كى تانرى، عشقى ياراتدى.
و او اولدوزلارى سايدى
گول لرين عطرينى آلدى
بويلاردا آدسيز - سانسيز قالمادى
سايسيز اشارلر و چوخلى نشانلرده بيلدى
آما اؤزگه بيلمه سين دئيه، گيزلتنى هامى سين
اوراجان كى گۆزهل ليكلر، سؤيله نمه ميش
قالدى
و آنلاييش لار ائشيديلمه ميش
او ايدى كى تانرى سؤيله دى
بير پارا سئوگى لرله،
دولغون بير خيال ياشانسين
يوم يوموشاق بير سؤزايسه.
و شعر،
دوغرولدى اوگوندن.

سار سیلماز

کریم گول اندام

نه بختیمدن گیلئی لندیم نه طاقتدن توکندیم من
نه سارسیلیم، نه یالواردیم، نه آزادلیق دیلندیم من!
آدیم اورمو، حقیقت بو، اولوتور کون قدیم یوردو
یابان - یادلار توزاق قوردو، ناحاق قانا بلندیم من!

یولو آزعین، گوزوقانلی، هجوم چکدی قودورقانلی!
اوزون ایللر کاظم خانلی غروروملا، دیرندیم من
گولوم سولدو، سوسوز قالدی، گولوم غیب اولدو، دوز قالدی!
اوونماز یاشلی گوزوقالدی، اولوب یاغموور الندیمن من!

باخیر دار حلقه سی یاغلی دیلیم داغلی، گوزوم باغلی،
اوجا باشلی، اوزو اعلی سنه روحوم گووندیم من
وطن عهدیم، وطن آندیم، اونون دردی منیم ساندم
کریم! قوقنوس کیمی یاندیم دؤنوب کولدن تۇرندیم من!
اورمو - آبان آیی ۱۴۰۴ - نجو ایل

شوکور شنول

ŞÜKÜR ŞƏNOL

قاباق دا بیر باهار وار،
هله ده بیر یای دورور
باخمیر قیشا، پاییزا،
خیال مین بوسات قورور...
نه گئجه - گوندوز بیلیر،
عمرونو باشا وورور،
بولبول پروانه کیمی
گول - چیچک صورتینه،
هر گونوم سجده ده دیر
الله! این قودر تینه...

حسنو اعلا گۆزه له
کیمسه اولماز بیگانه،

سئوگی، عشق اولان یئرده،

نه بارات، نه ایانه...

آنلایان بیرجه کره،

همن اولار دیوانه،

زرین، زره نین بئله

تانری اطاعتینه،

هر گونوم سجده ده دیر

الله! این قودر تینه...

گونوم، ساعتیم بودو،

اوستومدن چکمیر گوزون،

سئویر دئمک ده اولمور،

او یئره قویموور اوزون...

گتیرمیر هئچ دیلینه،

بیر، تک سئویرم سوزون،

سئوهن کس مجنون اولور،

آیریلیق محنتینه،

هر گونوم سجده ده دیر

الله! این قودر تینه...

بللی نیت ده دئییل،

وئرهلر دردی یئله،

سرچه دیرنیش وئریر،

هر دن توفانا، سئله...

بیر اومود ایشیغیدی

بعضا بیر یارپاق بئله،

اورمانین هاواسینا،

داغین طبیعتینه،

هر گونوم سجده ده دیر

الله! این قودر تینه...

هر گونوم سجده ده دیر
الله! این قودر تینه...

اوریین ده سئوگی سی
هر قاریشا، هر داشا،
ایگید فاتحه اولدومو،
چوخ یاراشیر تاج باشا...
یئنه سس سیز، سمیر سیز،
یئنه ائدین تاماشا،
دونیا نجه دییشیر،
بیر آنین سرعتینه،
هر گونوم سجده ده دیر
الله! این قودر تینه...

« ملا مهر علی سبزواری الاصل »

ملا میرعلی یا ملا مهرعلی شاعر و عالم بزرگ از
ترکان کسکن سبزواری در حدود ۱۱۸۰ ه. ق
(۱۱۴۵ ه.ش) به سمت قوچان آمده و سپس
در زوارم سکونت اختیار کرده است.
ملا مهر علی خود را غریبی می نامد که مدتی در
جلگه قوچان سرگردان بوده تا اینکه در زوارم پناه
داده شده است.

یاغیش اومما بولوددان
اؤنون ده روزگار اسیر،
چاققالار چئوره سین ده،
آسلان اونلارا اسیر...
کیمی سارایا سیغمیر،
کیمی دام، کوما گزیر
نه اولاجاق سنینکی
او، باخیر قیسمتینه،
هر گونوم سجده ده دیر
الله! این قودر تینه...

عشقین حیات نشه سی
قلب ده باهار آندیرار،
ویجدان سنی یاخشینین
یولون دا دایان دیرار...

سنین موکافاتین دی
ملکدر شام یان دیرار،
گلشین ان گؤزه لی
آنا زیارتینه،
هر گونوم سجده ده دیر
الله! این قودر تینه...

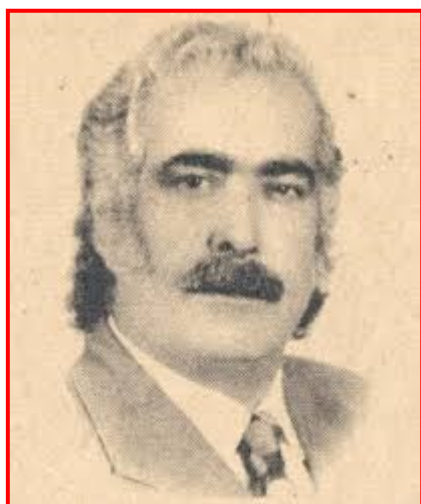
چؤلونکو وحشی آتلار
یهرسیز و یهرنن،
قارتالی چیرپینان گور،
دان یئرینه سحرین...
بویات و تزه دردلر،
سوزولر قم-قهرنن،
سؤز و فیکیر عاشیقی
شاعرین حکمتینه،

شرح زندگانی این عالم و شاعر به همراه شعر او در وصف زوارم در کتاب جغرافیای تاریخی زوارم (ص ۲۸۷ تا ص ۲۹۱) آمده است.

@tarikhzoeram

بوز چیچه‌یی بولود قاراچورلو (سهند)

گلدی چپیش کیمی، شن، شیطان، ورهوا!
نازلانا-نازلانا اوزومه باخدی
الده نیچه بوتا بوز چیچه‌یی، او
گول‌لری هوس‌له گول‌دانا تاخدی.

"بونلاری یادگار ساخلارسان مندن"-
دئییه گؤیرچینیم پیرلادی، گئتدی
غمزه‌سی اوخ کیمی دیدی سینه‌مدن،
اوو ایکن، اووچوسون اوولادی، گئتدی.

گول‌دان‌دا بوتالار قالدی بیر زامان،
گول‌لری قورودو، تۆکولدو بیر-بیر
منیم‌ده ایچیمی دوغرادى هیجران
بو نازین، آدانین معناسی نه‌دیر؟

منی بیر دفعه‌لیک آتیردی اگر،
گئندده گول نه‌یه وئردی یادگار؟

حال هوای زوارم و اخلاق مردمان این دیار بسیار
او را خوش آمده چنانکه در اشعاری در وصف
زوارم به این مطلب اشاره کرده است:

نیچه ایل سون گدیپ زوریمی گوردوم
منکا یاخشی گلوب اونده اوتوردوم

...

خلقی سخاوتلی دورلار مهربان
ناصر اولوب رفیق منه زار بی نوا

...

«مظلوم» بیر زار و غریب‌دور ناتوان
زوریم ده تاپدی هامو درد‌لری دوا

ایشان تخلص «مظلوم» را برای خود انتخاب کرده و با الهام از شاعران بزرگ مثنوی یوسف و زلیخا را به ترکی در زوارم سروده است که چند نسخه خطی از آن باقی مانده و در سال‌های اخیر آقای اسماعیل سالاریان محقق و نویسنده گریوانی مثنوی یوسف و زلیخا را منتشر کرده است.

یکی از فرزندان این شاعر، ملامحمدعلی بوده که طایفه ملا ممویی‌ها (ملا محمد علیان‌ها) در زوارم با چندین عالم و خوشنویس از فرزندان او هستند.

طبق نوشته مرحوم حاج میرزا علی ارمی، فامیل‌های ارمی، بهجتی، گلزاری، محمدی، نورمحمدزاده، حمیدی، رستگار و اکبری از نوادگان ملامحمدعلی ولد ملا مهرعلی بوده و به طایفه ملا ممویی‌ها مشهورند.

(نام مرحوم «محمدعلی اکبری» و مرحوم «میرعلی رستگار» برگرفته از نام اجدادشان ملا محمد علی و ملا میرعلی بوده)

بېلمىردى، بېلمىردى، بېلمىردى مگر
گول نقدر قالار، نه قدر ياشار؟

اونا سۆيلىمەدەيم، دئەمەدەيم ندىن:

دريلىن چىچىككن يادگار اولماز!
يوزدە گۆزتلەسن، يوزدە سو وئرسن،
كۆكۈندىن آيرىلان، سارالار، قالماز!

نە بېلىم، بلكەدە او آج مارالين،
گومانى بو گولە گليرميش تىكجە
بېردە، ياراما، نە يارجى-يارين
صاباحين معناسين بىلەيدى نئجە؟

صاباحسىز كئچمىشىدى عۇمرو ھمىشە
كدرلر عۇمورلوك، سئوينچلر بېر آن.
صاباحدان نە اوموب، كوسەجكدى نە؟
سحرى سىخىنتى، آخشامى حيرمان.

او سئلر اوزوندا اوزن بېر كولون،
بوتاسيندا آچان گولە بنزردى.
ھر آن بو دەشتلى طالعين، يولون،
داشلى دالغالارى باغرين ازردى-

او سرت قايلارين قوزو جئيرانى،
قورشونلو، بېچاقلى شەردە دوستاق
بېر قارين مئنتلى چۆرك قوربانى،
ھر گئجە بېر قوردون ئوينىدە قوناق-

اۆزو بختى قارا پرىلر كىمى،
پئشەسى بختەور دئولرە خدمت!
قوينو بختەورلىك اوجاغى لاکين
نصیبى قارا گون، قىسمتى حسرت.

عشقە، محبتە سوسوز اورەيى،
گاه ايکييه باغلى، گاه اوچە باغلى
اومودو، آرزيسى، عشقى، ديلەيى
بيلمز نە يە باغلى، لاپ ھئچە باغلى-

نئجەكى قىلبىندىن چىخاردى، آتدى
بورانلى گئجەدە باش آلدى گئنتدى
غوبارلى كۆنۈلدن توفان قوپارتدى،
دومانلار ايچىندە ايتدى كى ايتدى.

بېر نئجە دولاندىم داليجا خستە،
يئره، گۆيە زنجير سالدېم تاپمادېم؛
آختاردېم، قويمادېم داشى داش اوستە،
ھر ياندىن سوراغين آلدېم، تاپمادېم.

گون كئچدى، آي كئچدى، ايلدە دولاندى،
حسرتين كۆنۈلدن آتا بىلمەدېم.
منىمەدە سارامى سئلر آپاردى،
ندنسە اليندىن توتا بىلمەدېم.

اۆزو ايتدى باتدى، دوماندا-چندە،
گولودە قورودو، تۆكۈلدو، اولسون!
غمىنى يادگار ساخلارام مندە،
غمكى چىچىك دئىيل سارالسين، سولسون!

اونوتان دئىيلم دردین، نيسگيلين،
سهند طاقتى وار مندەدە، قاللام
شيرينين اۆزو تىك غمىدە شيرين،
گئتىسە، مەرىنى غمىنە ساللام!

دونن، قار ياغىردى، باخدىم باغچا-باغ،
سون يارپاقلاریندا تۆكۈب، ساچمىشدى؛

ۋىلوم مىشامى زولفونوندىن اۋزگە بو
 مىشكى نىلەر كىمسە كىم اۋگرندى اول بولر بىلە
 تا گۈزۈم اول فتنەلو قاش و گۈزۈن گۈردۈ سىنىن
 گىچدى عۆمروم آه ائدىپ اول چىشم و ابرولر بىلە
 اينچە آخدى گۈزلىرىمدىن قانلو ياشىم سو بە سو
 آخدى چىشمىم زورقى، ھەر سۈيە اول سولر بىلە
 شەر ايچىندە نىسبەت اولماز اى مىحدث بىلمىش اول
 بو ختايى نىن كلامىن، ھەر خطالولر بىلە

عباسى انزابى (شىدا)

اورمى گۈلى قورودانىن شىل اولسون
 ياتاق ياتسىن ھەر بىر گۈنى ايل اولسون
 اللردە دوغرانىن قبرى تىل اولسون
 وجودى باغ باخچامىزا ذىل اولسون
 كوراولسون گۈزلىرى ايشق آلماسىن
 آدى باتسىن تارىخىمدە قالماسىن
 مىنىم تىلىم گىچە گۈندۈز قان آغلار
 ائۈزۈن توتار داغ درىيە يان آغلار
 دريا دئىب ھاراي چكر جان آغلار
 خان تىختىندە سو آختاران خان آغلار
 تىلىن دوشسون مىن بىر دردى جانىنا
 چىبان چىخسىن گۈزلىرىنە يانىنا
 الو چكىر كول كوشنى سوسوزدان
 آلاخادىر انتقامىن قودوزدان قالمىرى بىر سالم باغى اتوزدان
 قورويوب باخچالار سىپىلمىش دوزدان
 باغىنىن قاپ پا جاسى ياپلىسىن
 ناجاقىنان قول بوداقى چاپلىسىن

يالىنجا بوتالار اسىردى زاغ-زاغ،
 لاكىن بوز چىچەيى، چىچك آچمىشدى!

ائىلە بىل بىر آن دا عالم دىيىشدى،
 بولوتلار دانىشدى، سىس گلىدى چىدىن.
 ايچىمە سىس لردىن ولولە دوشدۇ؛
 "بوللارى يادگار ساخلارسان مىن دىن!"

بوز چىچەيى، مىنىم سئوگى چىچەيىم،
 آلقىش بو دۈزۈمە، ايلقارا آلقىش!
 شاختايا، بورانا كىم دۈزرمىش، كىم،
 سىندە گۈر نە درىن مىنا وارايمىش!

قىزىن! اورەيىمىن اودونا قىزىن!
 سىن مىنىم عشقىمىن سون باھارىسان.
 او گوناھسىز قىزىن، پناھسىز قىزىن،
 بوراندا گۈل آچان يادگارسان.

سىنى اورەيىمە اكىرم بارى
 كۈكسۈمدە كۈك سالىب، بوداق آتاسان
 ياغدىقجا باشىما زمانە قارى،
 ھى چىچك آچاسان، چىچك آچاسان!

ھىرانم آھولر بىلە

شاھختايى (صفوى شاھ اىسماعىل)

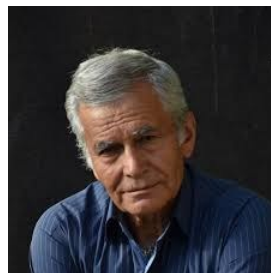
اى كى ھىجرىن بىندەيى زار ائىدى قايقولر بىلە
 چىشم فتنىن گۈرۈپ ھىرانم آھولر بىلە

اورمی گولی منطقین گوزویدی.
 شنللیک وئرن منطقیه ئوزویدی
 گوزللیق بسلین گوزل سوزویدی
 یالان یوخ بو سوزده نقشه ئوزویدی
 هارداگورسم عکسین قاداسین آلام
 دلره م آدینی بوینوما ساللام
 گئتمدیم تاریخه قیسالسین سوزوم
 یازیردیم یادگار یاشالدى گوزوم
 طاقتیم طاق اولدى قالمادی دوزوم
 آذربایجان سنه قوربانام اوزوم
 قریش قریش تورپاقیوی یالارام
 سن اولماسان بس من هاردا قالارام
 جان دئیمسم جانان یولون آتمارام
 گئجه گوندوز یوخوم گلمز یاتمارام
 آذر آدین آئیرسینا قاتمارام
 تمام استانلارا سنی ساتمارام
 شیدالقین شیداسینا جان دئیم
 الولاندی جزها جیزا یان دئیم

(شیدا) ۱۵/۶/۹۰

نسیمی روحو

کریم گول اندام

“منده سیغارا یکن جهان،
 من بو جهانیه سیغمازام!
 گوهری لامکان منم،
 کؤونو مکانه سیغمازام!”

من نه موئول نه کؤلگه ییم،
 وارلیق ایچینده هر نه ییم!

آیه ایچینده سورهلر،
 سورهلر ایچره آیه ییم!
 بؤیله نسیمی سؤیله میش،
 عشقیده غرق اولان زامان،
 جلالدا جیلدینی وئریب،
 گول جامالی سولان زامان!
 تانری دئسن منم-منم،
 کؤون او مکان ایچیمده دیر!
 هر نفسیم عیان ائدیر،
 جمله جاهاان ایچیمده دیر!

“ذره منم، گونش منم،
 چارایله پنج او شئش منم،
 صورتی گؤر بیان ائله،
 چونکی بیانه سیغمازام!”

منده بولوندو چون مدار،
 جانیم جیلدیم اولدو دار!
 منده نسیمی روحو وار!!،
 گیزلی لر اولسا آشیکار،
 روح و روان ایچیمده دیر!

وارلیغا سجده قیلیمیشام،
 وارلیغا قبیله اولموشام!
 سانماکی، من ییخیلمیشام!
 ظن ائله مه یوخ اولموشام،
 بیر دم اگر بوشالمیشام،
 باشقا زمانه دولموشام!
 ذره لرین طبیعتی،
 جومله عیان ایچیمده دیر!

“ارش ایله فرش او کاف او نون،
 منده بولوندو جمله چون”....

سیررا دا پر چکمیثم!
 دانه اولوب اکیلمیثم،
 سونرا دا دانه اکیلمیثم
 سانما کی، اهلی توپراغام،
 گز مه میثم اوزاق لاری
 بیر بالا اولدوز ایچره یم
 سوت یولو محورینده یم
 محوری می اگر اگم،
 بلکه ده کهکشان لارا
 "بیل کی نیشانه سیغمازام"

من بو حیاتین اوره یی
 حلقه ی گردیشینده یم!
 وارلیغین اؤز ایشی-گوجو،
 من ده اونون ایشینده یم
 دؤوری فلکلر ایچره یم،
 ذره لرین پئشینده یم
 من بو مکان دان اؤتموشم ،
 چون اؤلومون دیشیندایام!
 گز مه منی زمانه ده
 ظرف زمان ایچیمده دیر!

هانسی گؤز ایله من سنه
 پرده لری عیان ائدیم؟
 هانسی دیل ایله من یئنه
 سیررلاری بیان ائدیم؟
 حاقی بولانمیسان اگر
 حاق یولونو نیشان ائدیم
 اما نه دیلده سؤیله سم
 "شرح او بیانه سیغمازام!"

هر نفس ایله باشقا بیر
 جیسمیده، جاندا گزمیثم،

چیتلا دئسن تومور جوغام
 آغلا دئسن قار دنه سی،
 سیزلا دئسن کامانچایام!
 چاغلا دئسن چایین سسی!
 توپراق اولور سام اوخ دئمه،
 اؤلمه میثم کی، یوخ دئمه!
 کیم سیرادان پوزار منی ،
 سانما کی، من پوزولموشام!
 کیم نه سایاق یوزار منی ،
 باشقا سایاق یوزولموشام!
 کیم نه تهر یازار منی ،
 آیری قلم یازیلیمشام!
 "معلوم اولان بودور کی، من،
 ظن و گومانه سیغمازام"

ظن و گومانه وارما چوخ،
 عینی یقین ایچینده یم،
 ذره جه شوبهه منده یوخ!
 ظن و گومان ایچیمده دیر!!

من نه یوخام، من نه وارام!
 گاه بئشییم، گاه مزارام!
 هم اودوزوب، هم اودارام!
 "بیلکی، نیشانه سیغمازام"

اونداکی بخش ائیلهدی دم،
 یئرده ننم، گؤیده ددم!
 هاردا اؤلوم، هاردا عدم؟
 من ائله روح القدوسام
 روح ایله جان ایچیمده دیر!!

پرده ی سیرری سؤکموشم،

منیم بو شهره یازیغیم گلیر
ترانه توران رحیملی
MƏNİM BU ŞƏHƏRƏ YAZIĞIM GƏLİR
TƏRANƏ TURAN RƏHİMLİ

یئل سوووروب باغچاسینی، باغینی،
 دومان ساریب زیروه سینی، داغینی،
 ساچلاری دولاشیق، فیکری داغینیق،
 منیم بو شهره یازیغیم گلیر.

بنیزین ده خسته سولغون لوغو وار،
 دنیزین ده ماتهم دورغون لوغو وار.
 اوزون ده مین ایلین یورغون لوغو وار،
 منیم بو شهره یازیغیم گلیر.

ایچین ده دانی شیر، سسی اینلییر،
 توفانلاری سوکوتویلا دینلییر،
 هر گون بیر آز آرامیز سرینلییر،
 منیم بو شهره یازیغیم گلیر.

مئشه نین توستوسو گۆزونه دولوب،
 یول اؤتن علین ده بالتایلا دالیب.
 زئیتون آغاجلاری شیل-شیکست قالیب،
 منیم بو شهره یازیغیم گلیر.

اوستون ده تاریخین هیسی-پاسیلا،
 اینین دن تۆکولهن یاد لیباسیلا،
 ساختا پاریلتی سی، زرزیباسیلا
 منیم بو شهره یازیغیم گلیر.

جان چکیشیر بوغوشدوقچا زامانلا،
 بورولغانا دوشوب، توتوب سامان دان،
 جاوان دین دن اوزاق، قوجا ایمان دان،
 منیم بو شهره یازیغیم گلیر.

اؤزگه یه آغلایب گۆزون دن اولوب،
 ایریه گونیب دوزون دن اولوب،
 هامییا بنزه ییب اؤزون دن اولوب،
 منیم بو شهره یازیغیم گلیر.

بوغدا کیمی اون اولموشام،
 سونرا چۆرک کیمی بیشیب،
 دیلده ، دهاندا گزمیشم
 ذره لره قاریشمیشام
 کوللو جاهاندا گزمیشم!
 بوش-بوشونا سؤیله میرم
 کوللو جاهان ایچیمده دیر!

نه گۆیده ییم، نه یئرده ییم
 نه مینده ییم، نه بیرده ییم
 خمیرده ییم، دمیرده ییم
 هاردا دئسن آرا منی،

"شمس منم، قمر منم
 شهد منم شکر منم
 روحو روان باغیش لارام،
 روحو روانه سیغمزام"

دوزدادامن، بوزدادامن
 مین اوزاق اولدودادامن
 اؤنسوزه باخ، سونسوزا باخ
 هارادان چکیر هارا منی؟
 بیر کفن ایچره سانما کی،
 تاپشیراسان گورا منی!
 بلکه حیاتدا مین کره،
 کیمسه گۆرر سونرا منی!
 "جیسم ایله جان منم ولی
 جیسم ایله جانیه سیغمزام"
 بیر جانی قوربان ائيله سم،
 مین دیری جان ایچیمده دیر!!
 اورمو-۱۳۹۱

اسماعیل مددی (اولکر) آنام اورمویا

اڻشیدیر سینیز می سیز ده؟
«اورمو» یا قولاق آسیرام
اورمویا!

او قومرولاری سس - سسه وئرنمه میش
چیناری دینله یرم!

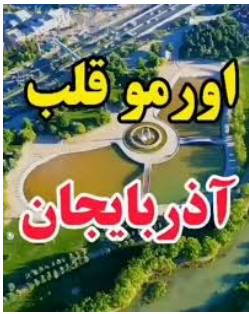
سیز ده دالیر سینیز می؟
اورمویا دالیرام من اورمویا!
فرح لرینی قوروماغا
قنادر گرن
او ووقارلی «قو» یا...
«زارتوشت» اوجاگی باشیندایام
آیدین و سیجاق
اودلار یوردونون چۆره-ک قاپیسیندایام
تندیر، برکت قوخویور تنیم
اون کیمی اوزوم آغ!
اوسکوک - اوسکوک سو داشیییر
دییرمان دولانديریرام...
اورمونو ایشله یرم، اورمونو!

«اولکر» م

«آغزیندا یوین چاتلایان
اورمودان گلن بیر آت» اوستونده یم.
هله ده گۆرورم!

-سیز ده گۆرورسونوز
گۆردونوز
دئییلمی؟

قیرمانجلادی «سامان میدانی» ندا
بوغدا تیغیمی «قیزیل دیش قشه»
گۆزو گۆی گاوور قالدیردی بیر باش
مسجیدیمین دوز قاپیسیندا قان پیاله-سینی
هله ده جینگیلده-یر بازاریمین باجاسیندا
-اڻشیدیر سینیز دئییلمی؟-
«... مالی عجم حلاله!» سسینی...

«قباغی دوموز»
«دالیسی دنیز» شهریم!
تانیغیمسان
محشر گونودور
شاهدیم اول!
مینلرجه داغیلدیق
یوزلرجه بوغولدوق
اونلار یول
اونلار یول...
یئنه سندن اومدوق چارامیزی!
ساده جه سنین قاپینا گلدیک.
اولوب-بیتنی
اؤلادینا سورمادین
سن
سارمادین!
دوزونلا دیری ساخلادین یارامیزی
آیینلا
اولدوزونلا
آیازینلا دؤلله دین قبیرلریمیزی
«کاظیم خان»
«قورد اوصالی» بوغازیلا بؤیله اولادین:
بو اؤلکه دن بیر چینقیل

-جاھیلی قاندىرماق بۇيوك ھنردىر
-وارلى اۋلندە يوز توپ آتيلار، يوخسول اۋلسە اوچ
ايل سونرا
-تک آتین ميدانى اولماز
-ھىچ کس اۋز آيرانيئا تورش دئمز
-اۋزوندن اوتانميان، اۋزگە دن اوتانماز
-آتا نوه نى اۋغلوندا چوخ ايستر
-ايلان سانجيان، آلا ايپ دن قورخار
-ديلين فرمانى، ماشين فرمانيندان آساندير
-کيشى نين بۇيوکلوغو، آز دانيشماقدادى
-گون هر گون بولود آلتيندا قالماز
-يازدا چالیشان، قيشدا سئوينر
-تانينماميش اينسان، تانينميش شيطانندان پيسدير
-بدبخت ليگين بير حوسنو وار، واقعى دوستلارى
تانيتديرار
-تورپاغينان اوينويان آج قالماز
-زحمت چکن، منت چکمز
-آروادا چوخ زينت لازيم دير، کيشى نين کيشى
ليغى زينت دير
-واردان ضرر گلمز، اينسانلىق اولسا

@AzerbaijanVatanimm

ياد نالينا دريلمز!
جان-باشدان پاى وئريلسه
تورپاقدان پاى وئريلمز!
و
قالخديق قبيرلريميزدن
آت دۋشوندن
ايت ديشيندن آلدیق سنى
سنى يئنيدن دوغدوق عزيز شهریم
سن
يئنيدن دوغولدون کيشى بطنيميزدن.
و سونرا
ايلیکلريميزه ايشلتيدين
بو ياسانى هايقيراراق:
-نه قدر وارسا گلسين
يوردوموزا گۈز تيکن
چاغريلماميش قوناق!
تورکوک
قوناق سئوريک!
تورپاغيميزين اوستونده ده اولماسا
ھاميسينا
آلتيندا
يئر وئره بيلريک...

آتالار سۆزو

- سو آيدينلىق دير جالا اۋز قابينا
- عۆزين بَدل آديندا اوغلو وار
- هر گۆزلده بير عيب اولار
- کيشى نين باشيندا عقل اولسون، بۆرک اولماسا
اۋنملى دييل
- تانرى ائششگى تانيب، بوينوز وئرمه ييب
- اۋردک گليب قاز اولماز، گلين گليب قيز اولماز
- اۋزو ييخيلان آغلاماز

Xudafərin

Türkə - Farsca

Mart 2026 İL 23 - SAY 245- ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRCİ

<http://www.khudafarin.ir>

<https://t.me/xudaferindargisi>

VAR OLMAQ...

